

**T.C.
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**MODERN RİSK VE KAYGILAR BAĞLAMINDA
ONTOLOJİK GÜVENLİK VE YAŞLILIK**

Yüksek Lisans Tezi

ASLIHAN KURTARAN BAŞOL

İZMİR-2022

T.C.
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

MODERN RİSK VE KAYGILAR BAĞLAMINDA
ONTOLOJİK GÜVENLİK VE YAŞLILIK

Yüksek Lisans Tezi

ASLIHAN KURTARAN BAŞOL

DANIŞMAN: DOÇ. DR. AHMET BARBAK

İZMİR-2022

YEMİN METNİ

Tezli Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Modern Risk ve Kaygılar Bağlamında Ontolojik Güvenlik ve Yaşlılık*” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

07/01/2022

ASLIHAN KURTARAN BAŞOL

ÖZET

Tezli Yüksek Lisans Tezi

MODERN RİSK VE KAYGILAR BAĞLAMINDA ONTOLOJİK GÜVENLİK VE YAŞLILIK

Ashhan Kurtaran Başol

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Bireylerin kendi kimliklerinin ve çevrelerindeki kişilerin ve şeylerin sürekliliğine dayanan ontolojik güvenlik hissi, günümüzde güven duygusunun önemli bir biçimin oluşturmaktadır. Ontolojik güvenlik hissi gündelik hayatın sürekliliği için fizyolojik ihtiyaçlar kadar önemlidir. Ancak günümüzde ise hayat daha çok riskler ve belirsizliklerle doludur. Dolayısıyla bireylerin gündelik hayatta kaygı ve endişe duyguları ile karşılaşmaları daha muhtemeldir. Bireylerin, gündelik hayatlarının sürekliliğini engelleyen bu durum ise ontolojik güvenlik kaygısı olarak tanımlanmaktadır. Gündelik hayatı sekteye uğratan bu duygu karşısında bireyler, çeşitli baş etme yöntemleri geliştirmektedir. Özellikle belirli rutinler oluşturmak, bu kapsamda önemli bir yere sahiptir. Gündelik basit rutinler, bireylerin hayatlarının belirli bir süreklilik ve sabitlik kazanmasına yardımcı olarak ontolojik güvenlik kaygısı ile baş edebilmeyi ve dolayısıyla da ontolojik güvenlik hissini sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Ancak toplumda bulunan bazı dezavantajlı grupların, bu rutinleri yerine koyabilmesi ve gündelik hayatın sürekliliğini sağlayabilmesi oldukça zordur. Bu dezavantajlı gruplardan birini de yaşlılar oluşturmaktadır. Yaşlanmadan kaynaklı birçok fiziksel, zihinsel ve psikolojik kayıp yaşayan yaşlı bireyler, gündelik hayatlarını sekteye uğratan çeşitli risklerle karşılaşabilmektedirler. Dolayısıyla toplumda dezavantajlı olarak bulunan yaşlılar, ontolojik güvenliğin önemli bir öznesini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ontolojik Güvenlik, Belirsizlik, Risk, Süreklilik, Yaşlılar.

ABSTRACT

Master's Thesis

ONTOLOGICAL SECURITY AND OLD AGE IN THE CONTEXT OF MODERN RISKS AND CONCERNS

Ashhan Kurtaran Başol

İzmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of Political Science and Public Administration Program

The ontological sense of security, which depends on the continuity of individuals' own identities, the people and things around them, constitutes an important form of trust today. Ontological sense of security is as important as physiological needs for the continuity of daily life. However, daily life contains more risks and uncertainties compared to before. Therefore, individuals are more likely to encounter feelings of anxiety and worry in daily life. This situation, which prevents the continuity of individuals' daily lives, is defined as ontological security concern. In order to overcome this feeling that interrupts daily life, individuals develop various coping methods. In particular, establishing certain routines has an important place in this regard. Simple daily routines help individuals to gain a certain continuity and stability in their lives, thus enabling them to cope with ontological security concerns and thus maintaining the ontological sense of security. However, it is very difficult for some disadvantaged groups in the society to put these routines in place and to ensure the continuity of daily life. One of these disadvantaged groups is the elderly. Elderly individuals who experience many physical, mental and psychological losses due to aging may encounter various risks that disrupt their daily lives. Therefore, the elderly, who are disadvantaged in the society, constitute an important subject of ontological security.

Keywords: Ontological Security, Uncertainty, Risk, Continuity, The Elderly.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. ONTOLOJİK GÜVENLİK	5
1.1.1. Güven Kavramı.....	5
1.1.2. Benlik.....	14
1.1.3. Rutin	17
1.1.4. Temel Güven Sistemi	20
2. GÜVEN VE RİSK ORTAMLARI	24
2.1. MODERN ÖNCESİ DÖNEMDE GÜVEN VE RİSK ORTAMLARI... ..	24
2.2. MODERN DÖNEMDE GÜVEN ORTAMI	27
2.2.1. Bireylerin Oluşturdukları İlişkiler	28
2.2.2. Soyut Sistemlerin Güvene Katkısı.....	29
2.2.3. Kaygı Duygusunun Kontrol Edilmesi	32
2.3. MODERN DÖNEMDE RİSK ORTAMI.....	33
2.3.1. Modernliğin Düşünümselliğinin Belirsizlik ve Risklere Sebep Olması.....	34
2.3.2. Endüstrileşmeden Kaynaklanan Üretilmiş Riskler	36
2.3.3. Bireyselleşmenin Beraberinde Getirdiği Riskler	39
2.3.4. Risklerin Görünürlüğünün Artması Sonucu Oluşan Risk Bilinci	41

3. YAŞLILARIN HAYATINDA ONTOLOJİK GÜVENLİK.....	44
3.1. ONTOLOJİK GÜVENLİK HİSSİNİN İNŞASI	45
3.1.1. Ev: Mekansal Sabitlik.....	45
3.1.2. İletişimin Sabitliği ve Sürekliliği.....	52
3.1.3. Ekonomik Kaynakların İstikrarı	58
3.2. ONTOLOJİK GÜVENLİK KAYGISININ OLUŞUMU.....	63
3.2.1. Ekonomik Güvencesizlik.....	63
3.2.2. Kent: Yaşlılar İçin Risk Oluşturan Yaşam Alanı	68
3.2.3. Göç: Gündelik Hayatın Sabitliğine ve Sürekliliğine Karşı Bir Tehdit.....	73
3.2.4. Kronik Hastalıklar: Gündelik Hayatın Kesintiye Uğraması.....	82
3.3. ONTOLOJİK GÜVENLİK KAYGISI İLE BAŞ ETME.....	87
3.3.1. İnanç Sistemleri: Kaygı ve Endişe Duygularının Azaltılması.....	87
3.3.2. Yoga: Kaygı ve Endişe Duygularının Azaltılması	92
3.3.3. Yavaş Kentler ve Yaşlı Dostu Kent: Yaşlılar İçin Güvenli Yaşam Alanları.....	94
3.3.4. Kahvehaneler ve Üçüncü Nesil Kahveciler: Sosyalleşme Mekanları.....	99
3.3.5. Evcil Hayvan Sahipliği: Kaygı ve Endişe Duygularının Azaltılması.....	105
SONUÇ	109
KAYNAKÇA.....	118

ÖNSÖZ

Modern dünyada küreselleşme, endüstrileşme ve sanayileşmeden kaynaklanan yeni risk faktörleri ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan yeni risk faktörleri karşısında güven meselesi de önemli bir inceleme alanını oluşturmaktadır. Güven duygusunun bir biçimini oluşturan ontolojik güvenlik kavramı da bu alanda önemli bir yere sahiptir. Kişilerin gündelik hayatta kendilerini güvende hissetmeleri ile ilgili olan ontolojik güvenlik kavramı özellikle dezavantajlı gruplarda daha net incelenebilecek bir alanı oluşturmaktadır. Bu nedenle dezavantajlı gruplardan biri olan yaşlıların gündelik hayattaki güven alanlarının yani ontolojik güvenliklerinin araştırılması çalışmanın temel meselesini oluşturmaktadır.

Tez çalışması boyunca, tezin konusunun oluşturulmasından kaynak teminine kadar tezin her aşamasında desteğini ve yardımlarını esirgemeyen, emeği, sabrı ve bilgi birikimi ile her zaman yanımda olan değerli danışman hocam Doç. Dr. Ahmet Barbak'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tüm bu süreçte beni destekleyen ve yanımda olan aileme; sonsuz sabrı ve sevgisi ile hep yanımda olan, takıldığım her noktada bana yol gösteren eşim Caner Başol'a çok teşekkür ederim.

Aslıhan KURTARAN BAŞOL

İzmir-2022

GİRİŞ

Modern toplum, geleneksel toplumdaki oldukça farklılaşmaktadır. Modernleşmeyle birlikte, bireylerin hayatlarında ve toplumun genel yapısında ciddi değişimler yaşanmıştır. Küreselleşme, sanayileşme ve teknolojiye bağlı gelişmeler bireylerin hayatlarını oldukça etkilemiştir. Bu değişim ve gelişmeler, olumlu olduğu kadar olumsuz birçok duruma da sebep olmuştur. Modern toplumda, geleneksel toplumdaki farklı olarak, gündelik hayatta büyük değişimler yaşanmıştır. Dinin otoritesinin zayıflaması, geleneğin bir yaşam biçimi olarak varlığının azalması, iletişim biçimlerinin değişmesi, kapitalist düzenin oluşması, tüketim toplumu gibi yeni toplum modellerinin ortaya çıkması gibi değişimler, modern toplumda bireylerin hayatlarını etkileyen unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değişimler, geleneksel toplumun belirli düzenler içinde var olma pratiğini de bozmuştur. Dolayısıyla, modern toplumda bireyler daha çok belirsizliklerle karşılaşmaktadır. Modern toplumun belirsiz bir özellik taşıması, bireylerin önlerini görememelerine neden olmaktadır. Bu durumda birey, modern toplumda yeni risk faktörleriyle tanışmaktadır. Bireyin, hayatında yeni risk faktörleriyle karşı karşıya kalması, daha önceden sahip olduğu ve kendini güvende hissetmesine yardımcı olan kurumların yıkılması, modern bireyin kaygı, endişe ve korku duygularıyla baş başa kalmasına neden olmaktadır. Bu noktada da karşımıza A. Giddens'in ontolojik güvenlik kavramı çıkmaktadır.

Giddens'a göre, bireyin çevresindeki kişilerin ve şeylerin sabitliğine ve sürekliliğine itimat etmesi olarak tanımlanan ontolojik güvenlik hissi, bireyin varoluşsal kaygılardan uzaklaşmasına yardımcı olmaktadır. Modern toplumun beraberinde getirdiği birçok risk faktörü, bu ontolojik güvenlik hissini sekteye uğratmaktadır. Bu noktada, ontolojik güvenlik hissini nasıl oluşturduğunu kısaca açıklamamızda fayda vardır. Öncelikle bireyin, güven hissini oluşturmasını sağlayan bir temel güven sistemi bulunmaktadır. Temel güven sistemi, bireylerin bebeklik çağında anneleriyle veya kendilerine bakan her kimse onunla birlikte oluşturdukları bir güven ortamıdır. Bireylerin bebeklik çağlarında, kendilerine bakan kişi tarafından ihtiyaçlarının tam ve yeterli karşılanması ile bu temel güven sisteminin oluşumu sağlanmaktadır. Temel güven sistemi, bireyin ontolojik güvenlik hissini de temelini

oluşturmaktadır. Daha sonrasında birey, bebeklik çağından yetişkinliğe geçtiğinde, bu temel güven sisteminin rutinler yoluyla sürekliliğini sağlamaktadır. Bireyin gündelik hayatında oluşturduğu her rutin (yemek yemek, okula - işe gitmek, spor yapmak gibi rutinler), temel güven sistemini destekleyerek ontolojik güvenlik hissinin de sürekliliğini sağlamaktadır. Ancak günümüzde, yani modern toplumda, bireylerin rutinlerini bozacak birçok risk faktörü ile karşılaşması oldukça mümkündür. Ekonomik krizler sebebiyle işinden olmak, herhangi bir sağlık sorunu ile karşılaşmak, doğal afetler sonucu bireyin sahip olduğu şeyleri kaybetmesi ya da yoğun kimyasal madde kullanımının artması sonucu bireylerin yeni hastalıklarla karşılaşması gibi küreselleşmeden kaynaklanan riskler, bireylerin hayatlarını ve rutinlerini tehdit etmektedir.

Gündelik hayatında, yukarıdaki gibi çeşitli risklerle karşı karşıya kalan bireyin, rutinlerinin de bozulması sonucu ontolojik güvenlik hissi sekteye uğrayabilir. Ontolojik güvenlik kaygısı olarak tanımlanan bu durumda bireyler, kaygı, endişe, korku gibi duygularını bertaraf edebilmek için kendilerine yeni rutinler oluşturmaktadır. Bireylerin, hayatlarında yeni rutinler oluşturabilmeleri, bebeklik çağında temel güven sistemlerinin tam olarak oluşması ile mümkündür. Temel güven sistemi tam olarak oluşmamış bireylerin, eski rutinlerinin yerine yeni rutinlerini koyabilmesi oldukça güçtür. Ayrıca, temel güven sistemi tam olarak oluşmuş olmasına rağmen, kaybedilen rutinlerin yerine yeni rutinler oluşturmada zorlanacak başka bireyler de bulunmaktadır. Toplumun dezavantajlı gruplarını oluşturan bu bireylerin, toplum tarafından ötekileştirilmiş, ayrıştırılmış olmaları, ontolojik güven hislerinin sürekliliğinin zedelenmesine neden olmaktadır. Günümüzde, özellikle engelliler, yaşlılar, azınlıklar, kadınlar gibi grupları dezavantajlı gruplar arasında sayabiliriz.

Modern dönemde karşımıza çıkan önemli demografik unsurlardan biri nüfusun yaşlanmasıdır. Teknolojide ve tıpta yaşanan gelişmeler insan ömrünü uzatmaktadır. Buna ek olarak doğum oranları da azalmaktadır. Dolayısıyla yaşlıların nüfustaki oranı artmaktadır. Nüfusun yaşlanması, sağlık, eğitim, istihdam, sosyal güvenlik, aile hayatı, sosyokültürel faaliyetler gibi toplum hayatını oluşturan birçok alanı da etkilemektedir (Uyanık, 2017: 68). Bu nedenle yaşlıların bu alanlarda yaşadıkları sorunlar da daha görünür olmakta ve dolayısıyla politika yapıcılarının da dikkatini çekmektedir. Yaşlıların gündelik hayatta kendilerini daha güvende hissetmeleri ve toplumla daha

uyumlu olmaları için sosyal politikalar oluşturulmaktadır. Ancak yaşadığımız dönemde değişimlerin çok hızlı yaşanması bu sosyal politikaların da değişimlere ayak uydurmasını gerektirmektedir.

Bir ülkede çeşitli toplumsal sorunlara karşı geliştirilen önlemlere sosyal politika denilmektedir. Bu sosyal politikalar, toplumlarda yaşanan gelişmelere ve değişimlere göre yeni şekiller almaktadır (Uyanık, 2017: 83). Sosyal politika asıl olarak vatandaşlık haklarına dayanmaktadır. Toplum içerisinde bir düzen oluşmasını amaçlamaktadır. Dolayısıyla sosyal politikalar, devlet eliyle yürütülen, yöneticiler tarafından oluşturulan kamu politikalarıdır. Sosyal politikalar toplumdaki her kesimin birbiriyle uyum içinde yaşamasını sağlayan denge ve uzlaşma unsuru olarak da karşımıza çıkmaktadır (Çolak ve Özer, 2015: 117).

Türkiye de yaşlı nüfus artma eğilimindedir. Yaşlıların toplumda görünürlüğünü arttıran bu durum, yaşlıların gündelik hayatlarını daha sorunsuz ve güven içinde geçirebilmeleri için gerekli olan sosyal politikaların da geliştirilmesine önem verilmesini gerektirmektedir (Yıldırım, 2021: 1890). Yaşlıların toplumda karşı karşıya kaldıkları sorunlar; düşük gelir, yoksulluk, yalnızlaşma, konutta yaşanan sorunlar, yaşlanma belirtileri, fiziksel kapasitede azalma, kronik rahatsızlıklarla karşılaşma oranının artması, yaşlılığa yönelik olumsuz görüşlerin artması olarak belli başlı şekilde sıralanabilir (Şeker ve Kurt, 2018: 11). Yaşlılıkta bireylerin yaşadıkları fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyolojik değişimler, bireylerin gündelik hayatlarını sürdürmelerini sağlayan temel ihtiyaçların giderilmesini ve gündelik rutinlerin devamlılığını zedelemektedir. Bu durumda yaşlıların çeşitli sosyal politikalar ile desteklenmesi önemli bir meseleyi oluşturmaktadır (Yıldırım, 2021: 1891).

Yaşlıların, günümüzde hem daha görünür olmaları hem de özel gereksinimleri olan bir grup olmaları devlet tarafından oluşturulan sosyal politikaların da öznelere olmalarına neden olmuştur. Bu nedenle yaşlıların gündelik hayatta kendilerini güvende hissettikleri ve güvenlik kaygısına neden olan alanların ortaya koyulması, politika yapıcılarının önlerinde bir yol haritası olmasını sağlayacaktır. Yaşlıların gündelik hayatta karşılaştıkları bu alanların sıralanması, yaşlıların hayatlarını güven içinde idame ettirebilmelerine olanak sağlayacak yeni projelerin hangi alanlara yoğunlaştırılması gerektiğini de gösterecektir. Böylelikle hayat kaliteleri artacak, toplumla daha uyumlu, aktif bir yaşam sürebileceklerdir.

Bütün bunlardan sonra araştırmamızın konusunu, ontolojik güvenlik kavramı ve bu dezavantajlı gruplardan biri olan yaşlı bireylerin gündelik hayatta ontolojik güvenlik ile karşılaştıkları alanlar oluşturmaktadır diyebiliriz. Araştırmanın amacını ise ontolojik güvenlik kavramının yaşlı bireylerin hayatlarında nasıl Őekillendiđini, yaşlı bireylerin hayatlarındaki ontolojik güvenlik hissini oluşturan alanların neler olduğunu ve ontolojik güvenlik kaygısı taşımalarına neden olan alanların neler olduğunu ortaya koymak oluşturmaktadır. Araştırmamızda nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Bu nedenle araştırmanın çerçevesi oluşturulurken, konu ile ilgili yapılmış çalışmalar ve verili kaynaklar taranmıştır. Kitap, tez, makale, haber kaynakları kullanılarak doküman incelemesi yapılmış ve araştırmanın kaynakçası oluşturulmuştur. Bu Şekilde öncelikle bulunan haber kaynakları ile yaşlıların gündelik hayatta ontolojik güvenlikle karşılaşma alanları gruplanmaya çalışılmıştır. Daha sonrasında ise ontolojik güvenlik hissini oluşturan, ontolojik güvenlik kaygısına neden olan alanlar ve ontolojik güvenlik kaygısı ile baş etme yöntemleri bulunmaya çalışılmıştır. Gruplanan haber kaynakları da sıralanan bu alanlarda örnek olarak kullanılmıştır. Bu noktada yaşlıların, gündelik hayatlarında kendilerini güvende hissettikleri alanların ve güvende hissetmedikleri alanların neler olduğunu ortaya koyma amacı araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Araştırmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümü kavramsal çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu bölümde öncelikli olarak güven kavramı tanımlanmaktadır. Daha sonrasında ontolojik güvenlik kavramının ne anlama geldiği, bileşenlerinin neler olduğu açıklanmaktadır.

İkinci bölümde ise modern öncesi ve sonrası dönemde güven ortamını oluşturan alanlardan ve risk ortamını oluşturan unsurlardan bahsedilmiştir. Bu bağlamda tez için asıl önemli noktayı modern sonrası dönem oluşturduğu için bu alana yoğunlaşılmıştır.

Tezin nc bölümünü oluşturan son bölümde ise yaşlı bireylerin gündelik hayatlarındaki ontolojik güvenlik hissini sağlayan alanlar, ontolojik güvenlik kaygısına neden olan alanlar ve ontolojik güvenlik kaygısı ile baş etme yöntemleri kavramsal ve kuramsal olarak tartışılmıştır. Bu bölümde, yukarıda da bahsedildiği gibi yaşlı bireylerin bu konu hakkındaki düşüncelerine yer veren, yaşlıların öznesi olduğu haber kaynakları örneklemede kullanılarak ontolojik güvenlik kavramı incelenmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu başlıkta, genel olarak tezin temelini oluşturan kavramların neler olduğu, ne anlama geldikleri açıklanmaya çalışılmaktadır. Böylelikle, yaşlıların hayatında ontolojik güvenliğin ne şekilde yer aldığı tartışıldığı üçüncü bölüme katkıda bulunulacaktır. Tezin temel meselesini ontolojik güvenlik kavramı oluşturmaktadır. Dolayısıyla her şeyden önce, ontolojik güvenlik kavramının tam olarak ne olduğunun, bu kavramla dile getirilmek istenen şeyin ne olduğunun açıklanması gerekmektedir. Bu nedenle tezin birinci bölümü, ontolojik güvenlik kavramının kavramsal çerçevesini anlatmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, ontolojik güvenlik kavramı ile birlikte güven kavramının açıklanması, kavramsal çerçevenin oluşturulması açısından gereklidir.

1.1. ONTOLOJİK GÜVENLİK

1.1.1. Güven Kavramı

Modern olmak, çağdaş toplumun geçmişini aşmış olmasıyla gerçekleşmektedir. Aynı zamanda da geleneklere ve göreneklere bağlı olmayan bir toplum modelidir. Modernlik, farklılığın bir ön koşulu olarak, her şeyin yer değiştirmesi ile ilgilidir (Giddens ve Pierson, 1998: 14-16). Diğer taraftan modernlik, sadece değişim demek değildir. Aynı zamanda akla, bilime, teknolojiye dayalı ürünlerin yaygınlaştırılmasıdır. Dolayısıyla modernlik, toplumsal yaşamın çeşitli bölümlerinin farklılaşmasını içermektedir (Touraine, 1992: 23). Bu bağlamda, modernleşen bir toplumdaki bahsedilirken, aslında bu toplumun endüstrileşmesinden, bilim ve teknolojiye ilerlemesinden, kentleşmesinden, kapitalist dünya pazarına girmesinden bahsedilmektedir (Turan ve Aydilek, 2017: 281-282). Giddens ise modernliği, “17. yüzyılda Avrupa’da başlayan ve sonraları neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine işaret eder.” (Giddens, 2018: 9) diyerek açıklamaktadır.

Modern toplum, geleneksel özelliklerden ayrılarak, farklılaşma ve uzmanlaşmayla ortaya çıkmıştır. Geleneksel tarımsal üretimden endüstriyel üretime geçilmesi, beraberinde kentleşmenin artmasına neden olmuştur. Eğitimde gelişmeler yaşanması ve teknoloji alanındaki ilerlemeler, kitle iletişimin ve ulaşım araçlarının da

gelişmesini sağlamıştır. Bütün bu gelişmelerle birlikte, demokratik siyasal yapının da gelişmesi, toplumun sosyal hayatının ve kültürünün de değişmesine neden olmuştur. Böylelikle, dinamik bir yapı kazanan modern toplum ortaya çıkmıştır. Bütün bunlar modern toplumun ve modernleşmenin temel özelliklerini oluşturmaktadır (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016: 35).

Modern kurumlar, modern öncesi tüm toplumsal düzen biçimlerinden ayrılmaktadır. Modernite, gündelik toplumsal yaşamı tamamıyla değiştirmekte ve kişisel düzeyde önemli etkilerde bulunmaktadır (Giddens, 2010: 11). Modernite, endüstriyel üretime, bir piyasa ekonomisine, ulus-devlet ve kitle demokrasisi gibi siyasal kurumlara sahip olan ve dünyanın insan müdahalesi ile değişebileceği fikrine dayanan bir terimdir (Giddens ve Pierson, 1998: 94). Modernitenin ortaya çıkışı her şeyden önce, modern bir ekonomik düzenin, yani kapitalist düzenin oluşturulmasıyla gerçekleşmektedir. Aynı zamanda da farklı türde bir devletin ve farklı örgütlenme türlerinin oluşumunu içermektedir. Bütün bunlar, bilginin yapılandırılmasıyla birbirine bağlıdır (Giddens ve Pierson, 1998: 96-97).

Modernite, geleneksel düzenin özelliklerinin yıkıldığı, endüstrileşmenin hakim olduğu, kentleşmenin arttığı, bilimsel bilginin öneminin arttığı bir dönemi ifade etmektedir. Modernite kavramı, modern, kapitalist ve endüstriyel devletin gelişimine bağlı olarak geleneksel düzeni reddeden, ilerlemeyi simgeleyen, akılcılığın ön planda olduğu, sosyal dünyanın farklılaşmasının ortaya çıktığı bir durum olarak ifade edilmektedir (Turan ve Aydilek, 2017: 281). Dolayısıyla buradan da anlaşılacağı üzere, modernitenin temel amacı, insanı ve toplumu hep daha iyiye taşımaktır (Turan ve Aydilek, 2017: 282).

“Modernite’yi 19. yüzyıldan sonraki tarihsel dilimde, Batı’nın kendi tecrübesinin toplamına verdiği ad olarak, “modernizm”i de bu tecrübeyi ortaya çıkaran zihin durumu ile ilişkili olarak okumak mümkündür.” (Altun, 2021: 116) Türkçe ’de, modernite ve modernlik kavramları genellikle birbirlerinin yerine kullanılan kelimelerdir. Dolayısıyla iki kavram, eş anlamlı kelimeler gibi kullanılmaktadır. Modernizm ise, diğer iki kavramdan farklı bir anlama sahip olmasına rağmen, genellikle moderniteyi anlatmak için kullanılmaktadır (Altun, 2021: 117). Bu bağlamda, *“Moderniteyi düşünce düzeyinde felsefi olarak formüle etmek ve meşrulaştırmak ‘modernizm’ olarak adlandırılırken; Batılı olmayan toplumların söz*

konusu düzeye ulaşmak için geleneksellikten çıkma sürecine ise ‘modernleşme’ denilmektedir.” (Turan ve Aydilek, 2017: 281-282)

Dolayısıyla modern kavramı, batılılaşma anlamında da kullanılmaktadır. Modernizm, yaşam tarzlarının farklılaşmasını, dini inançların zayıflamasını, toplumun daha çok bireyselleşmesini, kentleşmenin artmasını, kapitalist üretim biçiminin yaygınlaşmasını ve bütün bunlarla birlikte toplumun geleneksel toplumdaki tamamıyla farklılaşmasını ifade etmektedir. Bu noktada modernizmin, hayatın her anında var olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla aslında modernizm, sosyal anlamda her şeyin değiştiğini ifade etmekte ve farklılıkların geleneksel kurumların yerine geçtiğini dile getirmektedir (Kırılmaz ve Ayparçası, 2016: 27).

Birçok düşünür, yirminci yüzyılın sonlarında, modernliğin de ötesinde bir dönemin yaşandığını ileri sürmektedir. Giddens’a göre bu dönem, modern dönemden farklılaşmaktadır. Bu geçiş dönemi, kimi zaman bilgi toplumu ya da tüketim toplumu gibi yeni bir toplumsal sistem şeklinde ifade edilirken, kimi zaman da postmodernizm ya da kapitalizm sonrası gibi bir dönemi kapatıp yeni bir dönemi başlatan kavramlarla ifade edilmektedir. Giddens ise bu dönemin, bu isimlendirmelerden çok daha fazlasını barındırdığını ifade ederek, bu dönemi, modernliğin sonuçları olarak adlandırmaktadır (Giddens, 2018: 10-11).

Modernliğin sonucunda ortaya çıkan yaşam biçimleri, geleneksel yaşam biçimlerinden oldukça farklıdır. Bu durumu etkileyen birkaç temel mesele bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, yaşanan değişimlerin, eskiye göre çok daha hızlı olmasıdır. Günümüzde, her şeyin bir yenisinin ortaya çıkması ve yeninin, eskinin yerini alması çok daha kolay ve hızlıdır. Buna verebileceğimiz en iyi örnek ise teknolojidir. Elimizde bulunan akıllı telefonların, her geçen gün bir üst modeli ve çok daha işlevlisi piyasaya sürülmektedir. Bu durum, belki de değişimin hızının en görünür şeklini oluşturmaktadır. Tabii bu değişimler sadece maddi olarak yaşanmamaktadır. Toplumsal olaylarda ve bireysel ilişkilerimizde de değişimler hızlı yaşanmaktadır. Bu da bizi ikinci faktöre götürmektedir. İkinci faktör, değişimlerin yaşandığı alanın geniş olmasıdır (Giddens, 2018: 13-14). Günümüzde, modern öncesi döneme göre, toplumdaki maddi - manevi değişimlerin etki alanı çok daha geniş ölçeklidir. Örneğin, yeni ortaya çıkan bir hastalığın, dünyanın bir ucundan diğerine ulaşması, günümüzde çok daha olağan bir durumdur. Çünkü, günümüzde ulaşım imkanları gelişmiş ve bir

yerden bir yere gitmek çok daha kolay hale gelmiştir. Aynı şekilde, bu yeni çıkan hastalığa çözüm olarak yeni bir ilacın bulunması ve bu ilacın, dünyanın diğer yerlerine ulaştırılması da günümüzde çok daha kolay ve hızlı gelişen bir durumdur. Bu noktada, modern sonrası dönemde yaşanan değişimler hızlıdır, değişimlerin yaşandığı alan geniştir, demek yanlış olmayacaktır.

Modernliğin sonucunda yaşanan bu değişimlerden önce, yani modern dönemden önce, bireyler, belirli süreklilikler çerçevesinde hayatlarını idame ettirebilmişlerdir. Daha doğrusu bireyler, kendi oluşturdukları, herkes tarafından bilinen, kolaylıkla uygulanabilen sistemler ile varlıklarını belirli bir düzen içerisinde sürdürebilmişlerdir. Bireylerin bunu yapabilmelerini sağlayan ise yaşadığımız dünyada genel geçer bazı kanunların bulunmasıdır. Dünya ya da doğa, kendi varlığını devam ettirebilmek için belli başlı bazı kurallar içerisinde hareket etmektedir. Dünyanın, güneşin doğması-batması, mevsimlerin yaşanması gibi çoğaltabileceğimiz birçok düzeni bulunmaktadır. Dolayısıyla bütün bunlar, bireylerin de kendi kurallarını oluşturmasını ve böylelikle hayatlarının sürekliliğini oluşturmasını sağlamıştır (Gündal, 2015: 3). Örneğin, suyun kaldırma kuvvetinin olduğunun keşfedilmesi, gemilerin üretilmesini sağlamış, böylece deniz yolu taşımacılığı ve ticareti geliştirmiştir. Aynı şekilde, hava olaylarının tahmin edilebilirliği, tarım faaliyetlerini geliştirmiş, bu şekilde daha verimli gıda üretimi sağlanmıştır. Bunlar ve bunlara benzer birçok doğa ve dünya kurallarının, kaidelerinin keşfedilmesi, insanların hayatlarının da belirli düzenler içinde yaşayabilmelerini sağlamıştır. Modernliğin sonucunda, tabi ki bu kaideler geçerliliğini korumaktadır. Ancak yukarıda da değindiğimiz gibi, küreselleşmeyle beraber, değişimin artık çok daha hızlı, çok daha geniş alanları etkileyen bir durum olduğunu göz önünde bulundurmanız gerekmektedir. Zira değişimin bu boyutları, yaşadığımız dünyanın kurallarını ve bireylerin bu kurallara göre oluşturdukları düzenleri çok daha fazla etkilemektedirler.

Geç modern çağ, modern öncesi döneme göre bireyselliğe odaklanmış bir dönemdir. Hatta bu bireysellik, daha da ilerleyerek yalnızlaşmaya doğru gitmektedir. Bunun sebebi, bu dönemdeki ilişkilerin daha yüzeysel ve soyut olmasıdır. Modern öncesi dönemde, soy, klan, kabile gibi bireyleri topluluk halinde tutan bağlar bulunmaktadır. Günümüzde ise bu bağlar neredeyse ortadan kalkmaktadır. Aileler genellikle, çekirdek aile olarak tanımlanan formda karşımıza çıkmaktadır. Hatta

bireyler, aile kurmadan, tek başlarına yaşamayı tercih etmektedirler. Bunun sonucunda da bireyler daha çok yalnızlaşmakta, hatta yabancılaşmaktadır (Gündal, 2015: 1-2). Bu yalnızlaşma ve yabancılaşma, öteden beri kurulan ve oluşturulan birçok kuralın ve düzenin bozulmasına yol açmaktadır. Bireylerin yaşadığı değişim ve dönüşümler, bireyleri istikrarlı ve düzenli hayatlarından çıkararak, daha çok belirsizlikler ve süreksizliklere sürüklemektedir. Dolayısıyla içinde yaşadığımız çağ, süreksizlikler ve belirsizlikler içerisinde yer almaktadır. Bu süreksizlikler ve belirsizlikler, bireylerin sadece günlük rutinlerinde ve günlük ilişkilerinde değil, aynı zamanda tüm toplumu etkileyen küresel ölçekli olaylarda da karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada da birey, kendisine, eskiye oranla daha çok sayıda “güvende miyim?” sorusunu sormaktadır. Bu soru, bir günü bitirinceye kadar yaptığımız basit rutinleri (okula-işe gitmek, kahvaltı yapmak vb.) kapsadığı gibi, aynı zamanda tüm dünyayı ilgilendiren küresel ölçekli felaketleri (deprem, salgın hastalıklar, ekonomik kriz vb.) de kapsamaktadır (Gündal, 2015: 1).

Bireylerin bu güvenlik sorunlarına değinmeden önce, “güven” kavramını tanımlamamızda fayda vardır. Güven, sosyal varlıklar olarak insanlar için kritik bir öneme sahiptir. Güven kavramı, hemen hemen tüm sosyal ve beşerî bilimlerde incelenmektedir. Psikoloji, sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, kamu yönetimi, hukuk ve felsefe bunlardan ilk akla gelenlerdir. Bu disiplinler, neredeyse insan faaliyetlerinin tümünü temsil etmektedir; ki bu durum bize güvenin, insanın sosyal hayatındaki önemini göstermektedir. Güvenin farklı farklı alanlarda kullanılması, tanımlanması açısından da karmaşıklığa sebep olmaktadır (Yamagishi, 1998: 16).

Bireylerin birer sosyal varlık olarak kabul edilmesi, toplumdan ve diğer insanlardan izole bir şekilde yaşayamayacakları fikrini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla bu durumda güvenin, toplumun her anında karşımıza çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır (Yamagishi, 1998: 15). Güven, sosyal ilişkilerin tekrarlayan bir özelliğini oluşturmaktadır. Güven, istikrarlı ilişkiler için, iş birliğinin sürdürülmesi için, her türlü değişim için ve hatta gündelik hayattaki rutinler için bile gerekli görülmektedir. Bu nedenle güvenin, insan hayatının tüm yönlerini şekillendirdiği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla bir birey için güven, içinde büyüdüğü atmosferi oluşturmaktadır (Misztal, 1996: 12). Gündelik hayatta ve yaşamın genelinde güvenmek, bireylere, sosyal ilişkilerinde zaman ve enerji tasarrufu sağlamaktadır.

Güvenin, sosyal yaşamı zenginleştirdiği anlayışı, güven araştırmacıları için ortak bir başlangıç noktasını oluşturmaktadır (Yamagishi, 1998: 17).

Güven ilk olarak duygulara, duyulara ve bireysel değerlere vurgu yapmaktadır. Bu noktada güven, dürüstlük, sadakat, samimiyet, umut gibi duygularla hem karıştırılır hem de bu duygularla yakından ilişkilidir. İkinci olarak güven, daha çok kolektif bir özellik olarak görülmektedir. Bu şekilde toplumun kurumsal dokusuna da uygulanabilir. Üçüncü olarak ise güven, belirli bir toplumun üyelerinin eylemleriyle sürdürülen, değerli bir kamu malı olarak görülmektedir. Dolayısıyla güven, bu noktada, kişisel bir özellik olduğu kadar, sosyal sistemin de bir özelliğini oluşturmaktadır. Mikro düzeyde oluşan güven, makro düzeyde daha soyut bir güvene katkıda bulunabilmektedir. Örneğin, sağlık ocağında aile hekimliğimizi yapan doktorla kurulan iyi ilişki, sağlık sistemine olan güveni de arttırmaktadır. Güveni sosyal bir mekanizma olarak incelemek, insanların eylemlerini, motivasyonları ve inançlarıyla açıklamayı içermektedir (Misztal, 1996: 14-15).

Güvenin birçok çağrışımı bulunmaktadır. Bu çağrışımların en eskisini, inanç ya da insanın kendisini bağımlı hissettiği veya himayesi altında bulunduğunu düşündüğü doğüstü bir güce duyduğu güven oluşturmaktadır. Tanrıya güvenmek, ilahi dinlerin özünde bulunmaktadır ve bu türden bir güven, tüm dini inançlarda mevcuttur. Bu noktada güven, daha çok bir inanç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bunlarla birlikte inanç, bilinmeyen pasif bir kabulü değil, daha çok belirsizlik durumunda risk almaya yönelik stratejik bir karar olarak karşımıza çıkmaktadır (Misztal, 1996: 15). Diğer taraftan güven, bu dünyada var olan emir veya kuralların kolay kolay bozulmayacağına olan inanç olarak da tanımlanabilmektedir. Buna verilebilecek en iyi örnek, güneşin, bugün olduğu gibi yarın da doğacağına olan inançtır (Yamagishi, 1998: 31).

Giddens ise güven kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “*Güven, belirli bir sonuçlar ya da olaylar kümesi göz önüne alındığında, bir kişi ya da sistemin güvenilirliğine olan itimat olarak tanımlanabilir; buradaki itimat, başkasının dürüstlüğüne ya da sevgisine ya da soyut ilkelerin (teknik bilginin) doğruluğuna karşı beslenen inancı anlatır.*” (Giddens, 2018: 40) Dolayısıyla Giddens, aslında kişilerin ve şeylerin sabitliğine değinmektedir. Bireyler günlük hayatlarında, hayatlarına dahil olan kişilerin ya da hayatları boyunca edindikleri bilgilerin, kaidelerin sürekli var

olacaklarına dair bir inanca sahiptirler. Bu inanç ya da itimat duygusu, bireylerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır. Güven ve itimat, tam olarak birbirlerinden bağımsız kavramlar değildir. İtimat, benzer şeylerin aynı kalacağı şeklindeki sorgusuz sualsiz benimsenen bir tutumu anlatır. Bu noktada güveni ise, nasıl olacağı bilinmeyen durumlar hakkındaki tutum olarak düşünebiliriz (Gündal, 2015: 89).

Toplumsal düzenin istikrarlı algılanması, doğal bir durumu oluşturmamakta; toplumdaki her bireyin, her gün katkıda bulunduğu, genel olarak kabul edilen bir dizi kuralın sonucunda oluşmaktadır. Bu durumda bireyler, dünyayı öngörülebilir ve güvenilir kılan kurallara uyan davranışlar sergileyerek, istikrarı sağlamaktadırlar. Tüm kurallar, bireylerin her zamanki şeyler konusundaki güvenine veya beklentilerine dayanmaktadır. Dolayısıyla bu noktada güven, kaos ve düzensizliği önleyen koruyucu bir mekanizma rolünü oynamaktadır. Böylelikle de belirsizliğin neden olduğu kaygı ve endişe duyguları hafifletilmektedir (Misztal, 1996: 96-97). Ancak modern toplum, belirsizliklerle doludur. Kişisel kimliğimizin sürekliliğine, sosyal ve maddi çevremize olan güvenimize tehdit oluşturan modernite, tamamen kontrol edilemese de modern koşullara uygun olarak oluşan güven ilişkileri, modern risk ve tehlike durumuna bir çözüm sağlayabilmektedir (Misztal, 1996: 89-90).

Modernite, bir risk kültürüdür. Çünkü modernite koşullarındaki bilginin döngüselligi ile birlikte küreselleşen eğilimleri, doğal tehlikenin bir sonucu olarak değil, sosyal olarak inşa edilmiş risk ortamlarını genişletmiş ve yoğunlaştırmıştır. Bu noktada modern dönemde güven ortamının oluşmasını sağlayan soyut sistemler, iki tür mekanizmadan oluşmaktadır. Bu iki mekanizmadan biri sembolik işaretler diğeri ise uzmanlık sistemleridir. Yani teknik ve profesyonel bilgi sistemleridir (Misztal, 1996: 89-90). Dolayısıyla modernliğin dinamizmini oluşturan zaman-mekan ayrışması ve toplumsal sistemlerin yerinden çıkarılma mekanizmaları (soyut sistemler ve sembolik işaretler) da güven kavramından çok uzak meseleler değildir. Geç modern çağda güvenin yeniden tanımlanmasında önemli bir yere sahiptirler. Modern öncesi dönemlerde zaman ve mekan tamamıyla birbirine bağlıydı. Zaman, tek başına bireyler için yeterli bilgiyi vermemekteydi. Bir kişinin zaman kavramı, o anın bulunduğu mekanla doğrudan ilişki içindeydi. Bir başka şekilde ifade edecek olursak, bireyler

buldukları zamanı, buldukları mekanla eşleştiriyor ve böylelikle zamanın ne olduğu bireylerin kafasında şekilleniyordu (Giddens, 2018: 24-26).

Gündelik işlerde daha çok karşımıza çıkan bu durumda birey, nereye ne kadar zamanda gideceğini, olayın ne zaman gerçekleştiğini farklı doğa olaylarını betimleyerek açıklamaktadır. Örneğin, buluşmak isteyen iki insan buluşma zamanı olarak güneşin zirve noktasında olduğu an şeklinde kararlaştırabilir ya da çocuğunun doğum tarihi sorulan bir anne, bu soruya harman zamanı olarak cevap verebilir. Bu noktada mekanik saatin icat edilmesiyle birlikte zaman ve mekan arasında bir kopuş yaşandığını söyleyebiliriz. Aynı zamanda, saat ve takvimin küreselleşmesi de bu kopuşa katkı sağlamıştır. Dolayısıyla da zaman ve mekan arasında bağ kuran bu örnekler yerini artık daha matematiksel gösterimlere bırakmıştır. Yukarıda verdiğimiz örneklere geri dönecek olursak, bireyler artık buluşma zamanı olarak saat 13:00'de buluşacağız şeklinde ya da anne çocuğunun doğum tarihi olarak 28.07.1994 tarihini tam olarak vererek zamanı tam ve net olarak belirleyebilmektedirler. Dolayısıyla bireyler zamanı ve mekanı bütünleştirmeden sadece zamanı kullanarak kendilerini ifade edebilmektedirler. Bütün bunlarla birlikte modern sonrası dönemde coğrafi olarak sınırların da modern öncesi döneme göre öneminin azaldığını görmekteyiz. Bu durum, mekan kavramının somut ilişkilerin yanında soyut ilişkilerle de bağlantılı olmasını ortaya çıkarmıştır. Geç modern çağda zamanın doğrusal ilerlediğini mekanla birlikte döngüsel hareket etmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum küresel ölçekte homojenliği sağlamaktadır.

Toplumsal kurumların yerinden çıkartılması ise iki biçimde karşımıza çıkmaktadır. Birincisi simgesel işaretlerin oluşturulması, ikincisi ise uzmanlık sistemleridir. Simgesel araçlardan kasıt mübadele araçlarıdır. Para bu noktada zaman ve mekan uzaklaşmasına en iyi örneği oluşturmaktadır. Ürünlerin anında takas edilmesinin olanaksız olduğu durumlarda para en büyük kurtarıcıdır. Bu nedenle para ile bir ürün satın alınarak zaman ve mekan arasında bir kopma yaşanması sağlanmaktadır. Uzmanlık sistemleri ise hayatımızın rutinleri arasında her ayrıntısına kafa yormak zorunda kalmadığımız sistemleri ifade etmektedir. Örneğin, elektriğin evimize nasıl geldiğini bilmemize gerek yoktur. Bir şekilde elektriğe ulaşıyoruz ve günlük işlerimizi sorgulamadan devam ettiririz. Dolayısıyla aslında simgesel araçlar ve uzmanlık sistemleri yani yerinden çıkarma mekanizmaları güvene dayanmaktadır.

Paranın herkes için geçerliliği olduğunu biliriz ve karşımızdaki kişiyle alışverişimizde, karşımızdakini tanımasak da paraya olan güvenimiz alışverişi sürdürmemizi sağlamaktadır. Aynı şekilde elektrik düğmesine bastığımızda, elektriğin evimize nasıl geldiğini bilmesek de lambanın yanacağına güvenimiz tamdır (Giddens, 2018: 28-34). Dolayısıyla simgesel işaretler ve uzmanlık sistemleri, bireylerin günlük hayatta kişilere ve sistemlere güvenmelerini sağlamaktadır.

Güven bu noktada karşımıza iki şekilde çıkmaktadır diyebiliriz. Bunlardan birincisi bireylerin birbirleriyle olan yüz yüze iletişimleridir ve Giddens bunu şu şekilde tanımlamaktadır: *“Kişilere duyulan güven, görünür bağlılıkları kapsar; burada (belirli eylem alanlarındaki) diğer kişilerin dürüstlüğüne ilişkin işaretler aranılır.”* (Giddens, 2018: 89) Burada bahsedilen işaretler yukarıda da değindiğimiz gibi zaman ve mekan arasında kopmayı sağlayarak küresel ölçekte dünyanın her tarafında kabul görmüş olan soyut sistemlerdir. Bu sistemler dünyadaki herkes tarafından kabul gördüğü için bireylerin bu noktada birbirlerine güvenleri tamdır. Para örneğinin bir diğer versiyonu olarak kredi kartlarıyla da konuyu açıklayabiliriz. Bireyler hiç tanımadıkları, ilk defa buldukları bir yerde olsalar bile yemek yediklerinde ya da herhangi bir alışveriş yaptıklarında kredi kartlarıyla ödeme yapabilirler. İnsanlar aynı dili konuşmasalar bile bu alışverişten şüphe duymazlar. Dolayısıyla da bireyler bu yüz yüze iletişimlerinde, birbirlerini tanımadıkları halde soyut sistem aracılığı ile birbirlerine güvenirler.

Güveni günlük hayatta gördüğümüz bir diğer nokta ise uzmanlık sistemlerine duyulan güvendir ve Giddens bunu da şu şekilde tanımlamaktadır: *“Sistemlere duyulan güven, sıradan insanın büyük ölçüde ilgisiz kaldığı bilgilerin işleyişine karşı beslenen inancı içeren örtülü bağlılıklar biçimini alır.”* (Giddens, 2018: 89) Açıklayacak olursak her birey, her konuda detaylı bir bilgi birikimine sahip değildir. Zira gelişen teknolojiyi düşünecek olursak her insanın her konuya detaylı bir şekilde hakim olması çok da mümkün olan bir durum değildir. Bu nedenle bireyler, gündelik hayatlarında bilgi sahibi olmadıkları konularda herhangi bir sıkıntı yaşadıklarında o konuların bir uzmanı olduğunu ve sorunu çözebilecek kişiler bulunduğunu bilirler. Bu da bireylerin uzmanlık sistemlerine duydukları güveni açıklamaktadır.

Bütün bu anlatılanlardan sonra güven duygusunun, bireylerin gündelik hayatlarının devamlılığını sağlamada önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Ontolojik güvenlik kavramı da bu noktada güven hissinin bir biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ontolojik güvenlik, fiziksel güvenlikten farklı olarak daha çok bireylerin psikolojik, sosyolojik olarak kendilerini güvende hissetme ihtiyaçlarını ifade etmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi ontolojik güvenlik, bireylerin hayatlarına devam edebilmeleri için gerekli olan bir ihtiyaçtır. Bireylerin kendi öz kimliklerinin ve nesnel çevrelerinin değişmeyeceğine itimat etmeleri ontolojik güvenliğin temelini oluşturur (Giddens, 2018: 93). Dolayısıyla bireyler, gündelik hayatlarında kişilerin ve şeylerin sürekliliğini kabul eder ve bu şekilde hayatlarına devam ederler. Ontolojik güvenlik, bireylerin bu süreklilik halinde olan durumlarına atıf yapmaktadır. Bireyler kim olurlarsa olsunlar güvende olmaya ihtiyaç duyarlar (Mitzen, 2006: 342). Bütün bu anlatılanlardan anlaşılacağı gibi bu ihtiyaç meselesi ontolojik güvenliğin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu noktada ontolojik güvenliği, bireyler için yemek yemek, su içmek gibi varlıklarının devamlılığı için gerekli bir ihtiyaç olarak görmek yanlış olmayacaktır. Süreklilik ve kalıcılık ise bu ihtiyacın temelini oluşturmaktadır.

1.1.2. Benlik

Ontolojik güvenlik, daha çok psikososyal olarak iyi oluşumuzla ilgilidir. Temel olarak kendi kimliğimizin ve sosyal çevremizin sürekliliğine ve sabitliğine bağlıdır. Dolayısıyla aslında esas olan istikrarlı bir benlik duygusudur. Ontolojik güvenlik aslında bu durumların değişmez olduğunu değil istikrarlı olmasını ifade eder. Eğer biz kendi kimliğimizin istikrarlı olduğunu hissediyorsak ontolojik güvenlik bakımından da güvendeyiz demektir. Esas olarak bu noktada bizi zorlayan şey ise bu durumun sürekliliğini sağlamaktır (Mitzen ve Larson, 2017: 3-4).

Ontolojik güvenliğin merkezinde tutarlı bir biyografik anlatının sürekliliğinin gelişmesini sağlayan bir benlik oluşumu vardır. Dolayısıyla bu istikrarlı durumu sürdürebilme yeteneği değişimle tehlikeye atılabilmektedir (Bryant, Higgins, 2020: 3). Değişimlerle dolu bir dış çevre, ontolojik olarak güvensiz hissetmek için bir ortam oluşturmaktadır. Örneğin, bir aile kurma, boşanma, sevilen birini kaybetme, iş kaybı, yeni bir şehre taşınma gibi. Kişinin hayatındaki bu tarz değişiklikler bazen benliğin bölünmesine neden olabilmektedir; hatta yeni ve çok farklı bir benlik, öncekiyle bağlantı kurmada zorluk yaşayabilmektedir. Bu nedenle geçmişe yönelik nostaljik özlemler, aslında genellikle eski benliklerle yeniden tanışma ve onları mevcut hayata

entegre etme konusunda bilinçsiz bir arzuyu yansıtabilmektedir (Areni, 2019: 76). Geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki benliklere yönelik tehditler arasında telafi edici bir mekanizma olduğu öne sürülmektedir. Şimdiki zaman özellikle kasvetli olduğunda, benlik geçmişi hatırlamaya ya da geleceği tahmin etmeye sığınmaktadır. Ölüm gibi gelecekte karşılaşılabilecek bir tehdit, bireyleri şu anki mutluluklarını en üst düzeye çıkarmaya ya da geçmişteki mutlu anlarını düşünerek psikolojik rahatlık oluşturmaya teşvik etmektedir (Areni, 2019: 76).

Bireylerin, benliklerinde bu hayatın yaşanmaya değer olduğu fikri oluşmaktadır. Dolayısıyla da her insan, hayatının bir amacı, anlamı ve içsel değeri olduğuna inanmaya teşvik edilmektedir. Bir amaç duygusuna duyulan ihtiyaç, bir kişinin geçmişi düşünmesini ve benliğin önceki versiyonlarının zaman içinde anlamlı bir şekilde birbirine bağlanmasını sağlamaktadır. Bu noktada şimdiki benlik önceki benliklerini doğrulamaya ve onaylamaya çalışmaktadır (Areni, 2019: 76). Ontolojik güvenlik, bireylerin hayatlarındaki yerleşik rutinlerde kırılmalar yaşanmasına rağmen benliğin, bütünlüğünün korunmasına ve biyografik anlatının sürekliliğinin devam ettirilmesine dayanmaktadır. Buradaki biyografik anlatı, bireylerin değişen bir dünyada hayatı kendileri olarak deneyimlemelerini ve devam ettirmelerini sağlayan tutarlı bir hikaye olarak anlaşılmalıdır. Dolayısıyla biyografik anlatının sürekliliğini sağlayabilmek, ontolojik güvenliğin sürdürülmesi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bireylerin bu sürekliliği koruyabilmesi, yaşadıkları dünyadaki değişimlere ayak uydurabilme yetenekleri ile doğru orantılıdır (Kazharski, 2019: 24). İnsan ömründeki artışlar, hızlanan teknolojik değişimler, sosyal ağların artan fiziksel yakınlığı, yaşanılan yer ve alanların çoğalması ve dinin etkisinin azalması, modern bireyin hayatında değişikliklere sebep olmuştur. Modern yaşamın bu değişiklikleri beraberinde belirsizlik ve süreksizlikler getirerek bireylerin, ontolojik güvenlik duygularının zarar görmesine sebebiyet verebilmektedir. Bu noktada bireyler, çeşitli baş etme stratejileri ile eski benliklerini geri kazanmaya ve bu eski benliklerini hayatlarının kişisel anlatısına dahil etmeye çalışmakta; böylelikle de tutarlı bir biyografik yaşam öyküsüne sahip olmaya çalışmaktadırlar (Areni, 2019: 76-77).

Bütün bu anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi bireylerin hayatları hep aynı kalmamakta hatta hayatlarındaki birçok şey değişime ve dönüşüme uğramaktadır. Kimi değişimler ve dönüşümler ise bireylerin kişisel gelişimleri ve varoluşları için

önemli bir yer tutmaktadır (Mitzen, 2006: 344). Dolayısıyla bireylerin bu değişim ve dönüşümler karşısında tutundukları tutumları, bireylerin değişken durumlara ayak uydurup uyduramadıkları hakkında bilgi vermektedir. Bu tarz değişim ve dönüşümler, kaygı ve endişe duygularını da beraberinde getirmektedir. Ontolojik güvenlik ise özellikle de bireylerin bu kaygı hissi ile baş edememeleri noktasında karşımıza çıkmaktadır. Buradaki kaygı hissi gündelik hayatta çeşitli şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Ölümle ilgili varoluşsal kaygılar, yaşamda bir anlam arama kaygısı, suçluluk, ahlaki endişeler gibi örnekler kaygının gündelik hayatta karşımıza çıkma biçimlerini oluşturmaktadır. Ontolojik güvenlik açısından bu kaygıları yönetebilme yeteneği, bir başka deyişle bu tür kaygılarla baş edebilme yetisi, sağlıklı bir bireyin dünyayla uyumlu olduğunun bir göstergesini oluşturmaktadır (Brassett ve diğerleri, 2020: 10). Ontolojik olarak güvenli olan bireyler, hayatın anlamı ya da amacı hakkında endişelenmemekte, sosyal dünyalarının çökmesinden endişe etmemektedirler. Bu nedenle günlük etkileşimler de büyük ölçüde sorunsuzdur (Croft, 2012: 222).

Bireyler yaşamlarını uzun yıllardır varoluşsal sorunlarla birlikte sürdürmektedirler. Ontolojik güvenlik duygusu ise tutarlı bir dünyada olma duygusunun, endişeler tarafından tehdit edilmesini engellemeye çalışmaktadır (Croft, 2012: 222-223). Ontolojik güvenlik hissini temelinde yukarıda da bahsedildiği gibi istikrar ve kesinlik duygusu bulunmaktadır. Dolayısıyla gündelik rutinlere ve inançlara zarar veren herhangi bir şey belirsizlik ve kaygıya sebep olacağından tehdit edici olarak görülmektedir. Bu nedenle de kaygı doğası gereği hoş karşılanmamaktadır. Ancak insanlar genellikle dünyadaki tarihi olayların bir parçası olmak istemektedirler. Dünya tarihini değiştiren herhangi bir olaya şahit olmak ya da bu olayın bir parçasını oluşturmak, dolayısıyla da bireylerin bir şekilde hayatlarını anlamlı kılmaya çalışması, kişisel hayatlarında onları belirsizliğe sürükleyebilmektedir. Bu noktada hayatın bu şekilde belirsizlikler içinde olması da bireylerin sürekli kaygı duygusuyla beraber yaşamalarını gerektirmektedir. Dolayısıyla aslında kaygı, kaçınılması gereken kötü bir durumu oluşturmamaktadır. Bu doğrultuda bakıldığında da ontolojik güvenlik hissi için asıl meseleyi kaygıyı yönetebilme yeteneği oluşturmaktadır. Kaygı bu bakış açısına göre insanlık tarihi için kurucu bir unsur olarak görülebilmektedir ve bireylerin kaygıyla tanışması ondan bir şeyler öğrenmesi, insani gelişme için önemli bir noktayı oluşturmaktadır (Brassett ve diğerleri, 2020: 10).

Günlük yaşam, bireylerin hayatını tehlikeye atacak birçok potansiyel tehlikeyi barındırmaktadır. Bu tehlikelerin gerçekleşmesini önceden bilmek ise oldukça zordur. Bu durumda bireylerin hayatlarında belirsizlikler oluşmasına yol açmaktadır. Günlük yaşam içinde bulunan her türlü kaosun farkındalığı ise bireylerde büyük endişelere yol açmaktadır. Dolayısıyla bireylerdeki bu belirsizlik hissinin tahammül edilebilir seviyelerde tutulması gerekmektedir. Bunu da ontolojik güvenlik duygusu ile sağlamak mümkündür (Mitzen, 2006: 346).

Bireylerin gündelik hayatlarını etkileyen küçük ölçekli sorunlardan tüm dünyayı etkileyecek büyük ölçekli sorunlara kadar birçok risk faktörü hayatlarımızın geniş bir alanını kapsamaktadır. Örneğin, ekonomik kriz dolayısıyla küçültmeye giden iş yerimiz bizi işten çıkartabilir ya da çevre felaketleri sonucunda susuz kalabiliriz. Bu şekilde çoğaltabileceğimiz çoğu örnek, şu an dünyada herkesin karşılaşılabileceği riskler konumundadır. Bu riskler kimi zaman çok basit kimi zaman da çok zorlayıcı gözükebilir. Ancak hepsinin ortak bir noktası vardır. Bunlar da bireylerdeki endişe ve korku gibi duyguların artmasına sebep olmalarıdır. Örneğin, zarar vermeyecek ancak hissedilir seviyede ve art arda gerçekleşen depremler, bireylerin normalde günlük hayatlarında belki de akıllarının ucundan bile geçirmedikleri, deprem felaketini fark etmelerine ve günlük hayatlarında her an deprem olabilir, binalar yıkılabilir hatta enkaz altında kalabilirim endişelerine kapılmalarına yol açabilir. Dolayısıyla aslında bu kişiler ontolojik güvenlik kaygısı taşımaya başlamışlardır. Bütün bu belirsizlik ve süreksizliklerin fark edilir seviyelere ulaşması, endişe ve korku duygularını arttırarak bireylerin ontolojik güvenlik kaygısı yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Günlük hayatın bu kadar çok endişe ve korku yaratacak sorunlarla dolu olmasına rağmen bireylerin günlük hayatlarına olağan şekilde devam edebilmelerini sağlayan şey nedir? Bu sorunun cevabı, ontolojik güvenlik hissidir.

1.1.3. Rutin

Bireyler ontolojik güvenlik hissini nasıl oluştururlar ve bunun devamlılığını nasıl sağlarlar? Bu sorunun cevabı ise rutinlerdir. Rutinler, ontolojik güvenlik duygusunun oluşturulmasının sağlanmasında çok önemli bir yere sahiptirler. Bireyler temelde yaşadıkları hayatın istikrarlı olmadığını, kolay kırılabilir, bozulabilir olduğunu ve belirsizliklerle dolu olduğunu bilirler. Bütün bunlardan önce hayatın bir

sonu olduğunu bilirler. Bütün bunları bilmek, aslında hayatımızı sürdürmemizi engelleyecek boyutlara ulaşabileceği halde biz bunları bilerek hayatımızı sürdürmeye devam edebiliyoruz. Ontolojik güvenlik, hayata dair bu korku ve endişelerin bastırılmasını sağlayarak bize güvenli alanlar sağlamaktadır. Günlük hayatımızı yaşayarak aslında tüm bu sorulardan uzaklaşmış olmaktayız. Özellikle hayatımızın büyük bir parçasını oluşturan rutinler ise en büyük yardımcılarımızı oluşturuyorlar. Dolayısıyla ontolojik olarak güvende oluyoruz ve bu durumu sorgulamamıza ve bir eksiklik olarak algılamamıza, bu eksikliği doldurma ihtiyacı duymamıza gerek kalmıyor (Mitzen ve Larson, 2017: 3-4).

Bireylerin yaşadıkları dünyayı anlamlandırmaları gerekmektedir. Bunu yapamadıklarında endişeye kapılırlar. Bu anlamlandırmanın en temel yolu da rutinler oluşturmaktır. Rutinler bizi belirsizlikten kurtarırlar. Dolayısıyla belli başlı ritüeller oluşturularak bireylerin gündelik endişelerden ve kaygılardan uzaklaşması sağlanır (Mitzen, 2006: 350-351). Çoğu insan için, gündelik hayattaki öngörülebilirlik içinde yer alan sosyal düzenin varlığı rahatlatıcı olmaktadır. Özellikle de günlük hayattaki rutinler bir güvenlik hissi oluşturmaktadır. Günlük yaşam dünyası, insanların temas halinde olduğu en önemli gerçeklik olduğu için, günlük yaşamın alışkanlıkları, sosyal yaşamın öngörülebilirliğini ve istikrarını devam ettirebilmek için araçlar olarak görülebilmektedir (Misztal, 1996: 102).

Bireylerin günlük hayatlarının tamamını kapsayan rutinler (işe, okula gitmek, yemek yemek, hobi sahibi olmak, dini ritüeller vb.), çağımızda bireyleri, her an karşılaşılabilecek riskleri düşünmekten uzak tutar. Bu nedenle bireyler günlük hayatlarını kapsayan rutinler oluştururlar. Bu rutinler kaybedildiğinde ya da herhangi bir sebeple sekteye uğradığında bireyler, ontolojik güvenlik kaygısı yaşamaya başlamaktadırlar. Örneğin, düzenli işi olan bir birey, önceden hiç işten çıkarılmayı düşünmezken, yaşanan ekonomik sıkıntılar sonucunda işten çıkarılmalarının artmasıyla birlikte, her an kendisi de işten çıkarılabilir gibi kaygı duymaya başlayabilir. Hayatının çok büyük bir kısmını kapsayan bu rutin (iş sahibi olma), bozulduğunda birey, kendini derin kaygılarla baş başa bulabilir. Bu durum bireyde ontolojik güvenlik kaygısı yaratmaktadır.

Rutinler bilişsel ve davranışsal tepkilerden oluşmaktadır. Kişisel veya toplumsal tepkiler düşünülmeden ya da alışkanlık olarak ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar

rutinleşmenin birer parçasıdır. Aynı zamanda bu rutinleşme, bireylere, dünyayı tanıma, nasıl davranacağını bilme ve belirsizliklerden uzaklaşarak kullanışlı seçimler yapmayı sağlamaktadır (Mitzen, 2006: 346-347). Bütün bunlar bize ontolojik güvenliğe duyulan ihtiyacın çok derin olduğunu göstermektedir. Bir birey hayatında herhangi bir travma ile karşılaşır, bu travmadan kurtulabilmesinin yolu günlük rutinlerini yeniden kazanmasıdır (Mitzen, 2006: 347-348).

“Körlük” kitabında anlatılan olaylar, bu duruma güzel bir örnek oluşturmaktadır. Kitapta öncelikle bireylerin tek tek ve hızlı bir şekilde kör olduklarından bahsedilmektedir. Dolayısıyla yaşanan ülkeyi, bir körlük salgını kaplamaktadır. Bulaşıcı olduğu düşünülen bu durum sebebiyle kör olan bireyler, olmayanlardan uzaklaştırılarak bir akıl hastanesine yerleştirilmektedir. Doğuştan kör olmayan bu bireyler, kör olduktan sonra günlük rutinlerinin birçoğundan uzaklaşmaktadırlar. Örneğin, bir yerden bir yere rahatlıkla giden ve tekrardan buldukları yere geri dönen bireyler artık bunu yapamamaktadırlar. Hayatlarının büyük bir kısmını kaplayan yer yön bulma duyuları neredeyse yok olmuştur. Bu durumda bireyler, kendilerini güvende hissetmemeye başlamaktadırlar. Her an düşme tehlikesi yaşamaları, buldukları yerden uzaklaştıkların da geri dönememe korkusu yaşamaları, bireylerin ontolojik güvenlik kaygısı yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Bu noktada bireyler, bu yeni duruma alışabilmek için kendilerine yeni rutinler oluşturmaktadırlar. Örneğin buldukları yerin koridorlarına ipler yerleştirilerek bahçeye çıkmaya başlamaktadırlar. Yataklarına sayılar verip, sayarak kendi yataklarını bulmaktadır. Dolayısıyla aslında kendilerine güvenli alanlar yaratmaktadırlar. Dışardaki hayatta ise bireyler her an her yerde (okulda, işte, yolda, arabada vb.), aniden kör oldukları için daha önceden sahip olmadıkları birçok yeni korku ve endişe duyguları edinmişlerdir. Bu durum günlük hayatlarının devamlılığını sağlayan rutinlerinin bozulmasına sebep olmuştur. Otobüs şoförünün kör olması durumunda kazalar yaşanmış, trafik karışmıştır. Aynı zamanda bir pilotun kör olmasıyla uçaklar düşmüş, insanlar ölmüştür. Bütün bunlar ulaşımı kolaylaştıran teknolojilerden bireyleri uzaklaştırmıştır. Bireyler artık gidecekleri yerlere yürüyerek gitmeye başlamışlardır (Saramago, 2015). Daha baktığımız zaman çoğaltabileceğimiz bu örnekler, gündelik hayatın en basit rutinlerini oluşturmaktadır. Zira pek çoğunu şu an hayatımızda görmekteyiz. Ancak hiçbirini belki de rutin olarak adlandırmıyoruz. Hayatımızın birer parçası olan bu rutinlerin, ortadan kalkma

ihtimalini bile düşünmüyoruz. Dolayısıyla da ontolojik olarak güvenlik kaygısı taşımıyoruz.

Günlük hayatın devamlılığını sağlayan bu rutinler, bireyler için büyük anlamlar içermektedirler. Zira onlara sahip olmamak bireylerin psikolojik olarak sıkıntı yaşamalarına sebebiyet verebilir ve günlük hayatın yaşanmasını durma noktasına getirebilir. Ancak günümüzde dünya sürekli ve hızlı bir şekilde değişmektedir. Küresel boyutta yaşanan bu değişimler ve dönüşümler, bireylerin hayatlarını da büyük ölçüde etkilemektedir. Dolayısıyla sahip olunan rutinlerde de sürekli bir değişim söz konusu olmaktadır. Bu durumda bireyler, değişen dünya koşullarına uygun yeni rutinler oluşturmaya çalışmaktadırlar. Tabi ki bu çok da kolay yapılabilecek bir şey değildir. Bu nedenle bu noktada karşımıza ontolojik güvenlik için çok daha önemli bir yere sahip olan temel güven sisteminin oluşturulması meselesi çıkmaktadır. Bir sonraki başlıkta temel güven sisteminin oluşmasını incelemekteyiz (Giddens, 2018: 94-95).

1.1.4. Temel Güven Sistemi

Temel güven sistemi, bireylerin ontolojik güvenlik kaygılarına karşı bağımsızlık kazanmalarını sağlamaktadır. Bu durum sadece bireyin çevresindeki şeylerin sürekliliğine itimadıyla değil bireyin kendi kendine itimat edebilmesiyle de gerçekleşmektedir (Giddens, 2018: 95). Giddens'a göre: "*Başkalarına duyulan güven, sürekli ve yinelenen türde bir psikolojik gereksinimdir.*" (Giddens, 2018: 98) Ontolojik güvenlik ve rutin bu psikolojik gereksinimi sağlar. Günlük yaşamdaki rutinlerin sürekliliği psikolojik güvenlik için önemlidir. Bu rutinlerin kesintiye uğraması, bireyin kendini kaygılarla ve endişelerle baş başa bulmasına sebebiyet verecektir. Rutinler temel güvenin oluşmasında önemli rol oynarlar (Giddens, 2018: 100).

Rutinler, her ne kadar bireylerin hayatlarında önemli yer tutsa da temel güven sisteminin oluşması asıl meseleyi oluşturmaktadır. Rutinler hayatımız boyunca değişimler yaşayabilir ve bazı rutinlerimizin yerini bir başkası alabilir. Hali hazırda var olan rutinlerin ortadan kalkması, bireyleri endişeye ve kaygıya sürükleyebilir. Bu durum gayet normaldir. Ancak sağlıklı bir temel güven sistemi oluşturan bireyler, bu durumun geçici olduğunu ve kaybolan rutinlerin yerini bir başkasının alabileceğini bilirler. Temel güven sistemi oluşmuş olan bireylerin, değişimlere ve bozulmalara toleransı yüksektir. Eğer birey, temel güven sistemini tam olarak oluşturamamışsa,

gündelik rutinlerini kaybetmek, onun hayatındaki belirsizliklerin artmasına ve güven sisteminde derin bozulmalara yol açarak ontolojik güvensizlik hissine kapılmasına neden olacaktır. Dolayısıyla ontolojik güvenlik duygusunun oluşmasında temel güven sisteminin oluşması, rutinlerden öncelikli durumdadır (Mitzen, 2006: 350-351).

Temel güven sistemi bireylerin bebeklik çağında oluşmaktadır. Bireyler bebeklik dönemlerinde bir başkasının, bu anne ya da bakıcı olabilir, sürekliliğine güven duymaya başlarlar. Anne ya da bakıcı bebeği bir odada yalnız bıraktığında bebek, bir süre sonra annenin veya bakıcının geri geleceğine inanır. Aynı zamanda bir odadan çıkıp diğerine gittiğinde, odanın yerinde kalacağına da inanır. Bütün bunlar bireylerin bebeklik çağlarında etrafındaki kişi ve şeylerin sürekliliğine güven duymalarını sağlamaktadır. Bireyler bu şekilde hayatlarının devamlılığı konusunda temel güven sistemlerini oluştururlar. Bu sistemin tam olarak oluşturulması bireylerin ontolojik güvenlik hislerinin de tam olarak oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Eğer bireyler bebeklik dönemlerinde temel ihtiyaçlarının devamlılığı konusunda sıkıntı yaşarlarsa, örneğin tam ve yeterli şekilde beslenmezlerse veya buna benzer temel ihtiyaçları bir karşılanıp bir karşılanmazsa, bireylerin temel güven sistemleri de tam olarak oluşamaz. Bu durum da ontolojik güvenlik hissini sürekliliğini zedeleyebilir.

Bireylerin bebeklik zamanlarında temel güven sistemlerinin oluşması, ontolojik güvenlik duygusunun sürekliliği için önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Dolayısıyla bireyler bebekliklerinde evlerinde onlara bakan kişiyle sosyalleşmektedirler. Ev, bu noktada birey için korunaklı ve güvenli bir alanı oluşturmaktadır. Ancak bebek büyüyüp okul çağına geldiğinde yaşadığı ve bildiği alandan çıkıp hiç bilmediği ve oldukça büyük, geniş bir alana dahil olmaya başlamaktadır. Bu alan, birey için çok sayıda bilinmeyen insanı yani öğretmenleri, arkadaşları, büyük büyük odaları yani sınıfı, yemek alanını, bahçeyi ve alışılmadık mobilyaları kapsamaktadır. Bakıcılarının yanında güvende olan bireyler, okuldaki bu ilk günlerinde bu yabancı ve belirsizliklerle dolu ortamda kaygı taşıyabilmektedirler. Dolayısıyla da ontolojik güvenlik duyguları için bir tehdit oluşturabilmektedir. Ancak bireyler, çevrelerine yavaş yavaş aşına olduklarında, okuldaki faaliyet alanlarının yerlerini öğrendikçe ve bu yeni ortama uyum sağladıkça birey için yeni bir ev ortamı oluşmaya başlamaktadır. Böylelikle ontolojik güvenlik duygusunun oluşmasını sağlayan yeni bir alan oluşturulmaktadır. Bu noktada binaların yerleşim planının ve görünümünün, mimari

tarzlarının bu durumun oluşmasına katkı sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır (Grenville, 2007: 450). Dolayısıyla bebeklik çağında temel güven sisteminin oluşması, bireyin ilerleyen zamanlarda da bulunduğu yer ve ortamlara uyum sağlayarak temel güven sisteminin pekiştirilmesini sağlamaktadır. Bu noktada ontolojik olarak güvenli olan için yaratıcılık, temel güven ile yakından ilişkilidir. Güvenin kendisi, doğası gereği bir anlamda yaratıcıdır. Yeni deneyimler ve bilinmezlikler karşısında koruyucu bir mekanizma oluşturan temel güvenin bunları yapabilmesi için yaratıcı bir karaktere sahip olması gerekmektedir (Grenville, 2007: 451). Bir diğer deyişle temel güven sisteminin, karşılaşılabilecek şartlara ve yerlere göre adapte olabilme özelliğinin bulunması gerekmektedir. Ayrıca ontolojik güvenlik hissi için yapılı çevre de önemli bir etmeni oluşturmaktadır. Ontolojik güvensizlik ise bireyin yapılı çevresini değiştirme noktasında bireyi tetikleyebilmektedir. Birey bu noktada ya ilerleyecektir ya da fiziksel değişikliklere gidecektir. Güçlü bir varoluşsal güvenlik duygusu ise geçici ve güvenilmez dış dünyaya karşı bireyin, yapılı çevresini muhafaza etmesini destekleyecektir (Grenville, 2007: 451).

Ontolojik güvenlik hissi bir iyi olma hissini oluşturmaktadır. Bu konu bağlamında ontolojik güvenlik duygusunun iki yönü önem kazanmaktadır. Bunlardan ilki ontolojik güvenliğin ilk bakıcıyla birlikte erken çocukluk döneminde kurulduğunun düşünülmesidir. Özellikle bireylerin erken çocukluk döneminde olumlu deneyimler yaşaması, normal yaşamın zorlu koşullarını güvenli bir şekilde aşabilmeleri için kendilerine koruyucu bir koza oluşturmalarını ve zor koşullara karşı duygusal olarak aşılınmalarını sağlamaktadır. Olumsuz deneyimler ise tam tersi şekilde güvenliği azaltabilmekte ve koruyucu kozayı tehlikeye atabilmektedir. Dolayısıyla bireyin ontolojik güvensizlik duygusu yaşamasına sebebiyet verebilmektedir. İkincisi ise geç modern koşullarında değişimlerin hızlı yaşanması, risklerin ve belirsizliklerin artması ile ontolojik güvenliği daha önemli bir mesele haline gelmesidir. Ontolojik güvenliği azalmış bireyler, geç modern koşullarının getirdiği riskler karşısında daha savunmasız olmaktadır. Aynı zamanda da bu geç modern koşulları, ontolojik güvenlik kaygısı taşıyan bireyleri arttırabilmektedir (Stonehouse ve diğerleri, 2020: 3).

Yaşadığımız dönemde yaşanan hızlı ve küresel ölçekli değişimlerin, rutinlerimize zarar verdiğine ve ontolojik güvenlik kaygısı yaşamaya başladığımızıza

yukarıda da değinmiştik. Bireyler bu sancılı süreçleri kendilerine yeni rutinler oluşturarak atlatmaktadırlar. Ancak bu rutinlerin oluşturulabilmesi için de bireylerin temel güven sistemlerinin oluşturulması gerekmektedir. Eğer ki bireyler, yukarıda da değindiğimiz gibi bebeklik çağlarında ihtiyaçlarına tam ve yeterli olarak ulaşamazlarsa temel güven sistemlerini oluşturamamaktadırlar. Bu da bireylerin, hayatlarının sürekliliğine olan itimatlarını zedelemektedir. Bütün bunların sonucunda da hayatın sürekliliğini sağlayacak yeni rutinleri oluşturmakta zorlanılmaktadır. Dolayısıyla aslında bireyler sürekli olarak bir ontolojik güvenlik kaygısına kapılmış olmaktadır. Bu nedenle ontolojik güvenlik hissinin tam olarak oluşturulabilmesi için öncelikle temel güven sisteminin daha sonrasında da bunun devamlılığını sağlayacak olan rutinlerin oluşturulması önemli bir yere sahiptir.

Son olarak bütün bu anlatılanlardan sonra güven kavramının zıttının ne olacağı sorusu sorulabilir. Güvensizlik kavramını, güven kavramının karşıtı olarak kullanabilmemiz mümkün müdür? Giddens'a göre temel güvenin antitezi olarak güvensizlik kavramını kullanmak yanlış olacaktır. Eğer temel güven tam olarak gelişmemişse, bunun sonucunda bireyin karşılaşacağı asıl durum varoluşsal kaygıdır. Dolayısıyla güvenin zıttı olarak, varoluşsal kaygıyı ya da korkuyu ele almamız daha doğru olacaktır (Giddens, 2018: 100). Sonuç olarak bireylerin temel güven sistemlerinin tam olarak oluşmaması nedeniyle rutinlerinin bozulması noktasında yaşadıkları endişe ve korku duygularının tam olarak tanımını ontolojik güvenlik kaygısı olarak karşımıza çıkarmaktadır.

2. GÜVEN VE RİSK ORTAMLARI

Tezin temel noktasını oluşturan ontolojik güvenlik kavramı açıklandıktan sonra, ikinci başlık olan güven ve risk ortamları başlığında ise bireylerin hayatlarında güven duydukları alanları oluşturan etmenler ve risklerin oluşmasına neden olan etmeler açıklanmaktadır. Bu amaçla öncelikle modern dönem öncesi güven ve risk ortamları ele alınırken ikinci olarak modern dönem sonrası güven ve risk ortamları ele alınmaktadır. Tezin içeriği bakımından modern sonrası dönem asıl ilgilenilen konu olduğu için bu başlıkta modern sonrası güven ve risk ortamlarına daha çok derinlemesine incelenmektedir.

Bireye göre modernite koşullarında hayat öngörülemez ve modernite bireyin varoluşunu tehdit eden bir durum olarak algılanır. Modern çağ, kaygılar ve güvensizlikler çağıdır. Diğer taraftan bu sadece modern çağa özgü bir durum değildir. Modern öncesi dönemde de belli başlı güvensizlikler ve kaygılar bulunmaktadır ancak çağların değişmesi ile birlikte bu güvensizlikler ve kaygılar biçim değiştirmiştir (Gündal, 2015: 24). Bu durumda modern öncesi ve modern dönemde güven-risk bağlamında yaşanan değişimleri bölümlere ayırarak incelememiz de faydalı olacaktır. Dolayısıyla öncelikle modern dönem öncesi güven ortamını oluşturan etmenler ve risk ortamını oluşturan etmenler ele alınacaktır.

2.1. MODERN ÖNCESİ DÖNEMDE GÜVEN VE RİSK ORTAMLARI

Modern öncesi dönemde güven ortamlarını genel olarak akrabalık ilişkileri, yerel topluluklar, dinler ve gelenekler oluşturmaktadır.

Akrabalık ilişkileri, bireylerin birbirleriyle bir şeyler paylaşabildikleri, istikrarlı ve yakın ilişkiler oluşturmalarını sağlamaktadır. Bu istikrarlı ve yakın ilişkiler aynı zamanda bireylere akrabalık bağları içerisinde belirli bazı sorumluluklar yüklemektedir. Bütün bunlar, akrabalık ilişkisi içinde bulunanlara, birbirlerini sevmeseler de güven duymalarını sağlamaktadır (Giddens, 2018: 101-102). Örneğin; Kırgız toplumunda akrabalık ilişkileri sigorta görevi görmektedir. Akrabalık ilişkileri, bir insanın acısında, sevincinde, kötü gününde her türlü sorununu ve mutluluğunu paylaşacağı bir yardımlaşma ağıdır (Tutar, 2007: 166). Dolayısıyla akrabalık ilişkileri, bireylerin kendilerini yalnız hissetmemelerini, bu kötü günlerde hiç kimse olmasa bile

akrabalarının yanlarında olacağına inanmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla da güven ortamı oluşmaktadır.

Akrabalık ilişkileri için söylediklerimizi yerel topluluklar için de söylememiz mümkündür. Bu iki durum, bireylere sabit ve belirli alanlar sunduğu için bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olmaktadır. Modern döneme göre modern öncesi dönemde toplumsal ilişkiler iç içe geçmiştir ve topluluklar genellikle sabit ve izole durumdadır. Dolayısıyla da bireyler genellikle bu tanıdık ortamda yaşamlarını sürdürmektedirler (Giddens, 2018: 102).

Dinler ise bireylere sürekliliği ve belirliliği olan bir yaşam sunmaktadır. Bireylerin kaygı ve endişelerinden kurtulabilmeleri için çeşitli ritüeller oluşturarak, tanrıya ve dinsel güçlere inancı kuvvetlendirerek, manevi güvenin oluşumu sağlamaktadır (Giddens, 2018: 104). Dinin sakinleştirici gücü ve insan üstü varlıkların bireyleri koruyacağı yönündeki inanç, bireylere korunaklı ve güvenli bir ortam yaratmaktadır. Örneğin, geleneksel Afrikalılar adak adayarak tanrıdan yardım istemekte ve tanrının onlar hakkında iyi düşüncelere sahip olmasına olanak sağlamaktadır. Bu noktadan tanrının her şeyi yapacak güce sahip olduğuna inanılmaktadır (Adewale, 1998: 597). Dolayısıyla tanrıyla bu şekilde iletişime geçmek ve tanrının üstün bir güce sahip olduğuna inanmak bireylerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır.

Gelenekler de aynı şekilde dinler gibi bireylere belirli ritüeller sunarak, bireylerin rutinlerinin oluşmasını sağlamaktadır. Bireylerin bu şekilde rutinlerinin oluşması ise onların belirsizlikten kaçınmalarına yardımcı olacaktır (Giddens, 2018: 106). Geçmişte yaşanan tecrübelerden ve geçmişten beri uygulanagelen alışkanlıklardan oluşan gelenek, gelecekteki benzer olayları bireylerin öngörebilmesini sağlamaktadır. Bu öngörü bireyin, yaşadığı toplumda güven içinde olduğunu bireye hissettirebilmektedir (Aytekin, 2019: 16). Dolayısıyla yukarıda belirttiğimiz gibi belirli hayat koşullarının oluşmasını sağlayan gelenek, bireye sabit ve istikrarlı bir yaşam alanı oluşturmaktadır. Bütün bu sürecin getirisi olarak da bireyin hayatını önemli derece etkileyen güven ortamı sağlanmaktadır.

Modern öncesi dönemde risk ortamını ise doğadan kaynaklanan tehditler, insan şiddeti ve dinler oluşturmaktadır.

Modern öncesi dönemde ilk olarak risk ortamını doğadan kaynaklanan tehditler oluşturmaktadır. Bu dönemde bireyler, sel felaketlerinden, fırtınalardan, kuraklıklardan, kıtlıklardan, modern dönemde yaşayan bireylere göre daha fazla etkilenmektedirler. Bütün bu doğal afetlerin dışında doğum sırasında ölümlerin çokça yaşandığı ve insanların yaşam sürelerinin daha kısa olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca yaşam süresini ve kalitesini salgın hastalıklar da bir hayli etkilemektedir. Bireyler ne olduklarını bilmedikleri bu hastalıklara karşı korumasızdırlar (Giddens, 2018: 106-107). Örneğin, Orta Çağ'da doğal afetler birçok insanın ölümüne yol açmıştır. Ayrıca yaşanan kıtlık ve salgın hastalıklar da bireylerin kendilerini risk altında hissetmelerine neden olmuştur (Kaya ve Kıyılı, 2009: 416).

İkinci olarak karşımıza çıkan risk etmeni ise insan şiddetidir. Modern ulus-devletlerin öncesinde tarıma dayalı devletler, sükûnet içinde ve genel barış halinde değillerdi. Bu dönemde halk sürekli bir şiddet grubuyla karşı karşıyaydı. Bu duruma kimi zaman işgalci kuvvetler kimi zaman da haydutlar, çeteler sebebiyet vermektedir (Giddens, 2018: 107). Dolayısıyla da bu ortamda bireyler her an bir şiddet tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Güvenli bir ortamın oluşmasına engel olan bu durum bireylerin korku ve endişe içinde yaşamasına sebebiyet vermektedir. Yine Orta Çağ'da yaşanan savaşlar, istilalar bireylerin korku içinde yaşadıklarına örnek olabilecek bir başka durumu oluşturmaktadır (Serdar, 2014: 102).

Din ise modern öncesi dönemde hem güvenlik kaynağı hem de risk kaynağıdır. Dinden yoksun kalmak ya da dinin uygun görmediği davranışlarda bulunmak bireyler için risk teşkil etmektedir (Giddens, 2018: 107-108). Dine uygun olmayan davranışlar -günah gibi- bireyler için bir korku ortamı oluşturmaktadır. Diğer yandan bireyler, başlarına gelen felaketlerin insan dışı varlıklardan kaynaklandığını düşünerek kaygı ve korku yaşamaktadırlar. Örneğin, geleneksel Afrikalılar başlarına gelen kötü bir olayın kendi işledikleri bir suç dolayısıyla yaratıcının gazabı olarak görmektedirler (Adewale, 1998: 595). Bireyler dini inanışları doğrultusunda yaşamadıklarında, dini ritüellere uymadıklarında ya da dine karşı olduklarında ilahi güçler tarafından cezalandırılacaklarını inanmaktadırlar.

2.2. MODERN DÖNEMDE GÜVEN ORTAMI

Modern yaşamda gerçekleşen teknolojik gelişmeler, yeni ürünlerin gündelik yaşamı kesintiye uğratma oranını hızlandırmakta, sosyal ağların boyutunu arttırmaktadır. Aynı zamanda insanların yönetmesi gereken ilişki sayısı artmış, insanların düzenli olarak aldığı bilgilerin hacmi ve coğrafi kapsamı genişlemiş, insanların işgal ettiği mekan ve yerler çoğalmıştır (Areni, 2019: 79). Modernite ayrıca dinin etkisinin, sürekli azalmasına neden olmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca dinler, nasıl iyi bir yaşam olacağına dair bireylere ve toplumlara yol gösterici olmuştur. Ancak bireyselleşmenin ön plana çıktığı ve bireylerin kendilerine özgü yaşam biçimleri oluşturduğu modern çağda, toplumları bu şekilde etkileyecek bir yol gösterici otorite birliği bulunmamaktadır. Aynı şekilde vatansever olmak, milliyetçi olmak, iyi bir ebeveyn olmak, kalabalık bir ailenin mensubu olmak gibi devletin, ailenin, geleneklerin de bireyler üzerindeki etkisi azalmaktadır (Areni, 2019: 79-80).

Sosyal bilimcilere göre yaklaşık otuz yıllık dönem geç modernite olarak tanımlanmaktadır. Buradan da anlaşılabilir olduğu gibi geç modernitenin, modernizm temelli olduğunu ancak onu farklı bir aşama olarak görebileceğimiz önemli değişimler geçirdiğini söyleyebiliriz. Geç modernite, birbiriyle bağlantılı bir dizi gelişmenin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler olarak tanımlanmaktadır. Kapitalist üretim ve değişimin dönüştürücü dinamiği, küreselleşme, emek piyasasının yeniden yapılandırılması, istihdamın yeni güvensizliği, ailelerin yapısındaki değişiklikler (kadınların ücretli iş gücüne geçişi, artan boşanma ve aile parçalanma oranları, çekirdek aile formunun her geçen gün artması, gençlerin ayrı evlerde yaşaması gibi), demografilerdeki değişimler, teknolojik gelişmelerle birlikte zaman ve mekanın genişlemesi, kitle iletişim araçlarının toplumsal etkisinin artması, beklentilerin ve korkuların genelleşmesi, yerleşmiş kültürlerin öneminin azalması, alt sınıf ve azınlık grupları, erkekler ve kadınlar arasındaki güç dengelerinin değişmesi, otoritenin sorgulanması, ahlaki bireyciliğin yükselişi gibi sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerin yaşanması geç modernitenin beraberinde gelen ve geç moderniteden ayrı tutulamayacak durumları oluşturmaktadır (Hudson, 2003: 41-43).

Modern dönemde, modern öncesi dönemde güven ortamını sağlayan temel faktörler, zaman-mekan ayrışması ve yerinden çıkarma mekanizmaları ile birlikte üstlendikleri işlevi yerine getirememeye başlamaktadırlar (Giddens, 2018: 108).

Bununla birlikte modern kentler, bireylere modern öncesi yaşama göre çok daha farklı toplumsal yaşam biçimleri sunmaktadır (Giddens, 2018: 116). Dolayısıyla modern dönemde bireyler için güven ortamını daha başka faktörler oluşturmaktadır. Bunları aşağıda sırasıyla incelemekteyiz.

2.2.1. Bireylerin Oluşturdukları İlişkiler

Modern öncesi dönemde akrabalık, gündelik yaşamın içinde olduğu ve gündelik yaşamın sürekliliğinin bir parçasını oluşturduğu için istikrarlı bir güven kaynağını da oluşturmaktadır. Modern dönemde ise aile ve akrabalık ilişkilerinin biçim değiştirmesi, güven kaynaklarının da değişmesine sebebiyet vermektedir. (Misztal, 1996: 165). Modern dönemde, akrabalık ilişkileri ve yerel topluluklara bağlılık durumu aşınmakta ve akrabalık daha çok çekirdek aile içinde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bunların yerine artık bireyler daha çok kendi oluşturdukları ilişki ağları (dostluk, arkadaşlık, cinsel ilişkiler gibi) ile kendilerine güven duydukları ortamları oluşturmaktadırlar.

Aile içinde artan bireysellik ve sosyal temelli yükümlülüklerin reddedilmesi, aile yaşamını giderek artan karmaşık ve zorlu süreçlere tabi kılmakta ve bu nedenle bütün bu beklentileri karşılamaya yetecek yeni bir güven ortamı ve ilişkiler kurulmaya çalışılmaktadır. Bu yeni yakın ilişkilerde kişisel bağlar, gönüllü taahhütlere ve yoğunlaştırılmış yakınlıklara dayanmaktadır. Örneğin, evliliklerde artık eşler birbirlerini en yakın arkadaş olarak tanımlamakta ve saf bir ilişkiden bahsetmektedirler. Buradaki saf ilişki her iki tarafın da tatmini süresince devamlılığını korumaktadır. İlişki süresince bağlılık ve dürüst tartışmalar ilişkinin yürütülmesi noktasında her iki tarafa da bilgi vermektedir. Saf ilişkiler, özellikle samimiyetin elde edilmesiyle oluşturulan yakın bağlar sayesinde karşılıklı güvene dayanmaktadır. Saf ilişkiler, diğer tüm ilişki biçimlerinden daha çok savunmasızdırlar. Buradaki savunmasızlık, aile içerisindeki karşılıklı beklentilerin karşılanma ihtiyacı ve özellikle duygusal açıdan tatmin edici olmaları konusunda bir beklenti oluşmasıyla birlikte karşımıza çıkmaktadır (Misztal, 1996: 165).

Kişisel ilişkilerin en başında gelen arkadaşlık kavramı, modern öncesi dönemde daha çok akrabalık bağları içerisinde, bulunulan yörede gerçekleşmekteydi. Geleneksel toplumda arkadaşlık daha çok ittifak kurmak amaçlıydı ve arkadaşın

karşıtını düşman oluşturmaktaydı. Ancak modern döneme bakıldığında arkadaşlık, geleneksel ilişkilerin çözülmesiyle birlikte samimiyet, içtenlik üzerine kurulu bir ilişki olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda arkadaşın karşıtı artık direkt olarak düşman değil bunun yerine tanıdık, meslektaş gibi tanımlamalarla açıklanmaktadır (Giddens, 2018: 114-119). Dolayısıyla aslında arkadaşlık, modern toplumda zorunlu durumlar halinde kurulan bir ilişki değil aksine bireylerin daha çok kendilerine daha yakın hissettikleri bireylerle, dertlerini, mutluluklarını paylaşmak için kurdukları kişisel ilişkileri oluşturmaktadır. Bu durumda da aslında bireyler kendilerine, kendilerini ifade edebildikleri, kaygı ve endişe duymadıkları güven ortamlarını oluşturabilmektedirler. Buradaki güvenin asıl önemli noktası bu güven ilişkisinin karşılıklı olarak yaratılabilmesidir. Kişisel ilişkilerde güven önceden var olmaz; bireyler karşılıklı olarak güven duygusunu birlikte oluştururlar (Giddens, 2018: 121).

Arkadaşlar arasındaki güven, ebeveynler ile çocuklar veya partnerler arasındaki güven gibi başkalarının birbirlerine karşı iyi niyetine güvenmeyi içermektedir. Aynı zamanda başkalarının iyi niyetine güvenmek, risk unsurlarını da beraberinde getirmektedir. Bir arkadaş, ilişkiye kendi iyiliğinden dolayı değer verdiği için riski kabul etmeye hazırdır. Arkadaşlıkta belirsizlikler yüksektir ancak bunun yanında tam bir bağlılık ve arkadaşın iyi niyetine mutlak bir inanç bulunmaktadır (Misztal, 1996: 176-177). Yukarıda da değindiğimiz gibi arkadaşlar arasındaki bu inanç duygusu, bireylerin karşılıklı olarak birbirlerine güven duygusu oluşturmalarını ve bunu birlikte inşa etmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla modern dönemde kişisel ilişkiler bağlamında bireyler için güven ortamını genellikle bireylerin kendilerinin oluşturdukları ilişkiler (arkadaşlık, sevgililik, evlilik gibi) sağlamaktadır.

2.2.2. Soyut Sistemlerin Güvene Katkısı

Soyut sistemler, bireylere modern öncesi dönemde sahip olmadıkları bir güven ortamı sağlamaktadırlar (Giddens, 2018: 112). Soyut sistemler daha önce de değindiğimiz gibi simgesel işaretler ve uzmanlık sistemlerinden oluşmaktadır. Bireyler modern çağda hayatlarını kolaylaştıran bu sistemlerle kendilerini güvende hissetmektedirler. Örneğin, uçak yolculuğu, daha eski dönemlerde belirsizliklerle dolu bir ulaşım sistemini oluşturmaktaydı. Yolculukta bireyler çeşitli, beklenmedik sorunlarla karşılaşabilir hatta ölebilirlerdi. Modern dönemde ise uçak yolculuğunun

nasıl olacağı, uçağın saat kaçta, nerden kalkacağı ve gideceği yere saat kaçta ulaşacağı gayet net ve ulaşılabilir bilgileri oluşturmaktadır. Aynı zamanda uçağın hareketleri veya rotası gibi teknik bilgilerin bilinmesine ihtiyaç yoktur. Gelişen teknolojiyle birlikte bireylerin sadece yolculuk için gerekli belgelere sahip olmaları yeterli olacaktır (Giddens, 2018: 112). Dolayısıyla bireyin, uçuş sisteminin uzmanlık bilgisine duyduğu güven, gündelik rutinlerinde kendisine kolaylık sağlamakta ve herhangi bir kaygı duygusuna neden olmamaktadır.

Bireyler, gündelik hayatlarını riskler ve tehlikelerle dolu bir savaş ortamı olarak görmektedirler. Dolayısıyla gündelik rutinlerin yerine getirilmesi de bir başarı olarak kabul edilmektedir. İnsanlar gündelik işlerinin devamlılığını sağlayabilmeyi amaç olarak kabul etmektedirler. Bu durum aynı zamanda bireylerin olumsuzluklarla baş etmesinin oldukça zor olduğunu ve bireylerin zayıflıklarla dolu olduğunu belirtmektedir. Herhangi bir olumsuzlukla karşılaşan bireylerin, aldıkları yaraları bir ömür kapatamayacakları bu noktada asıl dikkat çekilen meseledir (Furedi, 2017: 132). Bunun sonucunda olumsuzluklarla baş etme toleransı düşen birey, her yenilginin üstesinden bir uzman sayesinde gelmeye çalışmaktadır. Önceden hayatın içinde hep olan olumsuzluklar, bireyler için normal süreçlerdi ve bireyler zamanla kendi kendilerine bu olumsuzlukları atlatabiliyorlardı. Ancak günümüzde bireylerin başına gelen herhangi kötü bir olay üstesinden gelinemeyecek ve ömrü boyunca bireyin peşini bırakmayacak bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir uzman olmadan da bu durumla baş edilemeyeceği varsayılmaktadır. Aynı zamanda bu baş edememe durumunu oluşturan meseleler her geçen gün çoğalmaktadır (Furedi, 2017: 139).

Bireyi daha çok kaygı ve endişeye sürükleyen baş edememe hadiseleri, bireyin kendisini yetersiz hissetmesine ve ontolojik güvenlik kaygısı taşımasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle bireyler gündelik hayatlarını yönetme noktasında her an bir uzmana ihtiyaç duyabilmektedirler. Örneğin, insanlığın başından beri hemen hemen her insanın deneyimlediği anne-baba olma rolü bile artık bir uzmanlık bilgisine dayanmaktadır. Bireyler çocuk sahibi olmadan önce çocuk sahibi olmakla ilgili eğitimlere katılmakta, çocuklarına nasıl bakacaklarına ve eğiteceklerine dair eğitimler almaktadırlar (Furedi, 2017: 139). Dolayısıyla bir uzmanlık alanına dönüşen anne-baba olma eğitmenliği, günümüzde çocuklarına nasıl bakacaklarına dair endişeye kapılan bireylere bir güven ortamı oluşturmaktadır. Diğer bir örnek ise sağlık sistemi

ile ilgilidir. Bireylerin uzmanlar tarafından tıbbi kontrollerden geçmesi ve uzmanların bu noktada bireylerde herhangi bir sorun oluştuğunda müdahale edebileceğinin bilinmesi ya da durumun iyi olduğunun söylenmesi, bireyler için bir güven ortamı oluşturmaktadır (Misztal, 1996: 109-110).

Daha az istikrarlı, daha az tahmin edilebilir modern dünyada alışkanlık ve rutin de önemli bir rol üstlenmektedir. Modern toplumun genellikle normların sorgulandığı ve davranış kurallarının aşıldığı bir normallik krizinden geçtiği düşünülmektedir. Bireyler, kişisel kimlik ve özgüven arayışlarında çok daha çeşitli değerler ve aile yaşamı biçimleri ile karşı karşıya gelmektedirler. Modern yaşamın doğasında bulunan bu gerilimler, bireyin daha düşünceli ve sorumlu olmasını gerektirmektedir. Bütün bunların yanında modern yaşam, alışılmış davranışların ve gelenekselin de doğasını zayıflatma eğilimindedir. Dolayısıyla aslında alışkanlıklar bireyler için daha çok seçilmiş meseleler haline gelmektedir (Misztal, 1996: 109-110).

Modern dünyada edinilen davranış alışkanlıkları daha çok bilinçli kararlara dayanan seçimleri oluşturmaktadır. Örneğin, bireyler, gündelik iş veya okul rutinlerinde edindikleri bilgiler doğrultusunda, sabahları evden çıktıklarında hangi yolu ne zaman tercih etmeleri gerektiğini, hangisinin kendileri için daha faydalı olabileceğini bilmektedirler (Misztal, 1996: 109-110). Bunların da ötesinde kullanacakları yoldaki toplu taşıma araçlarının, hangi saatte, hangi durakta olacağını dolayısıyla gidecekleri yere ne zaman varabileceklerini hesaplayabilmektedirler. Uzmanlık sistemlerinin bu denli gelişmiş olması bireylerin, yaşadıkları şehirlerde kendilerinin ve rutinlerinin güvende olduğunu hissettirmektedir. Dolayısıyla bu doğrultuda işe veya okula gidiş ve eve dönüş yolları noktasında kendilerine birer rutin oluşturmakta ve bu rutinlerin sürekliliğinin devam edeceği bilgisi, bireylerin bu konuda bir alışkanlık edinmesine yardımcı olmaktadır. Geçmiş dönemde yani modern öncesi zamanda, bugün rutin olarak adlandırdığımız şeyler gelenek ve ritüellerle belirlenmekteydi. Modern toplumlarda ise rutinler, daha çok soyut sistemlere güven ile şekillenmektedir. Bu nedenle bireylerin sahip oldukları rutinler, bireylerin hayatında birer rahatlatıcı unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Misztal, 1996: 109-110).

Modern dönemdeki bu soyut sistemler bireylerin daha kolay ve rahat yaşamalarını sağlamaktadır. Uzmanlık sistemlerinin gelişmesi ve simgesel işaretlerin

yaygınlaşması bireylerin, eski dönemlerde çeşitli risk ve tehlikeler ile karşılaşacakları durumları, bireyler için gündelik, rutin işler haline getirmişlerdir. Dolayısıyla da bireyler bu noktada soyut sistemler sayesinde her geçen gün kendilerini daha çok güvende hissetmektedirler.

2.2.3. Kaygı Duygusunun Kontrol Edilmesi

Bireylerin çoğunluğu modern dönemde karşı karşıya olduğumuz riskleri sürekli düşünerek kaygı duymamaktadırlar. Gündelik yaşamın getirileriyle uğraşmak (çalışmak, okumak, temizlik yapmak, bir hobiyle uğraşmak vb.) bu riskleri sürekli düşünmeyi engelleyen bir durum olsa da bu sürekli düşünmeme halini sağlayan psikolojik bir durum da söz konusudur. Kader duygusu ile sağlanan bu durum karşılaşılacak düşük olasılıklı büyük risklerin, uzakta olduğu düşüncesiyle birlikte bireyin güvende olduğunu hissettirerek bireyi rahatlatır. Bu noktada ne olacaksa olacak duygusu yani kader, bireyin belirsizlikler karşısında yaşadığı korkuyu sönmülemektedir. Risklerin aynı zamanda karşı-olgusal karakteri, risklerin gerçekdışı kimliklerini öne sürmektedir. Modern dönemde karşı karşıya olduğumuz riskler, her gün her zaman karşılaşabileceğimiz ölçekte değil, daha büyük ve daha kapsamlıdır; onları ancak meydana geldiklerinde görebiliriz. Çernobil, Nagazaki, Hiroşima gibi örnekler riskleri gösterebilir ancak karşı-olgusal karakterleri onların gerçek dışılıklarını ve uzaklıklarını ortaya koymaktadır (Giddens, 2018: 131-133).

Risk bilgisi, tehlikeli gelecekler hakkında bizi bilgilendirerek hayatımıza bir endişe kaynağı olarak dahil olmaktadır. Bu durumda bireyler gelecekteki olayların belirsizliği karşısında kendilerini tehlike altında, korkutucu olaylarla karşılaşma riski altında bulabilmektedirler. Dolayısıyla risk bilincine sahip olmak, geleceğe dair cehaletimizin ne kadar tehlikeli olabileceği konusunda farkındalık yaratmaktadır (Wilkinson, 2001: 100-102). Buna karşılık risk bilinci, gelecekte karşılaşılacak durumlar karşısında bir kesinlik olarak algılanabildiği sürece, oluşabilecek kaygı duygusu için bir baş etme yöntemi bulma noktasında yardımcı olabilecektir. Bu durumda da bireylere nasıl yaşamaları ve kendilerini korumak için ne yapmaları gerektiğinin netleşmesi; beklenen tehlikelerin bireylerin zihinlerinde karşılık bulması ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla gelecekte karşılaşılacak bir tehlike unsuru

hakkında risk bilincinin oluşması, bireyin korkuları için net bir odak oluşturarak kaygının kontrol edilmesini sağlayabilecektir (Wilkinson, 2001: 100-102).

2.3. MODERN DÖNEMDE RİSK ORTAMI

Modern dönem risk ortamı da modern öncesi risk ortamına göre değişmiştir. Modern öncesi dönemde karşılaşılan doğadan gelen felaketler (kuraklık, deprem, sel gibi), şiddet, modern dönemde de varlığını sürdürmektedir. Ancak bireyler için en azından geleneksel toplumlara göre daha az risk içermektedir. Modern dönemde bireyler için asıl risk ortamını, küreselleşme, endüstrileşme ve bireyselleşmeden kaynaklanan riskler oluşturmaktadır. Dolayısıyla aslında birey için risk oluşturan unsurlar insan yapımı olan şeylerdir (Giddens, 2018: 110-111).

Modernite hayattaki genel riskleri azaltırken modern öncesi dönemde bilinmeyen yeni risk faktörlerini ortaya çıkarmaktadır. Bu riskler yüksek etkili risklerdir. Geç modern dönemin önemli derecede tehlikelerle dolu olması diğer dönemlerin risksiz olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak geç modern dönemdeki risklerin daha önce görülmemiş, yeni riskler olmasından kaynaklanmaktadır. Küreselleşme ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilimdeki ilerlemeler, insanlığın yeni silahlarla tanışmasına vesile olmuştur. Ortaya çıkan bu yeni silahlar, kitlesel ölçekte yıkıcı silahlardır. Aynı zamanda yine küreselleşme ve sanayileşmenin gelişmesi, ekolojik felaketlere de kapı açmaktadır. Ekonomik krizlerin, küresel çapta yaşanması ve totaliter yeni süper devletlerin oluşması da modern çağın ortaya çıkardığı yeni risklerdendir. Tüm bu riskler artık bireylerin, gündelik hayatlarında karşılaşılabilecekleri birer risk konumundadır ve uzaklarda olsalar bile bireyleri yakından etkileyebilmektedirler (Giddens, 2010: 15).

Risk kavramı, ortaya yeni çıkan bir kavram değildir. Tarihin her döneminde her insan için söz konusudur. Ancak günümüzde risk diye bahsettiğimiz şeyler küresel olarak tüm dünyayı ve toplumu etkileyebilecek güçteki risklerdir. Eski çağlarda ise risk daha çok kişinin kendisini tehlikeye attığını gösteren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla da cesaret ve macerayı çağrıştırmaktadır (Beck, 2019: 24).

Günümüzdeki riskler, oluştukları yerlerde kalmıyorlar, tüm dünyaya yayılabiliyorlar hatta gelecek nesillerde bile etkilerini sürdürebiliyorlar (Beck, 2019: 26). Aynı zamanda risklerin sonuçlarının hesaplanamazlığı da artmaktadır. Gelişmiş

nükleer ve kimyasal güçler artık sınırları geçersizleştirmektedir. Riskler artık gözle görünmüyor, sadece bilgi dahilinde var olabiliyorlar, bu durumda da olduklarından büyük ya da küçük görülebiliyorlar (Beck, 2019: 27). Modernleşmenin riskleri, spesifik bir alanı etkileyebilirken aynı zamanda da küresel bir etki alanına da sahip olabilmektedir. Diğer yandan modernleşmenin riskleri, kestirilemez ve öngörülemeyen boyutlara sahipken ve ayrıca da zamansal ve mekânsal olarak ayrı gözükken şeyleri nedensel olarak birbirine bağlamaktadır (Beck, 2019: 35).

2.3.1. Modernliğin Düşünümselliğinin Belirsizlik ve Risklere Sebep Olması

Modernlik düşüncesi aslında gelenek ile bir karşıtlık içerisindedir (Giddens, 2018: 42). Modern öncesi dönemde gelenekler sayesinde bireyler, toplumda belirli bir düzen içerisinde yaşamaktadırlar. Gelenekler eski kuşakların deneyimleriyle meydana geldikleri için bireylere hayatlarında bir yol gösterici konumundadırlar. Zaman ve mekanın birlikteliği de bu durumun sürekliliğini sağlamaktadır. Modern dünyada ise düşünümsellik, bireylerin sorgulayıcı olmasına sebep olarak bireylerin, belirlilik ve sürekliliklerinin aksamasına sebebiyet vermektedir. Giddens, düşünümsellik hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Düşünümsellik temel bir anlamda tüm insan eylemlerinin tanımlayıcı bir karakteristiğini oluşturur. Tüm insanlar, rutin olarak yaptıkları şeyin nedenleriyle onu yapmanın ayrılmaz bir parçasını oluşturacak biçimde bağlantılı kalır.”* (Giddens, 2018: 42) Bu durumda düşünümselliği kısaca, modern dünyada bireylerin sürekli olarak eylemlerini düşünerek hareket etmeleri olarak açıklamamız mümkündür. Modern öncesi dönemlerde düşünümselliği sağlayan etmen gelenektir. Geleneğin ortaya koyduğu sınırlar, kurallar, belirlilikler içerisinde yaşayan bireyin, bu durum hakkında kendi düşünceleriyle hareket etmesini gerektirmemekteydi. Modern dönemle birlikte geleneğin günlük yaşama etkisinin oldukça azalması, bireylerin gündelik pratiklerinin kendi düşünceleriyle şekillenmesine sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla modern dünyada bireyin düşünümselliğinin kaynağını artık gelenek değil bilgi oluşturmaktadır (Giddens, 2018: 42-44; Saygın, 2016: 77-78).

Giddens bu noktada bilgi ile ilgili düşüncelerini ise şu şekilde belirtmektedir:

“Modernlik, bütünüyle düşünümsel olarak uygulanmış bilgiden oluşur; ama, bilginin kesinlik ile eşitlenmesinin yanlış anlaşıldığı

ortaya çıkmış bulunmaktadır. Baştan başa düşünümsel olarak uygulanmış bilgiyle kurulu bir dünyada yaşıyoruz; ama aynı zamanda bu dünya, o bilginin herhangi bir unsurunun değişmeyeceğinden hiçbir zaman emin olamayacağımız bir yerdir.” (Giddens, 2018: 44)

Dolayısıyla modern dünyada modernliğin düşünümselliğini oluşturan bilgi, bireylere her zaman ve her noktada kesinlik veremeyeceği için süreklilik ve belirlilik sağlamakta gelenek kadar etkili değildir. Bu durum da birey için risk, daha doğrusu ontolojik güvenlik kaygısı oluşturmaktadır. Birey gündelik hayatında ve rutinlerinde belirlilik ve süreklilik ister ancak modernliğin düşünümselliği ile birlikte her şeyin bireyin düşüncesi ve bilgileri ile şekillendiği bir dünyada belirsizlik ve süreksizlik daha muhtemeldir.

Günümüzde bireyler artık modernitenin yararlarından çok olumsuz yanlarını yani risklerini düşünmektedirler. Bu nedenle risk toplumu ifadesi, günümüzde risk düşüncesinin yalnızca yaygın değil aynı zamanda rutin hale geldiğini de göstermektedir (Hudson, 2003: 43-44). Modern toplumda risk kavramı, olasılık ve belirsizlik kavramlarıyla birlikte hareket etmektedir. Diğer bir deyişle bir riskin ortaya çıkması bir olayın belirsizlikler içermesi ile gerçekleşmektedir. Yani risk aslında ortaya çıkma ihtimaliyle varlığını göstermektedir. Dolayısıyla aslında gelecek, ne veya nasıl olacak, karşılaşılabilecek olaylar tehlikeli mi gibi sorular risk kavramının anlamını doldurmaktadır. Bu nedenle modern toplumda risk, geleceği kontrol etme ve tahmin etme isteğiyle ilişki içerisindedir. Bir riski hesaplamak, zamana hakim olmak, dolayısıyla da geleceği disipline etmek anlamına gelmektedir. Gelecekte karşılaşılabilecek risklerin kontrol edilmesi düşüncesi, risk kavramının bir düşünümsellik biçimi olduğunu ortaya koymaktadır (Mythen, 2004: 13-15).

Ulrich Beck, risk toplumunun belki de en tanınmış isimlerindedir. O, riski modernleşmenin kendisinin neden olduğu ve ortaya çıkardığı tehlikeler ve güvensizliklerle sistematik bir şekilde başa çıkmanın sistematik bir yolu olarak tanımlar (Rasmussen, 2006: 33-34). Giddens ve Beck'e göre modern birey sürekli olarak kendi eylemlerinin sonuçlarıyla karşı karşıya kalmaktadır ve bu nedenle de modernite düşünümsel hale gelmektedir (Rasmussen, 2006: 33-34). Trafik kazası geçiren biri için trafik, artık bir risk değildir. Kaza meydana gelen somut bir olayı oluşturmaktadır. Buna rağmen risk gelecekteki bazı olaylarla ilgili olasılıkları oluşturmaktadır.

Riskler bireylerin başlarına gelebileceklerle ilgili olduğundan, riskin belirlenmesi, tanımlanan riskin gerçeğe dönüşmesinin nasıl önleneceğine dair strateji gerektirmektedir. Örneğin, sigorta, bir riskin gerçek bir olay haline gelme olasılığını hesaplamaktadır. Bu durum risk açısından düşünmekle ilgili bir meseleyi oluşturmaktadır. Örneğin, arabanızın kaza yapması, kötü şansla veya dini bir cezalandırmayla ilgili değil, önleyebileceğiniz ya da sigorta vasıtasıyla kendinizi garantiye alabileceğiniz bir durumu oluşturmaktadır. Dolayısıyla sigorta hayattaki bir olayı yani bir riski mümkün kılmaktadır. Bu riski ya önlemeniz ya da sigorta yaptırarak kendinizi güvenceye almanız gerekmektedir. Arabanın kaza yapıp yapmayacağını kimse bilemez. Ancak olası durumlar hesaplanabilir. Dolayısıyla kaza sigortası yaptırmak, hesaplanan olasılığın hayatta potansiyel bir gerçeklik ya da başa çıkılması gereken bir gerçeklik olarak kabul edilmesi anlamına gelmektedir (Rasmussen, 2006: 37-39). Gelecekte karşılaşma ihtimalimizin olduğu bir olayın bu şekilde gerçeklik kazanması, modernliğin düşünömsel olmasından kaynaklanmaktadır. Bütün bunların sonucunda da modern dünyada bireyler, yönetmeleri gereken birçok risk faktörü ile daha fazla karşı karşıya kalmaktadırlar.

2.3.2. Endüstrileşmeden Kaynaklanan Üretilmiş Riskler

Küreselleşme ve endüstrileşme ile birlikte modern dönem öncesine göre insan şiddeti dediğimiz şey modern dönemde büyük bir değişime uğramaktadır. Bireylerin birbirlerine ya da devletlerin işgal güçleri sebebiyle bireylere uyguladığı şiddet modern dönemde yerini daha çok bireylerin kendi bilgi birikimleri ile oluşturdukları tehlikelere dönüşmektedir. Modern çağda karşımıza çıkan nükleer santraller ya da nükleer atıklar hem bireylerin kendileri için hem de doğa için önemli riskler içermektedirler. Olası bir nükleer patlama, ya da nükleer silah içerikli bir savaş hem o an yaşayan bireyleri hem de gelecek nesilleri olumsuz etkilemektedir. Aynı zamanda modern çağda bireyler, küreselleşme ve endüstrileşmeden kaynaklanan ekolojik felaketlerle de karşı karşıya kalmaktadırlar. Sanayinin gelişmesi, taşıtların artması bireyler için yaşamsal önemi olan atmosferin, su kaynaklarının zarar görmesine sebebiyet vermektedir (Giddens, 2018: 123-126). Bütün bu saydıklarımız bireyler için modern dönemde insanın kendi eliyle oluşturduğu riskleri ve tehlikeleri meydana

getirmektedir. Bireyler, bu özelliklerle dolu bir ortamda kendilerini güvende hissetmekte zorlanmaktadır.

Günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte insanların doğaya müdahalesi daha çok yapılabilir bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak insanoğlunun doğayı kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilirliği, kendisine faydalı olduğu kadar doğaya zararlı hale gelebilmektedir. Dolayısıyla doğayı kontrol etme amacı zamanla çeşitli felaketlere sebebiyet verebilmektedir. Ekosistemde oluşan herhangi bir olumsuz durum, bazı canlıların neslinin tükenmesine, su kıtlığının oluşmasına, küresel ısınmaya, salgın hastalıklara ve sayabileceğimiz daha pek çok tehlikeli olaylara neden olabilmektedir. Ortaya çıkan bütün bu riskli durumlar, sadece doğaya zarar vermez aynı zamanda bireyler için de büyük tehlikeler oluşturmaktadır (Furedi, 2017: 60-61).

Doğal afetler gibi doğadan kaynaklanan tehlikeler sadece buldukları bölgeleri etkilemektedirler. Dolayısıyla o bölgede yaşanabilecek herhangi bir tehlike riskine karşı önlem alınması, depreme dayanıklı binaların yapılması, sel felaketinin yaşanabileceği alanlara yaşam alanlarının kurulmaması gibi önlemler, karşılaşılabilecek risklerin olumsuz etkilerinden kaçınılmasını sağlamaktadır. Modern dünya insanoğluna bu avantajı sağlamaktadır. Dolayısıyla modern öncesi dönemde risk ortamını oluşturan etmenler, modern dönemde gelişen teknoloji ve sanayiyle birlikte önlem alınabilecek riskler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle modern dönemde bireylerin karşı karşıya kalabilecekleri riskler daha çok insan eylemlerinden kaynaklanan riskler olmaktadır. Bu konuda karşımıza çıkan en önemli örnek ise Çernobil felaketidir.

Modern dönemde gelişen teknoloji, yeni keşfedilen alanlar, materyaller sonucu, insan eliyle kullanıma sunulan nükleer enerji santralleri, yeterince korunaklı kurulmadıkları zaman patlama yaşandığında dünya üzerindeki birçok canlı için büyük bir risk unsuru haline gelmektedir. Aynı şekilde yaşanan dünya savaşlarında silah sanayinin gelişmesi ve atom bombalarının yani nükleer silahların kullanılabilir hale gelmesi yine birçok canlının hayatını tehlikeye atmaktadır. Bu aynı zamanda karşı karşıya kalınan risklerin modern zaman öncesi gibi sadece bir bölgeyi kapsamadığını birçok alana yayıldığını göstermektedir. Dolayısıyla modern zamanda modern öncesine göre risklerin karşılaşıma alanları yani mekan konusunda da bir değişim söz konusudur. Modern dönemdeki riskler mekânsal sınırları aşmaktadır. Nükleer santral

patlaması ya da atom bombası gibi riskler sadece buldukları ülke ile sınırlı kalmamakta çevre ülkeleri hatta tüm dünyayı etkisi altına alabilmektedir. Hatta bu riskler zamansal sınırları da aşmaktadır. Nükleer santral patlaması veya atom bombası atılması sonucu sadece o zamanda yaşayan insanlar etkilenmemekte aynı zamanda bu gerçekleşen risklerin etkileri nesiller boyunca aktarılmaktadır. Bir sonraki nesillerde engelli çocukların dünyaya gelmesi, kanser hastalıklarının daha yaygın görülmesi gibi sonuçlar, bu gerçekleşen risklerin sonraki nesilleri etkilediği ve zaman sınırlarını aştığını göstermektedir (Mythen, 2004: 18-19).

Daha önceki dönemlerde bireyler, ruh, cin gibi insan dışı ve görünmeyen varlıkların haytaları için risk oluşturduğuna inanmaktaydılar. Risk toplumunda ise yine görünmeyen varlıklar, unsurlar bireylerin hayatını tehlikeye atmaktadır. Ancak bu görünmeme rolünü bu sefer ruhlar değil zararlı maddeler ve toksinler canlandırmaktadır (Beck, 2019: 109-111). Bugün karşı karşıya olduğumuz risklerin birçoğu gözle görülebilir, elle tutulabilir nitelikte değildirler. Sulara karışan kimyasallar ya da toprağa karışan kimyasallar bugün direkt olarak gözlemleyebildiğimiz maddeler değildirler. Diğer taraftan belki de bu zararlı etmenler şu anda hayatımızı tamamıyla etkilemiyor, büyük risklere sebebiyet vermiyor olabilir. Ancak zamanla bu durum daha çok gözler önüne düşecek; etkileri ve zararları daha hissedilir olabilecektir (Beck, 2019: 44-46). Sanayinin yoğun olduğu yerde üretilen bir besinin, sanayinin daha az olduğu ve kirlilikten, risklerden uzak olduğu yerlerde bir annenin mutfağına girmesi hem o annenin sütündeki hem de çocukların vücutlarındaki zararlı kimyasal maddelerin oldukça artmasına sebebiyet vermektedir (Beck, 2019: 50-52).

Bütün bunlardan da anlaşılacağı gibi modern dönemde risk unsuru olarak karşımıza çıkan insan şiddeti, modern öncesi döneme göre önemli farklılıklara sahiptir. Modern öncesi dönemde insan şiddeti bireylerin birbirlerine karşı uyguladıkları şiddeti açıklarken, modern sonrası dönemde insan şiddeti ise insanoğlunun kendi eliyle ürettiği ve dünyanın kullanımına sunduğu, sonuçlarından çok büyük alanların ve çokça insanın etkilendiği, imal edilmiş riskleri içermektedir.

2.3.3. Bireyselleşmenin Beraberinde Getirdiği Riskler

Bireyselleşme süreci, modernite koşullarında sosyal yaşamın en belirleyici özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kapitalist çalışma biçimlerinin gelişimi, kırdan kente göç ve demokratik sistemin yükselişi, bireyselliğin de toplumda kendine yer açmasına yardımcı olmaktadır. Başkalarıyla birlikte toplumda yaşamak, bireye bir kişisel kimlik ve amaç duygusu vermektedir. Dolayısıyla da toplumda bireylerin üstlerine düşen çeşitli sosyal rolleri ve yükümlülükleri oluşmaktadır. Modernite koşullarında birey, yaşam tarzlarında yaşanan değişimlerle birlikte bireysel özelliklerinin daha fazla farkına varabileceği bir ortamla karşılaşmaktadır. Sanayileşme ve iş bölümündeki hızlı artış bireyin modern öncesi dönemdekine göre daha farklı bir ortamla karşılaşmasına neden olmuştur (Wilkinson, 2001: 26-27). Özellikle eğitim sisteminin gelişmesi bireylerin kendi hayatlarını, kendilerinin belirlemesi konusunda yardımcı olmaktadır.

Eğitimle birlikte bireyler, geleneksel yaşamın öğretilerinden uzaklaşarak evrensel bir bakış açısı kazanmaktadırlar. Bu durum bireyin önünde bir yol haritası çizebilmesine yarar sağlamakla birlikte geleneksel ağlardan da kopmasına sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla eğitim ve okullaşmayla birlikte bu eğitimin göstergesi doğrultusunda birey, bir iş sahibi olmaktadır (Beck, 2019: 142-143). Ayrıca modern öncesi dönemde tarımsal faaliyetlerle ya da hayvancılık faaliyeti gibi belli başlı mesleki faaliyetlerle hayatını idame ettiren birey, modern toplumda – yukarıda da değindiğimiz değişimlerin etkisiyle – bilmediği ve daha fazla çeşitli, birçok mesleki faaliyetle tanışmıştır. Bu çeşitlilik arasında bireylerin de herhangi bir meslekte uzmanlaşması mümkün hale gelmektedir. Meslek türlerinin artması, bireylerin modern öncesi döneme göre zamanı değerlendirme şeklini değiştirmiştir. Modern dönemdeki mesleklerin modern öncesi dönemdeki mesleklere göre daha farklı çalışma saatleri bulunmaktadır (Wilkinson, 2001: 26-27). Örneğin, modern dönemdeki mesleklerde hafta sonu tatilleri bulunmaktadır. Modern öncesi dönemdeki tarım ve hayvancılık gibi mesleklerde bu tarz belirli tatil tarihleri bulunmamaktadır. Dolayısıyla hafta sonu tatili gibi tatiller, modern dönemde bireyin boş zamanın oluşmasını sağlamakta ve bireylerin bu zamanları farklı faaliyetlerde geçirmelerine olanak tanımaktadır. Böylelikle de bireylerin her geçen gün daha fazla kendi için düşünebilme ve hareket edebilme kabiliyetleri gelişmektedir (Wilkinson, 2001: 26-27). Dolayısıyla bireylerin

birey olarak hayatlarını sürdürebilmeleri, bireysel faaliyetlerde bulunmaları artmaktadır. Bütün bunlar da toplumun bireyselleşmesine olanak sağlamaktadır.

Bireyselleşmeye katkıda bulunan önemli unsurlardan bir diğeri de geleneksel yerleşim biçimlerinin yerini yeni kentsel yerleşimlerin almasıdır. Metropollerin ve büyük kentlerin oluşturulması, çok farklı kesimlerden birçok bireyin birlikte yaşamasına sebebiyet vermektedir. Bu durumda dolaylı olarak geleneksel aile biçimlerinin ve akrabalık ilişkilerinin zedelenmesine neden olmaktadır. Bireyler yeni ilişki ağlarını kendileri oluşturmaktadır. Bireyler artık kendi sosyal ağlarını kendileri seçiyor ve oluşturuyorlar. Yeni oluşturulan sosyal ağların kurulması da devam ettirilmesi de artık bireyin kendi elindedir. Başka bir bağ ile birbirine bağlı olmayan bu ağların, bireyler tarafından sürekliliğinin sağlanabilmesi için ise sürekli yenilenmesi ve değişimlere ayak uydurabilmesi gerekmektedir (Beck, 2019: 148; Wilkinson, 2001: 26-27). Modern dönemde bireylerin bağlı oldukları ağları kendileri kurmaları bazı kişiler için dezavantaj oluşturabilmektedir. Yaşlılar bu noktada ele alındığında çocuklarının ve torunlarının kendi ağlarını kendileri oluşturmasıyla birlikte, yalnızlaşmaktadırlar. Çünkü onların bu yeni sisteme hem ayak uydurabilmesi zordur hem de kendilerine yeni ağlar oluşturabilecekleri ortamlara ve insanlara sahip değillerdir. Bu konu sadece dezavantajlı grupları kapsamaz. Bir başka bakış açısıyla her birey kendi sosyal ağını oluşturacak kadar yetenekli ve özgüvenli olmayabilir. Bu durumda bireyin hayatını şekillendirecek ağlara ulaşmasında zorluk çıkararak bireylerin yalnızlaşmasına sebebiyet verebilir. Dolayısıyla baktığımızda bireyselleşme, hem bu dezavantajlı gruplar (yaşlılar, engelliler, vb.) için hem de kendi sosyal ilişkilerini kurup geliştiremeyecek kişiler için bir endişe kaynağı ve emniyetsizlik olarak karşımıza çıkabilmektedir (Beck, 2019: 148-149).

Bireyselleşmeyle birlikte, bireyin hayatına etki eden olayların da niteliğinin ve sebebinin değiştiğini görmekteyiz. Daha önceleri bireyin karşı karşıya olduğu riskler (doğal afetler, savaş, salgın hastalıklar gibi) doğadan ya da tanrıdan kaynaklanmaktaydı ve bireyin sorumluluğu neredeyse hiç yoktu. Ancak bugün bireyin karşı karşıya olduğu riskler (iş bulamamak, boşanmak, sınavı geçememek gibi) artık bireyin kendi kontrolünde ve sorumluluğunda olan riskler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bunlar, kişisel başarısızlık olarak görülmektedir. Bireyselleşmiş toplumda birey, kendi kimliğiyle birlikte çevresini, yaşamını da kendi

şekillendirmektedir (Beck, 2019: 206-207). “*Bireyselleşmiş toplumda riskler niceliksel olarak artmakla kalmaz, niteliksel bakımdan yeni kişisel riskler, seçilmiş ve şahsi kimliği değiştirmiş riskler de doğar.*” (Beck, 2019: 207)

Bireyselleşme daha çok bireyin kendi parasını, yaşam alanının, zamanını, bedenini, çevresini kendi kontrolü altında tutması olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla aslında birey kendi hayatı hakkında söz sahibi olabilmeyi amaçlamaktadır (Beck, 2019: 140-142). Bireyselleşme sonucunda bireyler, yaşam yollarını kendileri tayin etmeye başlamaktadırlar. Kişisel yönelime ve tercihlere yapılan vurgu, bireylerin gündelik hayatlarında istikrarsızlığa yol açarak risklerle daha çok baş başa kalmasına neden olabilmektedir. Modern dönem öncesinde risklerle karşılaşan birey, geleneklerin ve dinlerin yardımıyla bu risklerle baş edebilmekteydi. Ancak modern sonrası dönemde gelenek ve dinlerin etkisinin oldukça azalması, bireylerin karşılaştıkları risklerle baş etme stratejilerini kendilerinin oluşturmasını gerektirmektedir. Örneğin, alkolü azaltmak karaciğer yetmezliği riskini azaltmakta, düzenli egzersiz yapmak kalp krizi riskini azaltmakta, iyi bir eğitim almak, yabancı dil öğrenmek iş olanaklarını arttırmakta gibi (Mythen, 2004: 137-139). Dolayısıyla modern hayatın bireyselleşmesi, bireylerin hem risklere karşı daha savunmasız olmasına hem de bu risklere karşı bireylerin savunma yöntemlerini tek başlarına geliştirmek zorunda kalmalarına neden olmaktadır.

2.3.4. Risklerin Görünürlüğünün Artması Sonucu Oluşan Risk Bilinci

Modern dönemde bireylerin karşı karşıya oldukları riskler oldukça artmıştır. Küreselleşme, sanayileşme ve teknolojideki gelişmelerle birlikte bireylerin karşı karşıya kaldığı çevre kirliliği, gıda ürünlerinin üretiminde kullanılan tehlikeli kimyasallar, ekonomik güvencesizlik, savaş tehdidi, salgın hastalık tehdidi, yeni ortaya çıkan hastalıklar gibi yeni riskler toplumda ciddi tehditler olarak algılanmaktadır (Giddens, 2018: 126-127; Wilkinson, 2001: 102-103). Riskler artık bireylerin her an her yerde karşılaşılabilecekleri tehlikelere dönüşmüştür. Bireylerin karşı karşıya oldukları risklerin bu kadar görünür olması, bireylerde korku yaratmaktadır.

Risk kavramı artık hayatımızın büyük bir alanını kapsamaktadır. Bunu her gün karşılaştığımız risk analizi, risk yönetimi, risk iletişimi gibi alanların ortaya çıkmasıyla

birlikte daha net görebilmekteyiz. Neyin güvenli, neyin riskli olduğu konusunda ise tamamıyla bir kafa karışıklığı olduğunu söylemek mümkün. Bir gün riskli olarak adlandırılan bir ilaç, ertesi gün güvenli ve yararlı olarak adlandırılabilir. Tam tersiyle karşılaşmak da oldukça mümkündür (Furedi, 2017: 30). Özellikle medya, neyin riskli, neyin riskli olmadığı konusunda bir risk tanımlaması yaparak bireylerin risk bilincinin oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir. Tabii ki bu tanımlama toplumun içinde bulunduğu zamana ve mekana göre de şekillenmektedir. Risk bilincinin gelişmiş olması, bireyleri her geçen gün daha çok etkilemektedir (Furedi, 2017: 88). Medyanın bu noktada asıl yaptığı şey riskleri görünür kılmaktır. Riskleri oluşturan medya değildir, o sadece bireylerin risklerden haberdar olmasını sağlayarak bireylerde risk bilinci oluşmasına yardımcı olmaktadır (Furedi, 2017: 91). Günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte sadece olduğumuz yerdeki haberlere değil aynı zamanda dünyanın her yerinde meydana gelen olaylara da anında ulaşabiliyoruz. Dolayısıyla da karşımıza çıkan haberler ne kadar çok risk ve tehlike barındırırsa, bu risk ve tehlikelerin yaşandığı yerlere de bir o kadar temkinli yaklaşmaktayız. Öyle ki gezmeye veya tatile gitmeyi planladığımız bir yerde yaşanan doğal afetler, terör olayları, siyasal çalkantılar gibi etmenler oraya ilginizi düşürebilmektedir (Furedi, 2017: 89; Wilkinson, 2001: 118-120). Risk bilincinin bu şekilde oluşumuna katkıda bulunan medya, bireylerin davranışlarını oldukça etkilemektedir.

Risk konusunda ortaya çıkan kafa karışıklığı ise günümüzde insan faaliyetlerinde riskten kaçınma duygusunun hakim olmasına sebebiyet vermektedir. Bireyler korku ve kaygı duyguları sebebiyle birçok olaya, duruma şüpheli yaklaşmaktadırlar. Modern öncesi dönemde yaşanan olaylar, kader olarak tanımlanabilirken ve gelip geçici olarak görülebilirken günümüzde birçok problem veya sorun aşılmazsa çok daha büyük felakete yol açacakmış gibi düşünülmektedir (Furedi, 2017: 35-37). Risk bilincinin bu denli yüksek seviyelerde oluşması bireylerin risklere karşı tedbirli olmaları konusunda daha ihtiyatlı olmalarına neden olmaktadır. Bu durum da bireylerin risk alma dürtülerini köreltmekte ve bireyler için bunun negatif bir eylem olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar bireylerin günümüzde daha çok ihtiyatlı davranmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla gündelik rutinler artık ihtiyat ilkesi çerçevesinde şekillendirilmektedir. İhtiyatlı olmak ya da önlem almak bireyleri risklerden ve korkulardan uzaklaştırırken aynı zamanda deneylerden,

değişimlerden, cesaretten de uzaklaştırmaktadır (Furedi, 2017: 35-37). Aynı zamanda bu temkinli olma durumu önceden beri gelen ve hayatın içinde sıradanlaşan olayların, güvenlik meselesi haline dönmesine sebebiyet vermektedir. Rutin ve normal olarak gördüğümüz şeyler artık risk taşıyan unsurlara dönüşmektedir. Korku kültürüyle birlikte gündelik hayatın rutinlerinin bireylerde sürekli bir endişe ve korku duygusu oluşturması ontolojik güvenlik kaygısının ortaya çıkmasına da sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla da bireyler artık gündelik rutinlerinin telafi edilemeyecek risklere ve felaketlere dönüşmesi kaygısını taşımaktadırlar.

Gelişen teknolojiyle birlikte insanların doğaya kontrolünün arttığı gibi bilgiye erişimleri de artmıştır. Bilgiye erişimin bu şekilde artması bireylerin risk bilincinin de gelişmesine katkı da bulunmuştur (Mythen, 2004: 140-141). Teknolojik faaliyetlerin her geçen gün ilerlemesiyle birlikte modern öncesi dönemde var olan tehlikelerin azaldığı ve bireyler için daha güvenilir alanlar oluşturduğu aşikardır. Ancak belirli bir güvenlik alanı oluşturan bu gelişmeler aynı zamanda da yeni riskler ortaya çıkarmaktadır. Bilgimizin artmasıyla birlikte de yeni öğrendiğimiz risklere karşı duyarlılığımız artmaya başlamaktadır (Furedi, 2017: 93). Dolayısıyla günümüzde birçok yeniliğin yararından çok yan etkileri konuşulmaktadır. Yapılacak herhangi bir şeyin bize ne kadar kar sağlayacağı konuşulmadan riskleri ele alınmaktadır (Furedi, 2017: 62-63).

Teknolojinin hızı arttıkça ve kapsama alanı genişledikçe bilgiye erişimin kolaylaştığından bahsetmiştik. Risk bilincini oluşturan bu durum risklerin görünürlüğünü arttırmakta ve yayılmasını hızlandırmaktadır. Her yeni değişimin artık bir risk olarak görüldüğü günümüz koşullarında belirsizlikler ve bilinmezlikler de artmaktadır (Furedi, 2017: 101-104). Gelişen teknolojiyle birlikte modern öncesi bilindik risklerden başka risklere sebep olan bu değişimler, bireylerin süreklilik ve itimat duygularını da zedelemektedir. Ontolojik güvenlik duygusunun oluşmasında elzem olan bu duyguların zedelenmesi, risk bilincinin ortaya çıkardığı belirsizlik ve bilinmezlikler sebebiyle ontolojik güvenlik duygusunun oluşumunu da zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla da ortaya çıkan bu güvensizlik ortamı, ontolojik güvenlik kaygısına neden olmaktadır.

3. YAŞLILARIN HAYATINDA ONTOLOJİK GÜVENLİK

Ontolojik güvenlik kavramının kavramsal çerçevesi ve modern öncesi-sonrası güven-risk ortamları genel olarak açıklandıktan sonra tezin üçüncü bölümünü oluşturan bu başlıkta toplumda dezavantajlı bir grup olarak bulunan yaşlıların hayatında ontolojik güvenlik kavramı ile karşılaşma alanları tartışılmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla oluşturulan alt başlıklarda yaşlıların ontolojik güvenlik hissini inşasında rol oynayan, ontolojik güvenlik kaygısına neden olan ve ontolojik güvenlik kaygısı ile baş etme yöntemlerini oluşturan alanlar sıralanmaya çalışılmıştır. Yaşlıların gündelik hayatlarında bu alanların görünümü, yaşlıları bu alanlardan nasıl etkilediği ontolojik güvenlik kavramı çerçevesinde tartışılmaktadır.

Bütün bunlardan önce yaşlılığın ve yaşlanmanın tanımını yapmamız gerekmektedir. Yaşlanma bireylerin doğumlarından ölümlerine kadar geçen süreci tanımlamaktadır (Acar ve Yaman, 2019: 1182). Her insan bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik, orta yaş ve yaşlılık evrelerinden geçmektedir. Dolayısıyla yaşlılık, insan yaşamının son evresi olarak belli bir yaş aralığını ifade etmektedir (Kurt ve diğerleri, 2010: 33). Bu noktada Dünya Sağlık Örgütü, 45-59 yaş arasını orta yaş, 60-74 yaş arasını yaşlılık, 75-89 yaş arasını ileri yaşlılık, 90 yaş ve üzerini ise ihtiyarlık şeklinde tanımlamaktadır (WHO, 2002). Bütün toplumlarda yaşlı olarak tanımlanan bir grup bulunmaktadır. Yaşlılıkta bireyler, sayısal olarak yaşlarının artmasının yanı sıra biyolojik, psikolojik ve sosyolojik değişimler de yaşamaktadırlar. Yaşlılıkla birlikte bireyler değişen çevrelerine uyum sağlamakta güçlük yaşamaktadırlar (Kurt ve diğerleri, 2010: 33).

Yaşlanmayla birlikte bireyler yaşlılık evresinde fiziksel, zihinsel ve psikolojik birçok kayıp yaşamaktadır. Dolayısıyla yaşlılık, zayıflık ve muhtaçlıkla da özdeşleştirilmektedir (Çolak ve Özer, 2015: 116). Yaşlılık sadece fiziksel açıdan bireylerin kayıplar yaşadığı biyolojik bir süreç değildir. Fiziksel kapasitenin azalması, hareket kabiliyetinin azalması, işitme, görme gibi duyuların kaybının yanı sıra bireyler çalışma yaşamından uzaklaşmakta ve çevrelerindeki insanların kaybıyla da yalnızlık duygusuyla baş başa kalmaktadırlar (Çolak ve Özer, 2015: 116). Sağlık sorunlarının daha sık görünür olduğu ve kronik rahatsızlıkların daha çok karşılaşıldığı yaşlılık döneminde bireyler, bu olumsuz koşullarda psikolojik sorunla da daha çok muhatap

olmaktadırlar. Dolayısıyla yaşlıların gündelik hayatta diğer yaş gruplarına göre farklı ihtiyaçlara sahip olması ve farklı risk faktörleriyle karşılaşması, yaşlıların toplumda dezavantajlı bir grup olarak tanımlanmasına neden olmaktadır (Çolak ve Özer, 2015: 116; Acar ve Yaman, 2019: 1186).

3.1. ONTOLOJİK GÜVENLİK HİSSİNİN İNŞASI

3.1.1. Ev: Mekansal Sabitlik

Çeşitli nedenlerden dolayı, modern toplum risk ve endişe ile karakterizedir; modern şehirler giderek daha fazla bölünmekte ve düzensizliğe maruz kalmaktadır. Dolayısıyla dış dünya, bireyler için kontrol edilemez tehlikelerle doludur. Bütün bu olumsuz koşullar bireylerin ontolojik güvenlik hissini zedelemektedir. Bu nedenle ontolojik güvenlik hissini oluşturulması bağlamında düşünüldüğünde, ontolojik güvenlik kavramını oluşturan bileşenlerin ev ya da hane dediğimiz mekanlarda rahatlıkla sağlanabildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Daha önce de değindiğimiz gibi kişilerin ve şeylerin sabitliğine ve istikrarına dayanan ontolojik güvenlik hissini oluşumu için temel güven sisteminin oluşmuş olması elzemdir. Zira hayatlarımızın büyük çoğunluğunu geçirdiğimiz evler, hayatlarımızın sürekli ve sabit parçalarıdır ve temel güven sisteminin oluşumunda büyük role sahiptirler. Evler, bireylerin günlük rutinlerini gerçekleştirebildikleri ya da herhangi bir tehlike veya sorunla karşılaştıklarında geri dönüp sığınabildikleri alanlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Dolayısıyla aslında evler, temel güven duygumuzu oluşturan, pekiştiren ve istikrarımızı koruyan mekânsal alanlardır (Hiscock ve diğerleri, 2001: 50-51).

Evler özellikle, bireylerin bağ kurdukları, bireylere kendilerini iyi hissettiren unsurlarla dolu olan, bireylerin neresinde ne olduğunu bildikleri ve aynı zamanda bireylerin özgürce hareket edebildikleri alanları oluşturmaktadır. Bireylerin hayatlarındaki sabit ve sürekli olan bu mekanlar, bireylerin kendilerine ait oluşturdukları rutinler ve ritüellerle bireylerin ontolojik güvenlik hislerini de pekiştirmektedirler. Yaşam öngörülebilir olduğunda mutluluk ve rahatlık da beraberinde gelecektir, ancak bu öngörü azaldıkça bireyler kendilerini güvensiz hissedeceklerdir (Hiscock ve diğerleri, 2001: 51-52). Dolayısıyla da bireylerin, yaşamdaki bu belirsizlikten kaçış noktalarını evleri oluşturmaktadır. Yukarıda da

değindiğimiz gibi ev ya da hane dediğimiz şey, ontolojik güvenlik hissini oluşmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Evin, bireylerin ontolojik güvenlik hissini oluşmasını sağlamada dört önemli noktası bulunmaktadır (Dupuis ve Thorns, 1998: 29).

Bunlardan ilki evin, sosyal ve maddi çevrede bir istikrar bölgesi oluşturmasıdır. Ontolojik güvenlik, bilinçaltından kaynaklanmaktadır ve aynı zamanda maddi çevre ile de oldukça yakından bağlantılıdır. Bireyin bulunduğu çevre, ortam veya alan, bireyin ontolojik güvenlik hissini biçimlendirir veya sınırlandırır. Bu noktada “ev” kavramı, fiziksel yapısı, süreklilik ve kalıcılık hisleri bakımından anlatılanlara en iyi örneği oluşturmaktadır. Özellikle ev ile ilgili mahremiyet ve kontrol sağlama durumları, evi, sokaklar, okul gibi mekanlardan ayıştırmaktadır. Ev, direkt olarak bireye kalıcılık duygusunu sunmaz. Dolayısıyla ev ile ilgili kalıcılık veya süreklilik duygusu zamanla oluşan bir durumdur. Evler ilk başta düşünüldüğünde sadece binalardır. Evi ev yapan olgu veya durumlar ise yaşanmışlıklar ve ailedir. Ev sahipliği konusunda tekrarlanan temalar güvenlik ve istikrardır. Evi ev haline getiren, evde yaşayan ailenin her bireyin kendi zevk ve isteklerine göre evi bir yaşam alanı haline getirmesidir. Bu sayede her birey, kendini bu evin bir parçası olarak görür. Bütün bunlar da beraberinde bireye bir devamlılık hissi sunmaktadır (Dupuis ve Thorns, 1998: 30-33).

Evin bireylerin ontolojik güvenlik hissini oluşturmasındaki ikinci etken ise evin, bireylerin gündelik rutinlerini gerçekleştirebildikleri alanları oluşturmasıdır. Rutin, günlük yaşamın tahmin edilebilirliğini sağlamaktadır. Dolayısıyla rutinin en belirgin özelliği aşinalıktır diyebiliriz. Aile bireyleri günlük yaşamlarında birbirlerine ve birbirlerinin yaşayış biçimlerine aşinadırlar. Bu nedenle bir aile bireyinin neyi, nasıl yapacağı tahmin edilebilir. Dolayısıyla bireylerin, birbirlerine karşı itimat duygusu da gelişmektedir. Aileyi oluşturan çocuklar günün birinde evlenip kendi evlerini kurduklarında bile, herhangi bir sorunla karşılaştıklarında aile evlerine dönebilirler. Ritüeller ise aileleri bir arada tutan rutinlerdir. Doğum günleri, bayramlar gibi özel günler aile bireyleri arasında ritüeller oluşmasını sağlayarak ailenin sürekliliğine katkıda bulunmaktadırlar. Zamanla ailenin bileşimlerinin değişmesi, aile bireylerinin evleri ile olan ilişkilerini de yeniden şekillendirir. Eşlerini kaybeden kimi bireyler için evler, eşlerinin hatıralarının yaşadığı ve onları yalnız hissettirmeyen yerlerdir. Kimi

bireyler içinse, yalnızlıklarını daha çok hissettiren ve evi ev yapan unsurların olmadığı yerlerdir (Dupuis ve Thorns, 1998: 33-35).

Evin ontolojik güvenliğin sağlanmasında üçüncü yolu ise evin dış dünyada yaşanan sorunlara karşı bir sığınak olarak görülmesidir. Böylelikle bireyler kendilerini gözetim altında hissetmezler. Bireyler, evlerinin kapılarını kapattıkları andan itibaren kendilerini güvende hissederler. Kapının kapalı olması demek bireylerin, dış dünyada karşılaşacakları endişelerden, korkulardan ve üzüntü verici olaylardan kendilerini uzak tutabilmeleri anlamına gelmektedir. Bu durum, kontrolün bireylerin elinde olmasını sağlayarak bireyleri, ontolojik açıdan güvende hissettirir. Aynı zamanda bu durum bireylere özgürlük hissini de sunmaktadır. Bu bakımdan ev kısacası, istediğini, istediğin zaman yapabileceğin bir alandır (Dupuis ve Thorns, 1998: 35-36).

Son olarak evin ontolojik güvenlik hissini oluşumundaki rolü ise bireysel kimliğin inşa edildiği güvenli bir yer olmasıdır. Kişinin kendi kimliğine duyduğu güven, ontolojik güvenlik hissini oluşumunda bulunan bir unsurdur. Bu noktada evler, bireylerin kendi kimliklerinin damgasını taşıyan ve bireylerin kendi kişisel kimliklerinin oluşmasını sağlayan yerlerdir. Bireylerin kendi kişisel alanlarını oluşturabildikleri, kendi işlerini gerçekleştirebildikleri alanlar olarak evler, bireysel kimliğin oluşmasında önemli katkılar sağlamaktadır (Dupuis ve Thorns, 1998: 36-37).

Evin bireysel kimliğin inşa edildiği güvenli bir yer olması, ontolojik güvenliğin inşasında önemli bir yere sahiptir (Dupuis ve Thorns, 1998: 42). Bireyler tatmin edici bir yaşam sürmek için ekonomik kaynaklardan daha çok şeye ihtiyaç duymaktadırlar. Ancak ekonomik refah, bireysel ve toplumsal yönleriyle birey hayatının varlığı için önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Özellikle bir ev sahibi olabilmek ekonomik refah için önemli bir yapı taşıdır denilebilir. Ev sahipliği sosyal statüye katkıda bulunurken, sosyal kimliğin de bir unsurunu temsil etmektedir. Zira ev sahibi olmama durumu bireylerin, yaşam tarzını, sağlığını, refahını, sosyal ağlarını ve ontolojik güvenliğin diğer bileşenlerini de etkilemektedir. Özellikle ev sahibi olup olmamak yaşlı insanların ontolojik güvenlik duyguları üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilmektedir (Peisker ve Diğerleri, 2014: 171-172). Evler bireyler için özellikle de yaşlılar için kendilerini güvende hissetmeye ihtiyaç duydukları alanların başında gelmektedir (Peisker ve Diğerleri, 2014: 178). Yaşlılar için evlerin en önemli özellikleri evin yaşlıların hayatını kolaylaştıracak ve toplum hayatına uyum sağlamalarını sağlayacak nitelikte olmasıdır.

Yaşlılık döneminde bireyler zamanlarının büyük çoğunu evlerinde geçirmektedir (Aydiner Boylu, 2013: 149).

Yaşlıların büyük çoğunluğu buldukları ortamda yaşamlarının geri kalanını sürdürmeyi istemektedirler. Yani aşına oldukları ev, toplum ve çevre ile yaşamlarını devam ettirmek onlar için önemli bir meseledir. Dolayısıyla yaşadıkları evden kopmak istememektedirler. Ev dediğimiz alanlar, bireyler için ait olma duygusunu yaşadıkları mekanları oluşturmaktadır. Aynı zamanda bireylerin deneyimlerinin şekillendiği, anılarla dolu, bireyler için güvenli mekanlar anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla da yaşlılar bu birikimlerin yaşandığı ve ait olduklarını hissettikleri evlerinde kendilerini güvende hissetmektedirler (Aydiner Boylu, 2013: 147). Yaşlılığın temel gereksinimlerinden olan güvenlik ve koruma sağlayan evler, aynı zamanda akraba ve arkadaşlık ilişkilerinin ve boş zaman etkinliklerinin de gerçekleştiği alanları oluşturmaktadır. Bütün bunlar yaşlıların fiziksel sağlığının ve psikolojik refahlarının da sürdürülmesine katkı sağlamaktadır (Aydiner Boylu, 2013: 147). Evlerin, yaşlıların aşına oldukları ortamlar olmasına neden olan bu gerekçeler, yaşlıların bu ortamlardan uzaklaşmasına da engel olmaktadır. Herhangi bir nedenle ikamet değiştirmek, fiziksel olarak daha az hareket etme eğiliminde olan ve bu nedenle yeni sosyal bağlantılar kurma konusunda kısıtlı olan yaşlı insanlar için dezavantajlı bir durum olabilmektedir. Bu nedenle çoğu yaşlı insan çok acil bir durum yoksa taşınmamayı tercih edebilmektedir. Kiracı olmak ise insanlara aşinalıktan kaynaklanan ontolojik güvenlik duygusunu olumsuz yönde etkileyen bir hareketliliğe yol açabilmektedir (Peisker ve Diğerleri, 2014: 180).

Günümüzde yaşlılar günlük hayatlarıyla ilgili çeşitli sorunlar yaşayabilmektedirler. Yaşlı kişiler için günlük yaşamı anlamlı bir şekilde organize etmek önemli bir meseledir. Özellikle günlük bakımlarıyla ilgili sorunlarda bir güvence aramaktadırlar (James ve diğerleri, 2014: 79). Yaşlılıkla birlikte bireyler, fiziksel aktivitelerinde sorunlar yaşamaya başlamaktadırlar. Görme, duyma gibi duyu organlarının yavaşlaması veya işlevinin azalması yanı sıra fiziksel hareketlerinde de kısıtlamalar yaşamaktadırlar. Bütün bunlar da yaşlıların gündelik hayatlarını tek başlarına idame ettirebilmelerini zorlaştırmaktadır (Aydiner Boylu, 2013: 149). Ontolojik güvenliğin sürdürülmesinde gündelik hayattaki rutinlerin devamlılığının sağlanmasının, önemli bir nokta olduğu düşünüldüğünde yaşlıların gündelik

hayatlarında bu şekilde kısıtlamalarla karşılaşması, ontolojik güvenlik kaygısı taşımalarına neden olabilmektedir.

Yaşlı bireyler için kendi başına gündelik hayatı idame ettirebilmek, güven hissinin oluşumuna ciddi katkılar sağlamaktadır. Dolayısıyla yaşlılar için asıl ihtiyaç, özgür olabilmek, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve kendi günlük hayatlarını oluşturabilmektir. Günlük hayattaki en küçük aktiviteler bunlara örnek oluşturabilmektedir; kendi başına giyinebilme, yardımsız yemek yiyebilme, yürüyebilme, hareket edebilme, kendi hijyenini sağlayabilme gibi (James ve diğerleri, 2014: 81).

Bireyler için gündelik hayatın vazgeçilmez birer parçası olan bu rutinler yaşlılar için kendi başlarına bazen gerçekleştirilmesi zor rutinler haline gelebilmektedir. Bu noktada devlet, belediyeler ya da dernek gibi kurumlar yaşlılara çeşitli desteklerde bulunabilmektedirler. Örneğin Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının beraber yürüttüğü “Evim Dünyalara Bedel” projesi ile Covid19 salgını sebebiyle evde izolasyonda bulunan yaşlıların, temizlik, kişisel bakım, tadilat, sağlık gibi temel rutinlerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olunmaktadır (“Pandemide 65 Yaş”, 2021). Yaşam süresinin uzaması ile birlikte yaşlı nüfusun artması sonucu, yaşlı bireylerin ihtiyaçları daha çok ilgilenilmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda “YAGEP ile Yaşlılara Yönelik Hizmetler Geliştirilecek” başlıklı haberde yaşlıların aileleri ve çevreleri ile birlikte aktif bir yaşlanma gerçekleştirebilmelerinin gerekliliğinden bahsedilmektedir. Yaşlılar İçin Gündüz ve Evde Bakım Hizmetlerinin İyileştirilmesi projesi ile yaşlıların merkezi ve yerel kurumların beraber çalışması sonucu, evde bakım hizmetlerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda projede Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile birlikte Sağlık Bakanlığı, Belediyeler, yaşlı bakımı hizmetleri alanında çalışan personel ve sivil toplum kuruluşları ile yaşlılar ve aileleri yer almaktadır (“YAGEP ile Yaşlılara”, 2021). Dolayısıyla bu iki durumdan da anlaşılacağı gibi yaşlı bireylerin gündelik hayatlarını oluşturan yeme-içme, giyinme, temizlik, kişisel bakım, tamirat, onarım gibi ihtiyaçlarının merkezi ve yerel yönetimler ile gerçekleştirilmesi, bu konuda yaşlılara yardımcı olunması, yaşlı bireylerin gündelik rutinlerinin devamlılığını sağlamaktadır. Gündelik ihtiyaçların tam ve yeterli karşılanabilmesi, bunların birer rutin haline gelmesi, ontolojik güvenlik hissinin oluşmasını ve sürekliliğini sağlamaktadır.

Dolayısıyla kurumların bu olanağı yukarıda da bahsedilen çeşitli hizmetlerle yerine getirmesi, yaşlı bireylerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacaktır. Aynı zamanda bu hizmetleri sunan kuruluşların birer uzmanlık sistemi olması, ontolojik güvenlik hissinin oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Uzmanlık sistemleri yani soyut sistemler modern dönemde bireylerin güven duygularının oluşmasını sağlayan etmenlerden birini oluşturmaktadır. Dolayısıyla modern dönemin bir uzmanlık sistemi olan bu kurumlar bireylerin güvenebileceği, ihtiyaç anında ulaşabilecekleri sistemleri oluşturmaktadır. Böylelikle de bireylerin ontolojik güvenlik duygularının sürekliliğine katkıda bulunmaktadır.

Güvenliği neyin oluşturduğu çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir ancak bizim için en önemli olan, temelini kişilerin ve şeylerin güvenilir olmasının oluşturduğu ontolojik güvenlik duygusudur. Rutinler ve alışkanlıklar, dolayısıyla da yaşam tarzı, duygusal bir güvenliğe yol açabilecek bir dış düzen de yaratır. Evlerde yaşayan ve evde bakım gören yaşlılar, güvenliği kendilerine güvenmek olarak tanımlamaktadırlar. Dolayısıyla aslında güvenlik onlar için yalnız kalmaktan korkmamak, yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmak ve sağlık sorunlarına rağmen bedenleri ile güvende olabilmektir. Bütün bunların yanı sıra, çevrelerine güven duymak, iyi olma hissine sahip olmak ve her zamanki gibi yaşamak da güvende hissedebilmeleri için önem taşımaktadır (James ve diğerleri, 2014: 79).

Bireyler yaşlandıklarında geniş aile ağlarını, eski arkadaş ağlarını, iş yeri temelli ağlarını genellikle kaybedebilmektedirler. Bu nedenle yalnızlaşan bireyler için sosyal destek önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Dolayısıyla istikrarlı bir yaşam ortaklığı (eşler) ontolojik güvenlik hissini teşvik etmede daha fazla önem kazanabilmektedir. Eşler, yaşlı bireyler için ihtiyaç anında duygusal destek sağlayacak bir güvence oluşturmaktadır. Eşleri hayatta olan yaşlı bireylerin birlikte eğlenebilecek, keyif alacak hayat ortakları bulunmaktadır (Peisker ve Diğerleri, 2014: 181). Dolayısıyla eşlerini kaybetmek ve yalnız kalmak yaşlı bireyler için oldukça olumsuz bir durumu oluşturmaktadır.

Covid19 ile birlikte yaşlıların yalnızlıkları daha çok artmaktadır. Onlardan ayrı yaşayan çocukları ve torunları, yaşlı aile bireyelerine herhangi bir şekilde corona virüsü bulaştırmamak için çok fazla yanlarına yaklaşmamaktadırlar. Bu nedenle psikolojik açıdan duygusal destek alacakları ailelerinden ve sevdiklerinden uzak kalan yaşlılar

ontolojik güvenlik kaygısıyla da baş başa kalmaktadırlar. “Durum Vahim 65 Yaş ve Üzeri Vatandaşlar Bunalıma Girdi” başlıklı haber de bu duruma bir örnek oluşturmaktadır. Habere göre 2020 yılında Samsun’da psikolojik sorunlar yaşayan 65 yaş ve üzeri 600 kişi, 2021 yılı ocak ayında ise 173 kişi terapi desteği almıştır. Uzmanlara göre yalnızlaşan yaşlılar, salgına yakalanma korkusu, yalnızlık kaygısı, stres, uykusuzluk ve unutkanlık gibi çok sayıda psikolojik ve nörolojik sorun ile karşılaşmaktadır (“Durum Vahim”, 2021).

Covid19 salgını ile birlikte ontolojik güvenliğin sağlanmasında önemli rol oynayan evler, zorunlu izolasyonlar sonucu özellikle yaşlı bireyler için artık yalnızlık, kaygı ve stres gibi olumsuz duyguların oluşmasına neden olan yerlere dönüşmektedir. Bireylerin ontolojik güvenlik duygularının zedelenmesine neden olan bu durum, yaşlı bireyler için daha çok sorun teşkil etmektedir. Bunu fark eden birçok merkezi ve yerel kurum ise yaşlılara çeşitli yardım projeleri sağlamaktadır. Bunlardan birini Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Şube Müdürlüğü’nün 2020 yılında 65 yaş üstü veya engelli vatandaşlara sunduğu Geniş Ailem, Şifalı Balkonlar ve Hayata Tutun projeleri oluşturmaktadır. Geniş Ailem projesi ile 60 yaş üstü veya engelli bireylere sosyal, sağlık ve kültürel anlamda yardım edilmiş, kamu kurumlarındaki işlemleri sırasında refakat edilmiş ve sağlık işlemlerinde, sosyal destek hizmetlerinde destek olunmuştur. Şifalı Balkonlar projesi ile de Covid19 sebebiyle zorunlu olarak evde kalan yaşlı bireylerin, saksılarda tıbbi ve aromatik bitki yetiştirerek evlerinde kaliteli zaman geçirmeleri ve toprakla uğraşarak rahatlama amaçlanmaktadır. Son olarak Hayata Tutun projesi ise yaşlı bireylerin yaşlanmadan kaynaklı fiziksel yetersizlikler yaşamaları sonucu, ev kazalarına karşı önlem alınmasını amaçlamaktadır. Belediyenin yönlendirdiği ekipler bu amaçla yaşlı bireylerin evlerinde banyo için tutunma yerleri, tabure, kaydırmaz halı, paspas, harekete duyarlı aydınlatma gibi hayatlarını kolaylaştırıcı ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar (“Yaşlı ve Engellilere”, 2021). Bütün bu faaliyetler evde kendini yalnız hisseden, yaşlanmaktan kaynaklı sorunlar sebebiyle çeşitli kaygılarla başa çıkmakta zorlanan yaşlı bireylerin hayatlarında onlara destek olmak ve kendilerini güvende hissetmelerini sağlamak için yapılmaktadır. Merkezi yönetim, yerel yönetim ya da sivil toplum kuruluşları ile oluşturulan bu projeler yaşlıların gündelik

hayatlarındaki rutinlerinin devamlılığını sağlamak ve ontolojik güvenlik hislerinin devamlılığına katkı sağlamaktadır.

3.1.2. İletişimin Sabitliği ve Sürekliliği

Kitlesel ve kişiler arası iletişimin ontolojik güvenlik kavramındaki yerleri nedir? Tüm davranışlar gibi iletişim de temel insan ihtiyaçları ve güdeleri tarafından yönlendirilmektedir. Bu noktada bireyler hem kitlesel iletişimden hem de kişiler arası iletişimden haz duymaktadırlar. Kişiler arası iletişimin, kişiler arası ihtiyaçların karşılanmasında kitlesel iletişimden daha iyi olduğu varsayılsa da etrafta kimse olmadığında, bireyler yalnız kaldıklarında kitlesel iletişime yönelmektedirler. Dolayısıyla aslında kitle iletişimi kişiler arası iletişimin, kişiler arası iletişim de kitle iletişiminin birer alternatifini oluşturmaktadır. Bu noktada kitle iletişimi ile kişiler arası iletişimin birçok ortak özelliği olduğunu söylemekte fayda vardır. Hem kitle iletişiminin hem de kişiler arası iletişimin, dahil olma ihtiyacı ve kontrol ihtiyacı gibi temel insan motivasyonlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bir başka şekilde bireyler yine bilgi ararken, eğlenmek isterken ya da zaman geçirmek isterken hem kitlesel iletişimi hem de kişiler arası iletişimi kullanmaktadırlar (Cohen ve Metzger, 2009: 42-43).

Daha az sosyal veya kişiler arası iletişimi zayıf olan veya fiziksel olarak zayıf veya daha az hareket eden bir kişinin, sosyal arkadaşlık eksikliğinin yerini almak için, medyaya yani kitle iletişim araçlarına güvenebilir mi? Genellikle yaşlıların yoğun televizyon kullanıcıları olmasının bir nedeninin, sosyal etkileşim için azalan fırsatları telafi etmek olduğu düşünülmektedir. Örneğin, hastanede yatan hastaların genellikle zaman geçirmek veya can sıkıntısına bir çözüm bulmak için televizyon izledikleri görülmektedir. Dolayısıyla özellikle televizyon, bireylerin yalnızlık duygularını telafi etmek için kullandıkları bir kitlesel iletişim biçimini oluşturmaktadır. Bütün bunlar kitlesel iletişimin, sosyal etkileşim ihtiyaçlarının karşılanmasında kişiler arası iletişime benzer şekilde kullanıldığını ortaya koymaktadır (Cohen ve Metzger, 2009: 44-45).

Medya kullanımı, kayıp iletişim kanallarını telafi ederek yalnızlık ve yabancılaşma duygularıyla mücadele etmekte, kalabalık bir dünyada yaşıyormuş gibi bir yanılsama sunarak izolasyon duygularını azaltmaktadır (Cohen ve Metzger, 2009: 47-49). Günümüzde televizyonun yanında gelişen teknoloji ve internet ile birlikte

bireylerin kitlesel iletişim araçlarıyla ilişkileri daha da gelişmektedir. Sadece yaşlıların değil aynı zamanda tüm bireylerin de gündelik hayatının büyük bir bölümünü kaplayan internet, yalnızca kitlesel iletişim aracı olarak bireylerin iletişim ihtiyaçlarını gidermemekte aynı zamanda kişiler arası iletişimin de sürekliliğinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. “*Sosyal ağların bedensel ve ruhsal sağlığı artırarak yalnızlığın zararlı etkilerini azalttığı bilinmektedir.*” (Kalınkara, 2021: 89) Yüz yüze etkileşim sosyal ağ kurabilmenin en önemli yolu olmasına rağmen teknolojik araçların sunduğu yeni dijital platformlar, bireylerin internet üzerinden de sosyal ağlar oluşturabilmelerini sağlamaktadır. Bu durumun aynı zamanda yalnızlık duygusunun beraberinde getirdiği olumsuz duygularla baş etme noktasında da faydaları olduğu düşünülmektedir (Kalınkara, 2021: 89).

Artık bireylerin hayatlarının bir parçasını oluşturan Facebook, İnstagram, Twitter gibi sosyal medya diye tanımlanan araçlar, bireylerin gündelik hayatta sosyalleşmelerine, iletişim kurmalarına olanak sağlamaktadır. Sosyal medya araçları, Covid19 pandemisi ile birlikte sosyal izolasyonun ve yalnızlığın beraberinde getirdiği kaygı, korku, endişe gibi olumsuz duygularla baş etme konusunda da bireylere yardımcı olmaktadır. Bu sosyal medya araçları ve internetin sağladığı diğer dijital teknolojiler (mail sistemi, akıllı telefonlara yüklenen uygulamalar, görüntülü konuşma, toplantı imkanı sağlayan uygulamalar, vb.) sadece bireylerin birbirleriyle sosyalleşmesini değil aynı zamanda da sağlık ve sosyal hizmet sunumlarının e-nabız, e-devlet, Hayat Eve Sığar uygulaması gibi platformlarla bireylere ulaştırılmasını, evden çalışmaya başlayan bireylerin iş arkadaşlarıyla haberleşebilmelerini, toplantılarını Zoom, Skype gibi araçlarla uzaktan çevrimiçi yapabilmelerini, öğrencilerin yine benzer platformlardan derslerine uzaktan çevrimiçi katılabilmelerini sağlamaktadır.

Yaşlıların da bu noktada dijital teknolojiler ve sosyal medya gibi kitle iletişim araçlarını gün geçtikçe daha çok kullandıkları, daha çok hayatlarına dahil ettikleri görülmektedir. Örneğin, TÜİK verilerine göre ülke genelinde internet kullanan yaşlı bireylerin oranı 2015’te %5,6 iken 2020’de bu oran %27,1’ e yükselmiştir (“Covid-19’la Yaşlıların”, 2021). Bu durum merkezi, yerel ve özel kurumların yaşlıların daha çok internete ulaşabilmeleri için çeşitli projeler oluşturmalarını sağlamaktadır. Bunlardan birini de Vodafone’nun 142 huzurevine 400 tablet ve hat dağıtması projesi

oluşturmaktadır. Her bir tablete de 12 ay boyunca 30 GB ücretsiz internet tanımlanmıştır (“Yaşlıya 30 GB”, 2020). Bu sayede huzurevlerinde kalan yaşlı bireyler, Covid19 tedbirleri nedeniyle yüz yüze görüşemedikleri aileleriyle, arkadaşlarıyla ve akrabalarıyla iletişim kurabileceklerdir. Aynı şekilde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da huzurevlerinde “Dijital Bahar” projesi başlatarak yaşlıların teknoloji ile buluşmalarını sağlamaktadır. Bu projeye göre huzurevlerinde kurulan teknoloji odaları ile yaşlılar, aileleri, arkadaşları ve akrabalarıyla sanal ortamda görüşebilecek, VR gözlükleri ile Anıtkabir, Çanakkale Şehitliği, Sultanahmet Camii ve Kutsal Topraklar gibi yerleri ziyaret edebilecek, çeşitli uygulamalarla keyifli vakit geçirebileceklerdir. Bunların dışında teknoloji ve cihaz eğitimleri, gençlerle bilgi aktarımı buluşmaları gibi sosyal etkinliklerin yapılması da planlanmaktadır (“Huzurevlerinde Dijital Bahar”, 2021). Hem devlet kurumlarının hem özel kuruluşların yaşlılara bu imkanları sağlaması, yaşlanmayla birlikte sosyal ağlarını ve çevrelerini kaybetme riski ile karşılaşan yaşlı bireylerin, sosyal çevreleri ile iletişimlerinin devamlılığına katkı da bulunmaktadır. Bu projeler ve uygulamalar, yaşlıların hayatlarındaki kişilerin sabitliğini korumakta, iletişimin sürekliliğini sağlamakta ve böylelikle de ontolojik güvenlik duygusunun sekteye uğraması engellenmektedir.

Dijital teknolojiler, özellikle Covid19 salgını süresince ve bunun dışındaki zaman diliminde de yaşlıların, sosyal izolasyon ve yalnızlık durumunda yaşadıkları olumsuz duygularla baş edebilmelerini sağlamaktadır. Sosyal medya veya görüntülü konuşma uygulamaları gibi internet tabanlı iletişim araçları, kapalı ve yalnız kalan yaşlı bireylerin sosyalleşmesi için önemli araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Her türlü dijital ve görsel teknolojinin kullanımını sağlamak, yaşlıların gündelik hayatlarında bağlanma duygularını desteklemekte ve sosyal destek sağlamaktadır (Kalınkara, 2021: 90).

Geleneksel kurumların günümüzde dağılması, bireylerin sosyalleşme süreçlerinde kitle iletişim araçlarının varlığını daha ciddi bir gözle incelemeyi gerektirmektedir. Kentleşme ve sanayileşmenin sosyal etkileşimlerde kayıplara yol açması, kitle iletişim araçlarının birincil sosyal etkileşim araçları olarak varlık göstermesine neden olmuştur. Bütün bunlar bugün içinde yaşadığımız toplumda iletişimin geniş kitlelerin sosyalleşmesinden çok toplumun kitle iletişim araçları ile

sosyalleşmesine neden olmaktadır. Televizyonların, bilgisayarların ve telefonların her geçen gün toplumsal hayata daha çok dahil olması, kişiler arası ilişki ihtiyaçlarının bu araçlardan karşılanmasını sağlamaktadır (Cohen ve Metzger, 2009: 49-50).

Kitle iletişim araçları zaman ve mekanın birbirinden kopmasına da yardımcı olmaktadır. Herhangi bir kitle iletişim aracı, bireylerin farklı zamanlarda ve farklı mekanlarda ulaşabilecekleri cihazları oluşturmaktadır. Bu sayede de toplumsal hayatın kolaylaşmasına katkıda bulunmaktadırlar (Ersoy ve diğerleri, 2019: 23). Medya bireyler tarafından ontolojik güvensizlik hissettiklerinde daha çok kullanılmaktadır. Yani bireyler, kendi kimliklerinde, çevrelerinde ve ilişkilerinde güvensiz hissettiklerinde medyaya daha çok güvenmektedirler (Ersoy ve diğerleri, 2019: 19). Bunun en büyük nedeni kitlesel iletişim araçlarının bireylerin hayatlarında sabit olmaları ve sürekliliklerini korumalarıdır.

Ontolojik güvenlik insan gelişimi için oldukça önemlidir çünkü modern dünyada hayatta kalmak için gerekli olan kendine ve başkalarına olan güveni sağlamaktadır. Ontolojik güvenlik, bireyin bebeklik çağlarında gelişir ve oluşur. İlk olarak annenin veya bakıcının kalıcılığı ile oluşan güven duygusu bebeğin temel güven hissini geliştirmektedir. Buradaki güven bebeğin annesi ile olan sosyal etkileşimi ve kişiler arası iletişim yoluyla oluşmaktadır. Daha sonrasında ise bebeğin süttten kesilmesi ve bebeğin anneden ayrılığı bir iletişim eksikliği ve güvensizlik duygusu olarak hissedilmektedir. Bütün bunlardan sonra bebek, ayrılığa direniş göstermekte ve kaybedilen iletişimsel bağı yeniden kurma çabası göstermektedir. Bu ise geçiş nesnelere ile bir bağ kurma yolu ile sağlanmaktadır. Geçiş nesnelere, sembolik iletişim eylemleri olarak hizmet ederek sosyal temas anlamına gelmektedir. Geçiş nesnelere temel özellikleri güvenli ve sürekli erişilebilir olmalarıdır. Anksiyeteye karşı bir savunma mekanizması oluşabilmesi için süreklilik, aşinalık ve rahatlık sağlayabilen şeylere ihtiyaç oluşmaktadır. Bilindiği gibi ontolojik güvenlik, kişilerin ve şeylerin sabitliğine dayanmaktadır. Dolayısıyla bebek bir birey olarak ontolojik güvenlik hissine geçiş nesnelereyle ulaşmaktadır. Bu güvenlik arayışı bireyin yetişkinliğine kadar devam etmektedir ve böylelikle geçiş nesnelere battaniyeler, oyuncak ayılar ve televizyon gibi nesnelere olarak bireyin hayat çizgisinde değişmektedir. Televizyonun bu noktada bir geçiş nesnesi olarak bireyin ontolojik güvenliğini sağlamadaki rolü ise sabitliği ve sürekliliğidir (Cohen ve Metzger, 2009: 51). Yukarıda da değinildiği gibi

günümüzde bu sabitliği ve sürekliliği sağlayan sadece televizyon değildir. İnternet, dijital teknolojiler ve bunların beraberinde gelen sosyal medya, akıllı telefon uygulamaları da bireylere sabitlik ve süreklilik sağlamaktadırlar. Dolayısıyla bireylerin ihtiyaç duydukları ontolojik güvenlik duygusuna katkı sağlanmaktadır.

Günümüzdeki kitle iletişim araçları, bireyler arasındaki etkileşimi arttırdıkça geleneksel olarak sağlanan destek ve istikrarı daha iyi sağlayabilmektedirler (Cohen ve Metzger, 2009: 52-53). Bu durumda dijital teknolojilerin gündelik hayatta birçok alanda kullanılması bu destek ve istikrarı arttırmaktadır. Gerçekten de günümüzde dijital teknolojiler, alışverişten iletişime, çevrimiçi görüşmelerden eğlenceli aktivitelere kadar birçok alanı kapsamakta bu faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği alanlar sunmaktadır. Dolayısıyla yaşlıların da bu ortamın bir parçası olması, yaşam kalitelerini arttırmakta ve ontolojik güvenlik duygularına süreklilik sağlamaktadır.

Sosyalleşme süreci yaşlıların yaşam doyumunu ve hayat kalitelerinin artırılması bakımından yaşlılık dönemi için önemli bir konuyu oluşturmaktadır (Tuna Uysal, 2020: 45). Yaşlılar dijital teknolojileri hayatlarının bir parçası yaptıklarında iletişimlerinin ve sosyalleşmelerinin sürekliliğini sağlayabilmekte ve hayatlarını kendi başlarına idame ettirebilmektedirler. Böylelikle de yaşlılar diğer yaş gruplarıyla beraber hayatlarına devam edebilmektedirler. Özellikle sosyal medya bu noktada yaşlı bireyler için önemli bir sosyalleşme aracı konumundadır. Sosyal medya kullanımı, yaşlıların yalnızlıklarını azaltmakta ve yaşam kalitelerine olumlu etkiler sağlamaktadır (Tuna Uysal, 2020: 44). Sosyal izolasyonu azaltmak için kullanılan teknolojiler (bilgi ve iletişim teknolojileri, video oyunları, kişisel hatırlatma bilgileri, sosyal yönetim sistemleri, sosyal ağ siteleri, 3D sanal ortamlar, vb.), yaşlıların sürekli toplumla etkileşim halinde ve iletişim halinde olmasını sağlamaktadır. Böylelikle yaşlılar bu ortamlarda hem kendileri gibi insanlarla iletişim kurabilmekte hem de birbirlerine yardımcı olabilmektedirler. Teknolojik araçlar, başkaları ile etkileşim kurma, bilgi bulma, kaynaklara erişme, vb. konularda yaşlılara yardımcı olmaktadır. Teknolojik araçlar aynı zamanda kuşaklar arası etkileşimin kurulmasına da yardımcı olmaktadır (Kalınkara, 2021: 89). Bireylerin yaşlılık döneminde de hayatın içerisinde olmasını sağlayan bu durum “Sosyal Medya Yaşlılara Fayda Sağlıyor Mu?” başlıklı haberde şu şekilde açıklanmaktadır:

“Birbirleriyle sosyal medya aracılığıyla yoğun iletişimde bulunup, sanal ortamda video klipler, çiçekler, pastalar gönderiyor, takipçiler ediniyor, arkadaşlıklar kuruyor; kısacası iki çift laf etmek için artık torunlarının, çocuklarının gözünün içine bakmayabiliyorlar. Fenomen olanlar olabiliyor, beyin jimnastiği için bulmaca çözmekle yetinmek zorunda kalınmıyor, kendilerini yaşları nedeniyle sosyal hayattan dışlanmış hissetmiyor, yalnızlıklarına kısmi çare bulabiliyorlar.” (“Sosyal Medya”, 2016)

Aynı zamanda sosyal medya gibi dijital teknolojiler, Covid19 pandemisi sırasında da yaşlıların yardımına koşmuştur. Şiir yazmaktan hoşlanan bir yaşlı birey, torunlarının tavsiyesi üzerine bir Facebook sayfası açarak şiirlerini burada paylaşmaya başladığını belirterek pandemiden dolayı sokağa çıkma kısıtlamalarının uygulandığı zamanda bu durumdan çok etkilenmediğini şiir yazmaya ve paylaşmaya devam ettiğini, Facebook’ta yeni arkadaşlar edindiğini ve onlarla sohbet ettiğini belirtmiştir. Böylelikle Covid19 pandemisinin beraberinde getirdiği zorlukların onu çok da etkilemediğini dile getirmiştir (“Yaş 70 Olunca”, 2021). Dolayısıyla kitle iletişim araçları örneklerden de anlaşılabilir üzere yaşlı bireylerin hayatlarında bir süreklilik ve sabitlik oluşturarak bireylerin ontolojik güvenlik duygularına katkı sağlamaktadır. Ayrıca kitle iletişim araçları, kişiler arası iletişimin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Günümüzde kullanılan WhatsAap, İstagram, Facebook, Zoom, Skype gibi uygulamalar, kitlesel iletişim araçları olarak karşımıza çıkmakta ancak bireyler bu araçlardan ailelerini, arkadaşlarını, sevdiklerini görüntülü veya sesli arayarak ya da mesaj yazarak iletişime geçmektedirler. Dolayısıyla zaman ve mekana bağlı olmayan bu iletişim bireylerin arasındaki iletişimin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu iletişim halinin yaşlı bireylere daha çok faydası olduğu bazı araştırmalarda belirtilmektedir. Örneğin, “Zoom Yaşlılara Hava Yastığı Etkisi Yarattı” başlıklı habere göre geleneksel yöntemlerin yanı sıra çevrimiçi olarak da haberleşen yaşlıların, anısal belleğinin daha az zayıfladığı görülmüştür. Anısal bellek, günlük yaşanan anlamlı olayların toplamını ifade etmektedir. Dolayısıyla anısal belleğin zayıflaması bir demans (unutkanlık) başlangıcına işaret etmektedir. Habere göre iletişim araçları ne kadar çeşitliyse yaşlı bireylerin bilişsel fonksiyonlarına katkısı da o kadar çok olmaktadır (“Araştırma: Zoom”, 2021).

Hem kişiler arası iletişimin hem de kitlesel iletişimin bireylere sağladığı bu koşullar, bireylerin ontolojik güvenliklerinin oluşumuna ve sürdürülmesine katkı sağlamaktadır. Her iletişim ortamı, ontolojik güvenliğin oluşumunu farklı şekillerde

kolaylaştırabilmektedir. İletişim süreci, sosyal uyum ve hayatta kalma için gerekli olan ontolojik güvenlik duygusu için gerekli olan kaotik bir ortamdan anlam yaratma sürecini oluşturmaktadır (Cohen ve Metzger, 2009: 56).

Bütün bunların yanında yaşlılar dijital teknolojilere ayak uydurma noktasında diğer yaş gruplarına göre daha fazla endişe duygusuna sahip olabilmektedirler. Yaşlanmayla birlikte bireylerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik birçok zorlukla baş başa kalması, bu endişe duygusunun oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle dijital teknolojiler, yaşlıların fiziksel, zihinsel ve psikolojik durumları göz önünde bulundurularak üretilmelidir (Tuna Uysal, 2020: 44). 65+ Yaşlı Hakları Derneği başkanı Gülüstü Salur'un bir haberde yer alan açıklamalarına göre birçok marka 65 yaş üstünü düşünmeye başlamış ve yaşlılar için hem tuşlu hem de dokunmatik ekranlı telefon modelleri çıkarmıştır. Aynı zamanda normal akıllı telefon kullanan ve bunları kendilerine göre özelleştirmek isteyenler de bazı uygulamalarla bunları yapabilmektedir. Bu uygulamalar, telefon için dijital bir büyüteç işlevi görerek telefondaki yazıların, resimlerin büyütülmesine olanak sağlıyor. Uygulamalar aynı zamanda da ilaç almayı, doğum günlerini, fatura ödeme günlerini hatırlatmaktadır. Acil aramaların da hızlı yapılabilmesi için yaşlıların kolay ulaşabileceği yerlerde tuşları bulunmaktadır ("Teknoloji Kullanımı", 2021). Bütün bunlar yaşlıların da günümüz koşullarına ayak uydurarak gelişen teknoloji sayesinde hem kişiler arası hem de kitlesel iletişim biçimlerinin sürekliliğini sağlamakta ve böylelikle ontolojik güvenlik hissinin inşasını kolaylaştırmaktadır.

3.1.3. Ekonomik Kaynakların İstikrarı

Risk ve güvensizlik duygusu modern çağda bireylerin sıklıkla karşılaşılabilecekleri durumlardır. Bu nedenle bireyler, gündelik hayatlarında güvende olma ihtiyacı hissederler. İhtiyaç duyulan bu güven hissi, fiziksel güvenlikten daha fazlasını içermektedir. Bu noktada karşımıza A. Giddens'in ontolojik güvenlik kavramı çıkmaktadır. Giddens, bu kavramı bireylerin kendi kimliklerinin ve sosyal çevrelerinin sürekliliğine itimatları olarak açıklamaktadır. Ancak modern çağda bu süreklilikleri sekteye uğratacak birçok risk faktörü ile karşılaşmak mümkündür. Bu durumda bireyler yaşamları boyunca bu risk faktörleriyle ve belirsizliklerle başa çıkacak yöntemler geliştirmektedirler. Yaşlı bireyler için ise bu zorluklar daha farklı

şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Aile koşullarındaki ve sosyal ağlardaki değişimler, sağlık veya mobilitenin azalması, bireylerin özellikle de yaşlıların güvenlik hissini etkileyebilmektedir (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1667). Yaşam standartları olarak adlandırabileceğimiz bu gündelik ihtiyaçlar veya rutinler, özellikle yaşlıların, olumlu yaşlanma, sağlıklı kalma ve topluma katılmaları noktasında önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla aslında bütün bunlar bireylerin refahları ile ilgilidir. Bireylerin refahlarını etkileyen en önemli meselelerden birini ekonomik kaynaklara erişim oluşturmaktadır. Ulaşım, sigorta, yeterli konut, mal ve hizmetlere sahip olma gibi ihtiyaçlara erişimi kapsayan ekonomik kaynaklara erişim meselesi, bireylerin yaşlanmasıyla birlikte değişime uğramaktadır. Ekonomik kaynaklara erişim, riskli bir konuma dönüştükçe bireylerin bu risklerle başa çıkması da zorlaşmaktadır (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1666-1667). Dolayısıyla bireylerin gündelik güvenlik hislerinin oluşmasında önemli bir yere sahip olan ekonomik kaynaklara erişim, ontolojik güvenlik duygusunun sağlanmasında gerekli olan koşullardan birini oluşturmaktadır.

Bireylere sabitlik ve süreklilik sağlayan; ev sahibi olmak, kamusal veya sosyal alanlarda güvende olmak, sigortalar ve tasarruflar, gelir kaynakları gibi unsurlar ontolojik güvenlik hissine katkı sağlamaktadır. İnsanların güvenliklerini sürdürmeleri için gereken fırsatların ekonomik kaynaklara erişme ve bunlara ulaşma yetenekleriyle ilgili olarak artması beklenirken, bu durumu etkileyecek başka faktörler de vardır. İnsanların içinde bulunduğu sosyal, kültürel, politik ve ekonomik ağlar, fiziksel hareketlilik, duygusal, bilişsel ve manevi refah, eğitim ve sosyal sermaye biçimleri, insanların güvenlik sağlama kapasitelerini etkileyebilir (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1667-1668). Özellikle yaşlılık döneminde bireylerin bu ekonomik kaynaklara erişimini etkileyen faktörler daha çok artmaktadır.

Toplumun her geçen gün yaşlanması, yaşlıların ihtiyaçlarının daha çok görünür olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle kurumlar yaşlılıkta bireylerin fiziksel, psikolojik, ekonomik, toplumsal olarak daha güvenli yaşamasını amaçlayan projeler oluşturmaya çalışmaktadırlar. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da bu amaçla yeni uygulamalar yapmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda Uzun Dönemli Bakım Sigortası'na ilişkin yeni bir model oluşturulacaktır. Vatandaşların uzun dönemli bakımlarının garanti altına alınabilmesi ve özellikle yaşlılık döneminde rahat edebilmelerini sağlayacak yeni bir sigorta sistemi uygulamaya alınacaktır ("Yaşlılıkta Rahat Etmek", 2020). Bu amaçla

bakanlık yabancı ülkelerde uygulanan sistemleri araştırmaya ve finansman yöntemleri hakkında bilgi toplamaya çalışmaktadır. Toplumun her geçen gün daha çok yaşlandığını dolayısıyla yaşlı nüfusun arttığını fark eden özel sigortalar da yaşlılara göre sigorta çeşitleri geliştirmeye başlamaktadır. Örneğin, bu özel sigortalardan biri tamamlayıcı sağlık sigortasını 59 yaştan 65 yaşa çıkarmıştır. Hatta bazı şirketler tamamlayıcı sağlık sigortasında bireyleri 80 yaşa kadar sigortalamaktadır. Sosyal Güvenlik Kurumu'nun sigorta sisteminin kapsamında yapılması planlanan yaşlı bakım sigortası da yaşlı nüfusun artmasıyla gündeme gelen projelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaşlı bakım sigortası kapsamında birey, emekli olduğunda ve yaşlandığında ihtiyaç duyması durumunda hem kişisel bakım, doktor, hemşire ziyareti gibi evde bakım hizmetlerinden hem de huzurevi gibi kurum bakım hizmetinden yararlanabilmektedir (“Yaşlılara Yönelik Sigorta”, 2020). Henüz hayata geçirilmemiş olan bu proje, bireylerin yaşlandıkları zaman gündelik hayattaki bakım hizmetlerini, günlük yaşamdaki ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Modern hayatın beraberinde getirdiği birçok risk unsurunun yaşlıların hayatını daha fazla etkileme potansiyeli olduğu düşünüldüğünde çeşitli kurumların, yaşlıları bu risk unsurlarına karşı korumaya alması yaşlı bireylere güvenli alanlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla modern dünyanın beraberinde gelen risk unsurları sebebiyle yaşlıların karşılaşacakları endişe ve korku duygularının tolere edilebilir seviyede tutulması, yaşlı bireylerin ontolojik güvenlik duygularına da katkı sağlayacaktır.

Refah, bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmelerini, ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini, çevreleri ile ilişkilerini sürdürebilmelerini, hayatları ile ilgili kendi kararlarını alabilmelerini sağlayan herhangi bir ekonomik güvenceye sahip olmaları ile açıklanabilmektedir. Ancak bireyler yaşlılık dönemlerinde hem ekonomik hem de sosyokültürel anlamda refahlarında bir azalma yaşamaktadırlar (Özmete, 2008: 8). Yaşlılık dönemi, emeklilikle birlikte gelirden azalmanın yaşandığı ve yaşlanmadan kaynaklı sağlık problemleri sonucu sağlık giderlerinin arttığı dolayısıyla da sosyal güvenlik ihtiyacının en belirgin olarak yaşandığı bir dönem olarak tanımlanabilir. Buna rağmen ekonomik güvenceye sahip ve ekonomik kaynaklara erişimde daha avantajlı olan yaşlı bireyler için ise çok daha tatmin edici ve refah dolu bir dönemi tanımlamaktadır. Yaşlılıkta kimseye muhtaç olmadan yaşamak ve kendi ihtiyaçlarını yeterli olarak karşılayabilmek bireyleri psikolojik açıdan olumlu

etkilemekte ve yaşlılıkta ontolojik güvenlik hissinin devamlılığına katkı sağlamaktadır (Özmete, 2008: 11).

Refah sahibi olmak, ontolojik güvenliğin oluşturulmasında ve gelecek üzerinde kontrol sağlamada önemli bir rol üstlenmektedir. Önemli ekonomik kaynaklara sahip olanlar için güvenlik, gündelik yaşamda bir endişe meselesi olarak değil, yaşlandıkça gelecekteki olasılıklara yeterince hazırlıklı olabilmeyi ifade etmektedir. Gelir, tasarruf gibi finansmanlara, ev, araba gibi maddi kaynaklara ve sağlık, ulaşım, iletişim gibi hizmetlere sahip olmak bireyler için yaşlandıkça gelecek üzerinde kontrol sahibi olmayı sağlamaktadır (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1663-1664). Dolayısıyla refah seviyesinin yüksekliğiyle doğru orantıda olan yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmak ya da bu kaynaklara erişimin kolay olması durumu, endişe ve kaygı seviyelerini azaltarak ontolojik güvenlik duygusunun inşasını da kolaylaştırmaktadır.

Finansal güvenlik, yaşlılara sadece yaşam yolunun geri kalanında kaynakları kontrol etme ve tahsis etme yeteneğinde değil, aynı zamanda en kaçınılmaz ve öngörülemeyen olasılıklar (ölümcül hastalık, önemli sakatlık, tüm yatırımların kaybı, kilit sosyal ilişkilerin başarısızlığı veya kaybı) karşısında da kolaylık sağlamaktadır (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1674). Hayatın öngörülemezliği ve belirsizliği, bireylerin bu tarz tehlikelere karşı hazırlıklı olmasına neden olmaktadır. Bu hazırlığın gerçekleştirilebilmesi için yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmak ise önemli bir meseleyi oluşturmaktadır. Dolayısıyla daha yüksek ekonomik kaynaklara sahip olmak bireylere özerklik kazandırmakta aynı zamanda da risk ve tehlikeler üzerinde kontrol duygusu oluşturmaktadır (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1674-1675) Risk ve tehlikeler karşısındaki kontrol edebilme kapasitesine sahip olan yüksek ekonomik kaynaklara sahip bireyler için bu risk ve tehlikeler sonucunda ortaya çıkan olumsuzlukları onarma, değiştirme, eski haline döndürme olanağı da ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlarla başa çıkabilme yeteneği ise bireylerin ontolojik güvenlik duygusunun oluşması ile bağdaşmaktadır (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1675). Dolayısıyla günümüz dünyasında yüksek ekonomik kaynaklara sahip olmak, bireylere konforlu bir alan sağlamaktadır. Endişe ve kaygı duygularından olabildiğince uzak kalmayı sağlayan bu konforlu alan, bireylerin ontolojik olarak da güvende olmalarını sağlamaktadır.

Ekonomi tüm bireylerin olduğu gibi yaşlıların da hayatında önemli bir rol oynamaktadır. Hatta yaşlı bireylerin hayatındaki önemi daha büyüktür. Ekonomik

kaynaklara sahip olabilmek, yaşam kalitesinin yüksekliği açısından oldukça önemlidir. Bütün bunlardan önce bireylerin gündelik yaşamlarını sürdürebilmeleri için önemlidir (Ceylan ve diğerleri, 2015: 44). Yapılan birçok araştırmaya göre hayatlarında amaçlarına ulaşabilen, ihtiyaçlarını tam ve zamanında karşılayabilen yaşlıların tatmin düzeylerinin yüksek olduğu ve hayatta mutlu oldukları belirtilmektedir. Yaşlılık döneminde bireylerin, ekonomik güvenceye sahip olması ve sağlıklarını koruyarak fiziksel kapasitelerinin de korunması yaşlı bireylerin refahlarının yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir (Özmete, 2008: 8-9).

Yaşlanan bireyler fiziksel, zihinsel ve psikolojik birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Özellikle sağlıkla ilgili sorunların daha görünür olduğu yaşlılık döneminde yaşlı bireylerin bu sorunlara ek olarak yetersiz beslenme, kişisel bakımda aksamlar ve yetersiz ekonomik kaynaklar gibi sıkıntılarla karşılaşmaları, yaşlıların zorluklarla baş edebilmelerini daha çok güçleştirmektedir. Dolayısıyla yaşlıların refah düzeylerinin artması, hayat kalitelerinin artmasını ve karşılaştıkları zorluklarla daha kolay baş edebilmelerini de sağlamaktadır (Özmete, 2008: 9). Ekonomik gelirin artmasıyla birlikte yaşlılar daha çok faaliyetlere katılmakta ve sosyalleşmektedirler. Dolayısıyla ekonomik gelirin yeterli düzeyde olması yaşlıların hem fiziksel hem de toplumsal açıdan daha iyi koşullarda olmasını sağlamaktadır (Ceylan ve diğerleri, 2015: 45).

Birçok araştırmaya göre emeklilik ve yaşlılık maaşlarının az olması sebebiyle bireyler yaşlandıklarında ciddi ekonomik sorunlarla baş başa kalmaktadırlar. Yeterli ekonomik kaynaklara sahip olabilmek, yaşlı bireylerin bir başkasına muhtaç olmadan yaşamlarını idame ettirebilmelerini sağlamaktadır. Buna ek olarak yaşlılıkta geliri yüksek olan bireylerin sosyal uyum açısından da daha avantajlı oldukları gözlenmektedir. Sosyal güvencenin olması, gelir düzeyinin yeterli seviyede olması, yaşlılıkta bireylerin rahat bir yaşam sürmelerini sağlamakta ve yaşam doyumlarını yükseltmektedir (Ceylan ve diğerleri, 2015: 45).

Sonuç olarak ontolojik güvenlik duygusunun oluşumunda refahın yani ekonomik kaynaklara sahip olmanın ve bu kaynakların istikrarlı bir şekilde bireyin hayatında yer almasının önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla da refahı oluşturan emeklilik geliri, barınma, sağlık güvencelerine sahip olma gibi ekonomik kaynaklara erişim olanakları, bireyleri sadece maddi olarak etkilememekte

aynı zamanda bireylerin psikolojik olarak iyi olma hallerini ifade eden ontolojik güvenlik duygularının oluşmasını da etkilemektedir (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1683)

3.2. ONTOLOJİK GÜVENLİK KAYGISININ OLUŞUMU

3.2.1. Ekonomik Güvencesizlik

Maddi şartlarda istikrara sahip olmak, normal ve düzenli rutinelere sahip olmak ve diğerleriyle anlamlı güven ağlarına sahip olmak ontolojik güvenliğin göstergeleri olarak görülmektedir (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1680). Dolayısıyla ekonomik kaynaklara erişimde ve bu kaynakların istikrarında sıkıntılarla karşılaşan bireyler ontolojik güvenlik kaygısı ile de baş başa kalmaktadırlar. Yaşamın öngörülemezliği ve bilinmezlikler maddi kaynaklara erişim açısından çok da iyi durumda olmayan bireyler için birer endişe ve güvensizlik nedeni olmaktadır. Bu nedenle bireyler, gelecekte karşılaşılacakları hem beklenmedik hem de beklenen değişikliklerle başa çıkma noktasında sıkıntılar yaşamaktadırlar (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1677-1678).

Finansal kaynaklarda oluşan yetersizlik durumu bireylerin sahip oldukları maddi kaynaklar üzerinde düşünmelerini, planlamalarını ve bütçe yapmalarını gerektirmektedir (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1678). Dolayısıyla sürekli kontrol halinde olan birey, karşılaşacağı herhangi bir beklenmedik durum karşısında yeterli finansal kaynağa erişemeyeceğini düşündüğü için ontolojik güvenlik kaygısına sürüklenmektedir. Örneğin, hastalık gibi öngörülemeyen olaylar, bireylerin belirsizlikler içerisine düşmelerine ve endişe duymalarına sebebiyet vermektedir (Mansvelt ve diğerleri, 2014: 1678). Bu gibi durumlarda ortaya çıkan maliyetleri karşılamak, bireyler için sahip oldukları bir diğer şeyden vazgeçmek olduğu için bireyler belirsizliklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bütün bunlar da bireylerin kaygı ve endişe duygusu taşımasına sebebiyet vererek ontolojik güvenlik kaygısı oluşmasına neden olmaktadır.

Ekonomik kaynakların yetersizliği yani ekonomik güvencesizlik diğer yaş gruplarına göre yaşlıları daha çok etkilemektedir. Her geçen gün yaşlanan toplumda ekonomik güvencesizlik bir ontolojik güvenlik kaygısı olarak yer almaktadır. Türkiye’de yaşlanan bireyler, hem sosyokültürel hem de ekonomik zorluklarla karşı

karşıya kalmaktadırlar. Ekonomik sorunların büyük çoğunluğu yaşlanan bireylerin emekli olmasıyla birlikte iş ve gelir kaybı yaşamaları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle emekli olan yaşlı bireyler, yeni ekonomik şartlara uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Ayrıca yaşla birlikte sağlık sorunlarına yapılan harcamaların artması, beslenme, kişisel bakım gibi konularda da harcamaların artması yaşlıların ekonomik durumlarını zorlamaktadır (Danış, 2009: 72). Dolayısıyla yaşlı bireyler, ekonomik kaynaklarının yetersizliği sebebiyle yakın çevrelerine yük olduklarını düşünmekte ve yaşamlarını idame ettirme konusunda çeşitli kaygılar taşımaktadırlar.

Türkiye’de yaşlılar her geçen gün yaşam standartlarının düşmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin, “Emekliler Hallerini Anlatıyor. Bu Aylıklarla Nasıl Geçinelim?” başlıklı bir haberde emekli bireylerden biri şu şekilde açıklama yapmıştır: “Ben SSK emeklisiyim. Benim maaşım daha da düşük 1278 TL. Aradaki fark ödendiği için ATM’den 1500 TL çekiyorum.” (“Emekliler Hallerini Anlatıyor”, 2020) Habere göre bu açıklamada bulunan kişinin 2000 öncesi %63 olan aylık bağlama oranı 2008 sonrasında %34’e düşmüş ve 1278 TL olan aylığının üstünü Hazine tamamlamakta ancak Temmuz’da 1278 TL üzerinden zam alacak. Esas aylığı 1500 olana kadar da zam almayacak. Aynı başlıklı haberde bir diğer kişi ise şu şekilde açıklama yapmaktadır: “Ben 2018’de emekli oldum Mart 2020’de 1358 artı 57 TL ek ödeme alıyordum. Nisan ayında ek ödeme ile beraber 1500 TL ödediler, sizin de dediğiniz gibi aylık 1358 TL olarak kaldı. Yeni gelecek enflasyon farkı bu rakam üzerinden hesaplanacak. Bütün gazeteler, TV’ler ‘emekliye müjde’ diye verdiler, ya insaf.” (“Emekliler Hallerini Anlatıyor”, 2020) Bu sözlerden, emekli bireylerin aldıkları emekli aylıklarının geçinmeleri için yeterli olmadığı, kendilerini ekonomik olarak güvende hissetmedikleri anlaşılmaktadır.

Gündelik hayatın sürekliliği için düzenli ve yeterli bir gelire sahip olmak elzemdir. Günlük hayatı oluşturan en basit rutinlerimizin (yemek yemek, temizlik, elektrik, su harcamak, ulaşım, vb.) yerine getirilebilmesi için ekonomik bir kaynağın olması gerekmektedir. Ontolojik güvenlik hissini oluşturabilmesi için belirli rutinlerin olması gerektiği, düzen ve sabitlik konusunda da bir süreklilik olması gerektiği defalarca tekrar edildi. Buna göre ekonomik kaynakların, bireylerin hayatlarında sürekli, düzenli ve yeterli olarak bulunmaması bireylerin kendilerini ontolojik güvenlik kaygısı ile karşı karşıya bırakabilmektedir. Yukarıdaki yaşlı emekli

bireylerin sözlerinden emekli aylıklarının olduğu ve düzenli bir şekilde bu aylıklara ulaştıkları anlaşılmaktadır. Bu durum ontolojik güvenlik için gerekli olan bir basamağın devlet tarafından sürekli sağlanabildiğini göstermektedir. Ancak bu basamağın yeterli olarak karşılanamaması yani emekli aylığının bireylerin geçinebilmeleri için yeterli düzeyde olmaması, ontolojik güvenlik için gerekli olan bir başka basamağın sağlanamadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu noktada bireyler, kendi başlarına kendi hayatlarını idame ettiremedikleri için kaygı ve endişe duyguları yaşamakta ve ontolojik güvenlik duygusu sekteye uğramaktadır. Aynı şekilde ontolojik güvenlik hissinin oluşumunu sağlayan etmenlerden biri de uzmanlık sistemlerine duyulan güvendir. Emeklilik hakkını kazanan bir birey, devletin oluşturduğu emeklilik sistemine karşı bir güven duymaktadır. Çünkü bu sistem bir uzmanlık bilgisine dayanmakta ve bu şekilde bireylerin kullanımına sunulmaktadır. Ancak bireyin bu sistemden hayatını idame ettirmeye yetecek kadar aylık alamaması, bireyin uzmanlık sistemine karşı da güvenini sarsmaktadır. Dolayısıyla bireyin, hem gelirinin hayatını idame ettirecek seviyede olmaması hem de sistemin güvenini zedelemesi, bireyin ontolojik güvenlik kaygısı ile baş başa kalmasına neden olmaktadır. Birey bu noktada “ben nasıl geçimimi sağlayacağım?” sorusu ile de karşı karşıya kalmaktadır.

Güvencesizlik, en basit anlamıyla bireyin ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılayabilecek kaynaklardan yoksun olması anlamına gelirken daha kapsamlı olarak bireyin bu durumu sosyal hayatında yaşayarak sosyal statü kaybı ve sosyal güçsüzlük yaşaması anlamına gelmektedir. Bütün bunlar da beraberinde stres, yalnızlık, yabancılaşma gibi duyguları getirmektedir. Dolayısıyla güvencesizlik, sadece ekonomik kaynaklardan yoksun olmayı değil aynı zamanda sosyal kaynaklara erişimde de sıkıntılar yaşamayı kapsamaktadır. Toplumdaki tüm grupları kapsayabilen güvencesizlik, 65 yaş üstü çalışan bireylerde de karşımıza çıkmaktadır (Telek ve diğerleri, 2021: 13).

Güvencesizlik, iş ararken, işsizlik anında, iş bulunursa iş yerinde, ekonomik kaynaklar içindeki ilişki ve konumlanmada, psikolojik anlamda hissedilen bireysel ve sosyal duygularda karşımıza çıkmaktadır (Telek ve diğerleri, 2021: 19). Diğer bir tanımda da görülebileceği gibi: “*Güvencesizlik tüm bu sosyal konum ve ilişkilerde bireyin kendine ekonomik bir güvenlik ve garanti oluşturamaması, bu güvenlik ve*

garantinin ona işyeri ya da yasal mevzuat tarafından sunulmaması, varsa da bunları kullanamaması durumudur.” (Telek ve diğerleri, 2021: 14) Bütün bunlar bireylerin hayatlarını belirsizlik içerisinde idame ettirmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda ekonomik kaynaklardan alınan payın yetersizliği, bireyin kendi dışında gerçekleşen olaylara ve aktörlere bağımlılığı da bu belirsizliği arttırmaktadır (Telek ve diğerleri, 2021: 14).

Bireylerin yeterli bir gelire sahip olmaması, birikim yapamaması, herhangi bir konuta sahip olmaması, sosyal yardımlardan mahrum kalması gibi nedenler bireyleri gündelik hayattaki risklere karşı güvencesiz hale getirmektedir (Telek ve diğerleri, 2021: 14). Riskler karşısındaki bu hazırlıksız durum bireyin belirsizlikler karşısında daha çok dışa bağımlı olmasına neden olmaktadır. Yaşlanmadan dolayı bireylerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik kayıplar yaşamaları onları çevrelerine daha bağımlı hale getirmektedir. Bütün bunlara ek olarak yeterli ekonomik kaynağa sahip olmayan yaşlılar, çevrelerine daha da bağımlı hale gelmektedirler. Dolayısıyla toplumdaki diğer gruplara nazaran yaşlıların hayatlarında güvencesizlik yaşamaları çok daha olasıdır (Telek ve diğerleri, 2021: 14).

Yaş ayrımcılığı da güvencesizliği derinleştiren bir durumdur. Özellikle yeterli ekonomik kaynaklara sahip olmadığı için çalışmak zorunda olan yaşlıları, iş yerleri yaşlılıktan dolayı gençlere göre fiziksel ve zihinsel problemleri daha çok yaşamaları sebebiyle işten çıkarma eğilimindedirler. Bu durumda da yeterli ekonomik kaynağa sahip olmayan yaşlı bireyin düzenli gelirinden de mahrum kalması güvencesizlikle baş başa kalmasına neden olmaktadır (Telek ve diğerleri, 2021: 14).

Türkiye de yaşlıların güvencesizlikle karşı karşıya kalmalarının birçok sebebi olabilir. Bunlardan ilki, şu an Türkiye’de bulunan yaşlıların, çalışmaya başladıkları dönemde sigorta sisteminin yaygın olmaması nedeniyle emekli olmamalarından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla emeklilik geliri olmayan bireyler, zorunlu olarak çalışma hayatına devam etmektedirler. Diğer bir sebep ise Türkiye’deki emekli aylıklarının düşük olmasıdır. Bu nedenle bireyler hayatlarını idame ettirecek emekli aylığı alamadıkları için çalışmaya devam etmektedirler. Yaşlıların yeteri kadar sosyal yardım alamaması da bu duruma sebep olabilmektedir. Aynı şekilde belirli bir birikime, ekonomik kaynağa sahip olmayan bireyler yine çalışma hayatına devam etmektedirler (Telek ve diğerleri, 2021: 15). Bütün bu sebepler yaşlı bireylerin

hayatlarını idame ettirebilmeleri için çalışmaya devam etmelerine neden olmaktadır. Türkiye’de 65 yaş ve üstünün işgücüne katılımı %12’dir. Bu da bize Türkiye’de göz ardı edilemeyecek bir çoğunluğun çalışma hayatına devam ettiğini göstermektedir. Covid19 sebebiyle kısıtlamalara maruz kalan bu kesim sokağa çıkamadıkları için işlerine de gidememişlerdir (Telek ve diğerleri, 2021: 14-15). Yukarıda da belirtilen birçok sebepten düzenli bir gelire ihtiyaç duyan yaşlı bireylerin bu kısıtlamalar sebebiyle işlerine gidememesi, hayatlarını idame ettirmeleri için gerekli olan ihtiyaçlara da ulaşamamalarına neden olmaktadır.

“İş Gücündeki 65 Yaş ve Üstü Çalışanlar” başlıklı habere göre 65 yaş üstü çalışanların %85’i SGK’ya kayıtlı değildir (“İş Gücündeki 65 Yaş”, 2021). Bu da bu yaş grubunun diğer yaş gruplarına göre daha fazla güvencesiz olduğunu ortaya koymaktadır. Covid19 pandemisi sebebiyle getirilen yasaklar sonucu evde kalmak zorunda olan işgücündeki bu kesim, devletin sağladığı gelir desteklerinden ve işsizlik maaşlarından da mahrum kalmaktadırlar. Yine bir başka haber örneğinde de 65 yaş üstü bir kadın vatandaş şunları dile getirmektedir: “*Maske takılı, hasta da değilim. 3 tane merdiven sildim, çalıştım. Ben çalışmazsam açım. Versin biri parayı tamam gitmem otururum. Beni kim getirip götüreceksin.*” (“65 Yaş Üzeri”, 2021) “İzmir’de Yaşlılar Yasağa Rağmen Pazara Çıktı” başlıklı haberde de 65 yaş üstü bir vatandaş şunları söylemektedir: “*Açız, mecbur çıkıyoruz pazara. Hanımımı kaybettim, tek başıma yaşıyorum. Geçinebilmek için pazarda satış yapıyorum. Ben 71 yaşımdayım. Emekli maaşımın geçinemiyorum.*” (“İzmir’de Yaşlılar”, 2020) Görüldüğü üzere Türkiye koşullarında birçok kişi emekli olmasına rağmen çalışma hayatına devam etmek zorunda kalmaktadır. Emekli maaşının yetmemesi sebebiyle ontolojik güvenlik kaygısı taşımaya başlayan birey, bu noktada hayatını idame ettirebilmek, kendini güvende hissedebilmek için yeni yollar bulmaya çalışmaktadır. Bu amaçla sigortasız bir işte çalışmaya başlayan emekli bir birey, sigortasız çalışarak kendini güvencesiz bırakmaktadır. Bütün bunların yanında Covid19 pandemisiyle birlikte sokağa da çıkamayan yaşlı bireyler, emeklilikten sonra buldukları işlere de gidememektedir. Bu durumda yine aldığı emekli aylığı günlük hayatını yaşamaya yetmeyen birey, kendine destek olacak güvencesiz işinden mahrum kalmakta ve tekrardan kaygı ve endişe duyguları ile baş başa kalmaktadır.

3.2.2. Kent: Yaşlılar İçin Risk Oluşturan Yaşam Alanı

Günümüzde etnik, dini çatışmaların, göç, ırk çatışmalarının ve terör olaylarının artması kentsel güvenlik kavramını daha görünür hale getirmektedir. Kentsel güvenlik kavramının genellikle risk ve tehlikelerden korunma ile ilişkili olduğu varsayılmaktadır. Güvenlik duygusunun bir mahallenin topluluk duygusunu, mekana bağlılığı, sosyal uyumu ve sosyal yaşamı güçlendirdiği öne sürülmektedir. Genel olarak cinsiyet, yaş, etnik köken, sosyoekonomik durum ve kentsel dokunun yapısı gibi çeşitli faktörlerin kentsel güvenlikle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Güvenlik özellikle de fiziksel özellikler ve tasarımla da ilişkilidir. Örneğin, sokak lambalarının olmadığı bir kentsel tasarım, bireylerin güvenlik hissini azaltabilmektedir (Jabareen ve diğerleri: 1).

Ontolojik olarak güvende olmak öncelikle kendi içinde güvende olmak ve bunun istikrarını sağlayabilmektir (Jabareen ve diğerleri: 1). Ontolojik güvenlik aynı zamanda gündelik yaşamın psikolojik ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır. Ontolojik olarak kendini güvensiz hisseden bir birey, tutarlı bir biyografik süreklilik duygusundan yoksun olabilmekte ve dolayısıyla da varoluşa yönelik olası riskler karşısında da endişeye kapılabilmektedir (Jabareen ve diğerleri: 2). Ontolojik güvenlik duygusu, günlük rutinlerle de yakından ilişkilidir. Günlük faaliyetlerin sürekli tekrarlanarak rutinleşmesi, bireyler için bir istikrar ortamının oluşmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla da bu rutinlerin herhangi bir şekilde zarar görmesi ve yerine getirilememesi bireyler için endişe ve kaygı duygularına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle rutinlerin sürekliliğinin sağlanması, bireylerin ontolojik güvenlik duygularının devamlılığı için önemlidir (Jabareen ve diğerleri: 2).

Yaşlılar, yaşlanmanın beraberinde getirdiği fiziksel, zihinsel, psikolojik birçok değişimle birlikte çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu değişimler genellikle yaşlı bireylerin hayatlarında birçok kayba neden olmaktadır. Dolayısıyla da yaşadıkları kentlerde, konutlarda, mahallelerde, kullandıkları araç gereçlerde birçok zorlukla baş başa kalmaktadırlar (İçli, 2017: 68).

Yaşlıların kent yaşamında güvenlik kaygısı taşımalarına sebebiyet veren birçok durum bulunmaktadır. Bunlardan biri, yaşlı bireylerin kentsel ortamdaki faaliyetleri ve hareketleri sonucunda herhangi bir düşme, çapma ya da denge kaybı yaşamalarıdır. Kısaca ergonomik güvenlik olarak tanımlanabilecek bu durumda herhangi bir denge

kaybı veya düşme yaşayan yaşlı bireyler, fiziksel olarak ciddi zararlarla hatta ölümlerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Yaşlanmanın beraberinde getirdiği fiziksel özelliklerde yaşanan eksilmeler yaşlı bireylerin hayat kalitelerini etkilemektedir. Bunun yanında gündelik hayatta yaşanabilecek düşme, çarpma gibi küçük kazalar yaşlıların diğer yaş gruplarına nazaran daha fazla zarar görmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla kentsel alanlarda bu tarz darbelerle karşılaşabilecek olmaları, yaşlıları kentsel alanlardan izole etmektedir (Tekten Aksürmeli, 2017: 708).

Yaşlıların kentsel yaşamda karşı karşıya kaldıkları bir diğer güvenlik kaygısı ise suça maruz kalmaktır. Gasp, hırsızlık, dolandırıcılık gibi sorunlarla karşı karşıya kalmak yaşlı bireylerin kentlerde güvenlik kaygısı taşımalarına sebebiyet vermektedir. Dolandırıcılık bunlardan en sık rastlanılanıdır. Birçok dolandırıcı özellikle kendini kamu görevlisi olarak tanıtarak yaşlı bireyleri dolandırmaya çalışmaktadır. Örneğin, bir habere göre yaşlıyı telefonla arayan dolandırıcılar: *“Adınız cinayete karıştı, öldürülen kadının altın ve paraları sizin evde. Gelen polis memuruna teslim edin.”* diyerek yaşlıyı korkutmuş ve bin lira nakit parası ile yirmi bin lira değerindeki altınlarını alıp gitmişlerdir (*“Yaşlı Adamı 70 Bin Lira”*, 2021). Yine bir başka dolandırıcı kendini polis olarak tanıttığı yaşlı kadına: *“adınıza sahte kimlik çıkartılmış, sahte kimlik çıkaran şahıs altın çalmış ve çaldığı altınları sizin evde sakladığımı söylüyor, sizdeki altınları incelemek için almamız gerekiyor.”* diyerek kadının evine gitmiş ve altı bilezik, iki yüzük ve bir küpeden oluşan kadının ziynet eşyalarını alarak evden ayrılmışlar (*“Kendini Polis Olarak Tanıtan”*, 2021). Dolayısıyla genellikle kentlerde yaşanan bu tip olaylar, yaşlıların güvenliklerini tehdit etmekte ve yaşlıları kaygı, endişe, korku gibi duygularla baş başa bırakmaktadır. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi dolandırıcılar, yaşlı bireylerin uzmanlık sistemlerine olan güven duygularını suiistimal etmektedirler. Bireyler gündelik hayatlarında herhangi bir olumsuz durumla karşılaştığında polis gibi kolluk kuvvetlerine başvurumaktadırlar. Dolayısıyla da bireylerin, kendilerini koruyacaklarını düşündükleri bu sisteme güvenleri sarsılmaktadır. Bu nedenle dolandırıcılar, bireylerin bu güven duygularını kullanarak bireyleri suça maruz bırakmaktadırlar. Bütün bunların sonucunda da bireyler hem gündelik hayatın sürekliliği konusunda endişe duymakta hem de bu sürekliliği koruduğunu düşündüğü uzmanlık sistemine karşı şüpheyle yaklaşmakta ve böylelikle de ontolojik güvenlik duygusu zedelenmektedir.

Yaşlıların kentsel yaşamdaki bir başka güvenlik kaygısını ise trafikte karşı karşıya kaldıkları riskler oluşturmaktadır. Trafikte bireylerin, trafik kurallarına uymaması, kırmızı ışıktaki geçmeleri, yaya geçitlerinde yayalara öncelik vermemeleri, kaldırımlara arabalarını park etmeleri gibi ihlaller, yaşlı bireylerin kentteki trafik yoğunluğundan korkmalarına neden olmaktadır. Bütün bunların yanında ışıkların yaşlıların karşıdan karşıya geçmelerini sağlayacak sürede yanmaması, yaşlı bireylerin karşılaştıkları bir diğer önemli sorunu ortaya çıkarmaktadır. Kentlerdeki bu trafik sorunları, işleyişin yaşlılara uygun düzenlenmemesi, yaşlıların güvenlik kaygısı taşınmasına ve kendilerini kentlerden izole etmelerine neden olmaktadır (Tekten Aksürmeli, 2017: 709).

Günlük haberleri takip ettiğimizde karşıdan karşıya geçmek isteyen yaşlı adam/kadın hayatını kaybetti, başlıklı birçok habere rastlayabilmekteyiz. Örneğin; *“Sakarya'nın Sedirvan ilçesinde yolun karşısına geçmek isteyen 70 yaşındaki adam kamyonetin çarpması sonucu hayatını kaybetti.”* (“Yolun Karşısına”, 2021), *“Elazığ'da karşıdan karşıya geçmeye çalışan yaşlı adam otomobilin çarpması sonucu hayatını kaybetti.”* (“Elazığ'da Otomobilin”, 2021), *“Yaya geçidinde otomobil çarpan yaşlı kadın hayatını kaybetti.”* (“Yaya Geçidinde”, 2021) Maalesef hemen hemen her gün bu örneklerle karşılaşmak çok mümkün. Bir diğer örnekte yine karşıdan karşıya geçmeye çalışan yaşlılara yardımlarla ilgili, İstanbul'da bir minibüs yaya geçidinde karşıdan karşıya geçmeye çalışan yaşlı çifti görünce, durup yol vermek istemiş ancak diğer araçlar durmayınca minibüs şoförü yolu diğer araçlara kapatarak yaşlı çiftin karşıdan karşıya geçmesine yardımcı olmuştur (“Tuzla'da Minibüs”, 2020). Yine bir başka habere göre görev başındaki polisler, karşıdan karşıya geçmeye çalışan yaşlı kadını fark etmiş ve trafiği durdurarak, yaşlı kadının koluna girip yardımcı olmuşlardır (“Kaş'ta Polis”, 2021). Bütün bu kaza ve yol verme haberlerinden de anlaşılacağı gibi kent yaşamının en basit günlük rutinlerinden biri olan bir yerden bir yere gitme eylemi, yaşlılar için oldukça riskli bir eylem olabilmektedir. Yine bir uzmanlık sistemi olan trafik sisteminin oluşturulmasında yaşlılar gibi birçok dezavantajlı grubun göz ardı edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Yayaların kullanımı için oluşturulan yaya geçitlerinde bu tarz kazaların yaşanması ya da yaşlıların karşıdan karşıya geçmeye çalışırken korkmaları ya sistemin eksiklikleri olduğunu göstermekte ya da diğer bireylerin bu kurallara riayet etmediklerini göstermektedir. Bu durumda kent

yaşamının büyük bir parçasını oluşturan trafik sistemi, yaşlı bireylerin ontolojik güvenlik duygularının sekteye uğramasına, dışarıya çıktıklarında kendilerini güvensiz hissetmelerine ve dolayısıyla da yaşlı bireylerin kentsel alanlardan izole olmasına neden olmaktadır.

Alt ve üst yapı yetersizlikleri de yaşlıları kent yaşamından uzaklaştıran bir diğer unsuru oluşturmaktadır. Kaldırımların yüksek olması, bakımlarının yeterli olmaması, üzerinde çukur, yarık gibi düşmeye veya denge kaybına sebep olacak unsurların bulunması, kayganlığının fazla olması, üst geçit, alt geçit gibi yapıların yaşlı bireylerin kullanımına uygun olmaması, asansör, yürüyen merdiven gibi unsurların bulunmaması, kaldırımların yeterince geniş olmaması, arabaların, seyyar satıcıların kaldırımları işgal etmeleri ve daha birçok alt ve üst yapı yetersizliği, yaşlı bireylerin kent yaşamına katılmalarını engellemekte ve kaygı duygusu taşımalarına neden olmaktadır (Tekten Aksürmeli, 2017: 709).

Kent yaşamının yaşlıların gündelik hayatına uygun olabilmesi için kentteki binaların ve dış mekanların yaşlıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek kapasitede olması gerekmektedir. Yeşil alanların arttırılması, bu alanlardaki oturma alanlarının çoğaltılması ve yaşlılara uygun hale getirilmesi, yeterince tuvaletin bulunması ve temizliklerinin sağlanması, bu alanların hava koşullarına uygun olarak inşa edilmeleri, yaşlıların kent yaşamında kendilerine uygun ve sosyalleşebilecekleri alanlar bulabilmelerini sağlamaktadır. Aynı zamanda bu alanlarda hem yaşlılar için ayrılmış hem de yaşlıların diğer yaş grupları ile kaynaşmalarını sağlayacak alanların oluşturulması önemli bir konuyu oluşturmaktadır (Tekten Aksürmeli, 2017: 710).

Bütün bunlarla birlikte Covid19 pandemisi ile birlikte bireylerin sosyal mesafeyi koruyabilmeleri için çeşitli önlemler alınmaktadır. Bu önlemlerden birini de park ve bahçelerdeki bankları kaldırmak oluşturmaktadır. Covid19 bilindiği gibi yaşlı bireylerde daha ölümcül etkilere sebep olabilmektedir. Bunu düşünen birçok belediye de yaşlıların park ve bahçelere gidip banklarda oturmalarının kendilerine zarar vereceği düşüncesi ile bankları kaldırmaya karar vermişlerdir. Covid19'un Türkiye sınırları içine girmesiyle birlikte yaşlılar için kentlerde en önemli sosyalleşme alanını oluşturan park ve bahçelerde yaşlıların banklarda oturmaları, risk olarak kabul edilmiş ve bu şekilde engellenmeye çalışılmıştır. Örneğin, Sivas Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü de bu amaçla bankların sökülmesi işlemine başlamışlardır. Yaşlılar ise bu

duruma “Biz şimdi nerede oturacağız?” diyerek tepki vermişlerdir. Bir yaşlı vatandaş ise şunları söylemiştir: *“Açık havada insanlarla mesafeli oturmaya çalışıyoruz. Açık hava temiz hava insanlara zarar vermeden oturuyoruz. Bunun artık bilincine vardık mesafeli oturuyoruz.”* (“Sökülen Banklara”, 2020) Bir başka haberde ise yaşlı bir vatandaşın parkta oturacak yer bulamadığı için ağaca çıktığından bahsedilmektedir. Vatandaş durumu, *“Kayseri’den geldim. Hava sıcak. Oturacak yer bulamadım. Ben de ağaca çıktım. Yastığımı da getirdim ama dallar küçük olduğu için uyuyamadım.”* diyerek açıklamıştır. Polis ise yaşlı adam ağaçtan indikten sonra ağaca çıkmaması konusunda uyarmıştır (“Oturacak Yer Bulamayan”, 2020). Covid19 riskine karşı alınan bu önlemler, yaşlıların kent hayatında sosyalleşebileceği nadir alanlardan birini oluşturan parklardan uzaklaşmalarına neden olmuş ve bireylerin daha çok yalnız kalmasına sebep olmuştur. Belediyelerin bu tutumu zaten dezavantajlı grupta bulunan yaşlı bireylerin diğer yaş gruplarından daha da ötekileşmesine neden olabilmektedir. Covid19 pandemisi ve alınan önlemler çerçevesinde giderek daha da yalnızlaşan yaşlı bireyler, kaygı ve endişe duyguları ile daha çok baş başa kalmaktadırlar. Varoluşsal birçok sıkıntının yaşanmasına sebep olan bu durum, ontolojik güvenlik duygusunun da zedelenmesine neden olmaktadır.

Toplu taşıma, özellikle de kentsel yaşamda ulaşım imkanlarının başında gelmektedir. Yaşlıların kentsel yaşamda istedikleri yere gidebilmeleri ve kentin olanaklarından faydalanabilmeleri önemli bir meseleyi oluşturmaktadır. Aynı zamanda kent içinde yer değiştirebilmek, yaşlı bireylerin sosyal ilişkilerinin devamlılığını da sağlamaktadır (Tekten Aksürmeli, 2017: 710). Bu nedenle kentlerdeki ulaşım ağlarının yaşlı bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirilmesi, otobüs, metro gibi ulaşım araçlarının oturma yerlerinin yaşlılara uygun yapılması, bilet, kart gibi uygulamaların nasıl olduğuyla ilgili yaşlıların bilgilendirilmesi, duraklarda oturma yerlerinin olması gibi uygulamalar yaşlı bireylerin ulaşım imkanlarını daha rahat kullanabilmelerini ve kent yaşamına ayak uydurabilmelerini sağlamaktadır.

Bütün bu anlatılanlar sonucunda yaşlıların kent yaşamına uyum konusunda sıkıntılar yaşadıkları ve kent yaşamından dışlandıkları görülmektedir. Kentin olanaklarından yararlanamayan ve bu olanaklara ulaşma konusunda zorluklarla karşılaşan yaşlılar kent yaşamından soyutlanmaktadır. Kentsel hizmetler, imkanlar,

ulaşım, eğlence, sosyalleşme gibi olanakların yaşlılar tarafından verimli bir şekilde kullanılamaması, yaşlıların kentlerdeki görünürlüğünü de azaltmaktadır. Kentin işleyiş biçimi, hızı, kendine has özellikleri, daha önce de bahsedilen yaşlılara göre düzenlenmemiş kentsel yapı, yaşlıların kent yaşamında güvenlik kaygısı taşımalarına neden olmaktadır. Diğer taraftan yaşlıların sosyoekonomik durumları, cinsiyetleri yaşlıların kent ortamına katılımlarını etkileyen diğer faktörleri oluşturmaktadır. Bütün bunlardan dolayı da yaşlılar genellikle kentin bir yerlisi olarak değil yabancısı olarak görölmektedirler. Bu nedenle kentin oluşumunda yaşlıların ihtiyaçları temel unsur olarak ele alınmamaktadır (Tekten Aksürmeli, 2017: 712). Merkezi ve yerel yönetimlerin, yaşlıların ihtiyaçları doğrultusunda kent yapısının oluşumunu desteklememeleri, yaşlıların kent ortamında kendilerini güvende hissetmemelerine neden olmaktadır. Kent yaşamının yaşlı bireylerde kaygı ve endişe duyguları ile eşleştirilmesi yaşlıların kent yaşamında ontolojik güvenlik kaygısı taşıdıklarını göstermektedir.

3.2.3. Göç: Gündelik Hayatın Sabitliğine ve Sürekliliğine Karşı Bir Tehdit

Küreselleşmenin olumsuz sonuçlarından bazılarını oluşturan, artan nüfus, artan eşişsizlik gibi konular toplumların güvenlik duygusunu da zedelemektedir. Küreselleşmeyle birlikte bireyler, bugünü istikrarsız, geleceği belirsiz ve öngörölmez olarak algılamaktadırlar. Bu durumda da bireylerde ontolojik güvenlik kaygısı oluşmaya başlamaktadır. Göç özellikle bu konuda hem bireylerde hem de toplumun genelinde ontolojik güvenlik kaygısı sebebi haline gelmektedir. Birçok insan için göç, belirsizlik hissine, istikrar kaybına ve kişinin kendi varlığının geleceği için potansiyel olarak büyük bir korkuya neden olabilmektedir. Diğer taraftan göçmenler de bir güvenlik tehdidi olarak anlaşılabilir (Schütze, 2021: 1).

Göç meselesi genellikle negatif bir düşünce ya da duygu ile özdeşleşmektedir. Bu durum hem göçmeler hem de göçmenleri karşılayanlar için karşılıklı oluşmaktadır. Göç aslında fiziksel olarak bir yerinden olma eylemi olarak karşımıza çıksa da bireyleri psikolojik olarak etkileyen hatta sarsan ve yeniden bir yaşam inşa etme zorunluluğu ortaya çıkaran çok yönlü bir meseleyi oluşturmaktadır. Bu durum özellikle de yaşanılan yere ait bütün özelliklerin zarar gördüğü, gündelik yaşamdaki

rutinlerin bozulduğu, zorunlu göçmenlik halinde daha çok karşımıza çıkmaktadır (Çakmak, 2018: 354). Zorunlu göç, bireyin yakın çevresinden, alışkanlıklarından, yerleşik düzeninden, gündelik rutinlerinden kesin ve net bir kopuş yaşamasına neden olmaktadır. Bu denli keskin ve net bir kopuş, bireyin hem fiziksel hem de zihinsel olarak zorlanmasına ve yıpranmasına neden olmaktadır (Çakmak, 2018: 357). Böyle bir noktada kişinin zaman ve mekan algısı da alt üst olmaktadır. Aynı zamanda da zorunlu göç, itibar, saygınlık gibi pek çok statünün de kaybolmasına neden olmaktadır. Bu durumda da sahip olunan ev, iş, okul, memleket gibi bireyi birey yapan ve gündelik hayatını şekillendiren olguların kaybedilmesi, bireyin varoluşsal güvenlik kaygılarıyla da baş başa kalmasına neden olmaktadır (Çakmak, 2018: 354). Birey yaşadığı bu zorlu süreçte çocukluktan yetişkinliğe kurmuş olduğu düzenin yıkılmasına şahit olmaktadır. Bu yıkım sadece sahip olunan fiziksel koşulların ve şeyleri yıkımı değil aynı zamanda bireyi birey yapan kimliğinde de bir yıkıma neden olmaktadır. Ontolojik güvenliğinin bebeklik çağlarında oluşturulduğu ve rutinlerle sürekliliğinin sağlandığı düşünüldüğünde birey, zorunlu göç esnasında oluşturduğu temel güven sistemine ve rutinlerine karşı birçok tehditle karşılaşmaktadır. Bu tehditler ve zorlayıcı koşullar yani belirsizlikler, süreksizlikler ve yıkılan rutinler, bireylerin ontolojik güvenlik kaygısı taşımalarına neden olmaktadır.

Göç tüm bireyler için olduğu gibi yaşlılar için de geride kalan her şeyin kaybedildiği bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Her göçmen birey için bu kayıpların giderilmesi, yeniden oluşturulması oldukça zorken yaşlı göçmenler için daha da zordur. Savaş, ekonomik ve politik sorunlar, doğal afetler, terör gibi sorunlar bireylerin zorunlu olarak buldukları yeri terk etmelerine neden olmaktadır. Yaşadıkları alanlarda bu tarz sorunlarla karşılaşan bireyler, göç yolunda da benzer sorunlarla karşılaşmakta ve ulaştıkları alanlarda da benzer sorunlarla baş etmeye çalışmaktadırlar. Hatta göç edilen alanlarda göç eden bireylerin, oradaki topluma uyum sağlayamaması daha başka birçok risk ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Göçmen çocukların ve gençlerin göç edilen topluma uyum sağlaması daha kolay olurken, tüm sosyal aşamalarını tamamlamış yaşlı bireylerin ise göç edilen topluma uyum sağlamaları oldukça güç olmaktadır. Bu durum toplumda dezavantajlı grupta bulunan yaşlıların daha başka risklerle baş başa kalmalarına neden

olabilmektedir. Bu risklerin en başında sosyal dışlanma gelmektedir (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 408).

“Yaşlanma, yaşla birlikte kronik hastalıkların artması, hafızanın gerilemesi, işitme ve görme kaybı, bilişsel yeteneklerin azalması gibi değişimlerin, sosyal ve ekonomik kayıpların yaşanabildiği bir süreçtir.” (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 407) Dolayısıyla da yaşlı göçmenlerin genç göçmenlere göre göç etme sürecinde ve göç ettikleri yerde daha çok zorlukla karşılaşmaları muhtemeldir. Hatta bu göç süreci yaşlılarda daha fazla baskı ve stres oluşturacağından hastalıkların ilerlemesine de daha fazla sebebiyet verebilecektir. Maruz kalınan baskı, şiddet ve yakınlarını kaybetme deneyimleri, yaşlıların daha çok fiziksel ve zihinsel olarak zorlamaktadır. Birçok araştırmaya göre de anksiyete, depresyon ve uyku bozukluğu gibi sorunlar yaşlı göçmenlerde daha çok karşılaşılabilen sorunlardır (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 407). Bütün bunların yanında göçün sosyal ağların kaybedilmesine neden olması, göç eden yaşlıların, göç ettikleri yerdeki yaşlılara göre daha çok kırılgan olmasına da sebep olabilmektedir (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 412).

Uluslararası zorunlu göçler, kültürel uyum problemleri, eğitim, dil, istihdam gibi sosyal ve ekonomik problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu durum mekan kaybı ve aidiyet konusunda çeşitli sorunlar yaşayan göçmen bireylerin durumunu daha da zorlaştırmaktadır (Çakmak, 2018: 360). Göç eden bireylerin, göç ettikleri ülkenin dilini konuşabilmesi önemli bir meseleyi oluşturmaktadır. Göç edilen ülkenin dilini konuşabilmek, anlayabilmek sadece gündelik işlerin idamesini kolaylaştıran bir unsur değil aynı zamanda göç edilen toplumun yaşamına da uyum sağlamayı kolaylaştıran bir unsurdur. Göç edilen ülkenin dilini konuşabilmek aynı zamanda sosyal ağlar kurmayı da beraberinde getirmekte ve böylelikle bireyler hem iş olanaklarına ulaşabilmekte hem de sosyal, kültürel aktivitelere katılabilmektedirler (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 412). Göç edilen ülkenin dilini konuşamama durumu ise içe kapanmaya, var olan ön yargıların devam etmesine ve dolayısıyla da göçmen bireylerin daha çok dışlanmasına ve toplumdan izole olmasına neden olabilmektedir (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 413).

Göçmenlerin sosyal ağlar edinmesi, kamusal hizmetlere ulaşmasını ve ekonomik kaynaklara erişmesine yardımcı olacaktır. Bu durumda da göçmenler kendilerini bir yere ait hissetmekte ve güven duygularının sabitliğinin korunması sağlanmaktadır.

Göçmenler gittikleri yerlerde kendileriyle aynı kaderi yaşayan diğer göçmenlerle bir dil, kimlik, kültür birliği yaşamaktadırlar. Aynı zamanda aynı acıları çekmiş olmaları, aynı zorluklarla karşılaşmış olmaları göçmenleri birbirlerine yaklaştırmakta ve birbirlerine destek olmalarını sağlamaktadır. Göç ettikleri topluma ayak uyduramama durumu bu destek ağını daha da pekiştirmektedir. Örneğin, Suriyeli mülteciler alışveriş yapacakları zaman Türklerin mağazaları yerine Suriyelilerin mağazalarını tercih etmektedirler. Erkekler sosyalleşmek için Suriyelilerin işlettikleri kahvehanelere gitmektedirler. Aynı zamanda Türkçe bilmeyen Suriyelilere Türkçe bilen Suriyeliler her türlü kamusal işlemlerde yardımcı olmaktadır. Daha da arttırabileceğimiz bu örnekler yani Suriyelilerin Suriyeliler ile etkileşime devam ettiği örnekler, Türk toplumuna adaptasyonlarını daha da güçleştirmekte ve sosyal dışlanma riskini arttırmaktadır (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 414).

Yaşadıkları bölgeye kayıtlı olan mülteciler hastane ve diğer sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmaktadır. Ancak yukarıda da bahsedildiği gibi toplumla uyum tam olarak gerçekleşmediği zaman mültecilerin bu imkanlardan yararlanabilmeleri de zorlaşmaktadır. Göç edilen toplumun dilini konuşabilmek ve anlayabilmek bu noktada önemli bir meseleyi oluşturmaktadır. Ancak dili öğrenme konusunda zorluk yaşandığında- ki yaşlı mülteciler yaşlanmanın beraberinde getirdiği dezavantajlarla bu konuda zorluk yaşayan asıl kesimi oluşturmaktadır – göçmenlerin toplumla uyum içinde olması, verilen hizmetler konusunda bilgileri toplayabilmesi ve bu hizmetlerden yararlanabilmesi oldukça güçleşmektedir. Böyle durumlarda ya göçmenler yanlarında Türkçe bilen bir başka göçmeni götürmekte ya da gidilen kurumun – varsa – tercümanı göçmenin iletişim kurmasına yardımcı olmaktadır. Ancak iletişimin üçüncü bir kişinin aracılığı ile sürdürülmesi, iletişimde sıkıntılar çıkmasına yol açabilmektedir (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 417). Yaşanan bu iletişim zorluğu özellikle yaşlı göçmenlerin toplumla adaptasyonunu zorlaştırmakta, sosyal dışlanmaya sebep olmaktadır.

Göçmenlerin yaşadıkları uyum sorunlarının aşılabilmesi için merkezi ve yerel yönetimler ya da dernekler veya sivil toplum kuruluşları çeşitli projeler başlatmaktadırlar. Bu amaçla İzmir Buca Belediyesi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) iş birliği ile Mülteci Destek Masası'nı kurmuştur. Buca Mülteci Destek Masası, göçmenlere hak ve hizmetlere ulaşım konusunda danışmanlık

sağlamak, ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmak ve göçmenlerin yerel halk ile uyumunu sağlamak amaçlarını taşımaktadır. Yerel halk ile göçmenler arasında uyumun gerçekleştirilebilmesi için Türk ve Suriyeli annelerin bir araya getirildiği Anneler Günü etkinliği, mülteci çocuklarla akvaryum gezisi, veli toplantıları, muhtar bilgilendirme toplantıları gibi birçok etkinlik gerçekleştirilmiştir (“Buca Mülteci Destek”, 2020). Bu ve benzeri uygulamalar yukarıda da değinilen göçmenlerin buldukları ülkelerin toplumuna, kültürüne uyum sağlayamaması sonucu birçok kamu ve özel kurum tarafından gerçekleştirilmektedir. Göçmen bireylerin buldukları topluma, toplumun da göçmen bireylere uyum sağlayabilmesi her iki tarafın da ontolojik güvenlik hislerinin devamlılığı için önemli bir konuyu oluşturmaktadır.

Bütün bunların dışında göçmenler Türkiye’de ucuz iş gücü kaynağı olarak görülmektedirler (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 415). Göç yolunda her türlü sosyal, fiziksel ve zihinsel zorlukla karşılaşan göçmenler bunlara ek olarak ekonomik kaynaklarında da kayıplar yaşamaktadırlar. Genellikle bütün birikimlerini, taşınmazlarını geldikleri yerde bırakmak zorunda kalan ya da göç etmek için belli meblağlar ödemek zorunda olan göçmenlerin çoğu göç ettikleri yerlerde hayatlarını idame ettirebilmek için ücretler düşük de olsa çalışmak zorundadırlar. Yerel işverenler de ucuz iş gücüne daha sıcak baktıkları için yerel halk bu durumdan hoşnut olmamakta dolayısıyla göçmenler ve yerel halk arasında gerilim oluşmaktadır. Örneğin, Suriyelilerin ucuz iş gücü olarak çalıştırılmalarından ve dolayısıyla iş bulamamaktan yakınan bir vatandaş şu sözleri dile getirmektedir:

“Burada dükkanların %90’ı Suriyelidir. Biz burada iş bulamayız. İş başvurusu yapıyorum. Bana diyorlar Suriyelileri 500 TL’ye çalıştırıyoruz. Sen de 500 TL’ye çalışıyorsan çalışmıyorsan git diyorlar. Ayrıca Suriye’de bizim askerlerimiz şehit oluyor. Suriyelilerin genç erkekleri ise buralarda parklarda oturuyorlar. Biz parka bile gidemiyoruz. Onlar silah alsın memleketlerini kurtarsın.” (“Suriyeliler İstanbul’daki”, 2019)

Dolayısıyla bu göçmenlerin ucuz iş gücü olarak görülmesi meselesi, göçmenler ve yerel halk arasında bir uyum sağlanması konusunu sekteye uğratmaktadır. Göçmenler ve yerel halk arasında iyi ilişki kurulamaması, yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi göçmenlerin yerel halk tarafından istenmemesine; arada bir gerilim oluşmasına neden olmaktadır. Göçmenlerin göç ettikleri yerde istenmemeleri dışlanmalarına, ötekileştirilmelerine, ayrımcılığa uğramalarına neden olmaktadır. Bu

şekilde çevrelerine güven duymamaya başlayan göçmen bireyler kaygı, endişe ve korku duygularıyla da baş başa kalmaktadırlar. Ontolojik güvenlik hissinin bireylerin çevrelerindeki kişi ve şeylerin sabitliğine duyulan inanç ile oluştuğu düşünülürse göçmen bireylerin bu inançlarının sekteye uğraması, ontolojik güvenlik kaygısı taşımalarına sebebiyet vermektedir. Örneğin, 60 yaşındaki Suriyeli bir kadın bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *“Türkçe öğrenmek istemiyorum çünkü çarşıya gittiğimde hakkımda ne konuştuklarını anlayacağım.”* (“Suriyeli Algısı”, 2019) Göç edilen ülkenin dilinin öğrenilmesi daha önce de bahsedildiği üzere göçmenlerin buldukları yere adaptasyonunu sağlamakta ve sosyal ağlar oluşturmasına olanak sağlamaktadır. Ancak bu örnekten anlaşılacağı üzere göç edilen ülkenin dilini öğrenmek, yerel halk tarafından göçmenlere uygulanan ayrımcılığın, ötekileştirmenin farkına varılmasına neden olmakta ve bu nedenle de göçmen bireyler daha çok kaygı duymaya başlamaktadırlar. Dolayısıyla dil bilmemek, hakkında konuşulanı da anlamamak ve kaygı uyandırıcı unsurlardan uzak durmak anlamına gelmektedir. Bu noktada yaşlı göçmen kadının karşılaştığı ontolojik güvenlik kaygısı ile bu şekilde bir baş etme yöntemi oluşturmuştur demek yanlış olmayacaktır.

Göçmenlerin işverenler tarafından ucuz iş gücü olarak görülmesi meselesine geri dönecek olursak, bu durumun yaşlı göçmenler için geçerli olmadığını ifade etmek gerekmektedir. Yaşlı göçmenler ne kadar ucuz iş gücü olsa da yaşlanmadan dolayı iş göremez algısı oluşmakta ve iş bulmakta zorlanmaktadırlar. Genç mültecilerin sayısının fazlalığı da yaşlı mültecilerin iş bulmasında engel oluşturan bir unsurdur (Korkmaz Yaylağül ve Aslan, 2020: 415). Dolayısıyla da yaşlı göçmenler göç ettikleri ülkelerde iş bulmakta zorlanmaktadırlar. Ekonomik kaynaklara sahip olmak ya da düzenli bir gelir elde etmek bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri için gerekli olan önemli bir unsurdur.

Gündelik hayattaki ihtiyaçları karşılayabilmek, bireylerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacaktır. Ancak yaşlı göçmenlerin bu şekilde iş bulamaması güven duygularını sekteye uğratmaktadır. Bu nedenle kurumlar genellikle zor durumda olan göçmenlere yardım etmektedir. Bu amaçla oluşturulan KızılayKart’la da Yabancılarla Yönelik Sosyal Uyum Yardım programı kapsamında ihtiyaç sahibi sığınmacılara aylık 120 TL yardım yapılmaktadır. KızılayKart’tan yalnız yaşayan kadınlar, hanede başka yetişkinin olmadığı ve 18 yaşından küçük en az bir çocuğun olduğu ebeveynler, ailede

18-59 yaş arası yetişkinin olmadığı 60 yaş üstü yaşlılar, dört veya daha fazla çocuğu olan aileler, bir veya daha fazla engellinin olduğu aileler ve çok sayıda bağımlı bireyi bulunan aileler yararlanmaktadır (“Suriyeli Mültecilere”, 2018). Buradan da anlaşılacağı üzere cüzi bir miktar da olsa kurumlar, göçmenlerin dezavantajlı gruplarına yardım etmekte ve bazı ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Göçmenler göç ettikleri yerlerde özellikle konutla ilgili de problemler yaşamaktadırlar. Yerel halk ya Suriyelilere kiralık ev vermek istememektedir ya da kira fiyatlarını normalden çok söylemektedir. Bu durum ucuz iş gücü olarak görülen mülteciler için bile zorken hiç iş bulamayan yaşlı mülteciler için çok daha zor olmaktadır. Bu nedenle mülteciler genellikle tüm aile bireylerinin aynı evde yaşadığı ortamlar kurarak bu durumu aşmaya çalışmaktadır. Yaşlı mültecilerin büyük çoğunluğu çocukları ve torunları ile aynı evlerde yaşamaktadırlar (Korkmaz Yaylagül ve Aslan, 2020: 416). Üç aile birlikte bir bodrum katında yaşayan göçmenler kışın çöp yakarak ısındıklarını ifade etmektedirler. Bu ailelerden birinde bulunan göçmen bir kadın kendisinin sağlık problemleri nedeniyle, kocasının da yaşlı olması nedeniyle çalışmadıklarını ve çocuklarının paraları ile geçindiklerini belirtmektedir (“Bağcılar’daki Suriyeli”, 2016). İzmir’de derme çatma bir binada yaşayan 105 yaşındaki göçmen kadın ise 15 kişilik ailesiyle hayatını idame ettirmeye çalışmaktadır (“Suriyeli Asırlık Nine”, 2016). Her iki örnekte de göçmenler vatanlarına geri dönme hayali kurmaktadır. Göç ettikleri ülkelerde barınma ve iş bulma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan göçmenler, özellikle de yaşlı göçmenler, geri dönme isteği taşımaktadırlar. Bu durum göçmen bireylerin göç ettikleri yerlere aidiyet duygusu oluşturmakta zorlandıklarını, ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için varoluşsal kaygılar taşımaya başladıklarını göstermektedir.

Mekan kavramı bireyler için sadece yaşanan yer yani fiziksel bir alanı oluşturmamaktadır aynı zamanda mekan bireylere bir aidiyet duygusu ve bağlılığı da ifade etmektedir. Dolayısıyla da kimlik kavramının mekan kavramından bağımsız olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle aidiyet duygusu, mekânsal aidiyeti de içine alarak bireyin kimliğine dahil olmakta ve onu etkilemektedir. Gündelik hayatın inşa edildiği mekânın, birey için sembolik bir çağrışımı ifade ettiği söylenebilir. Dolayısıyla mekândan ayrılma, koparılma bireyin kendi köklerinden de ayrılmasına, koparılmasına sembolik olarak işaret etmektedir. Bir başka deyişle

yerleşik mekanı kaybetmek, hem gerçek anlamda hem de sembolik olarak evin kaybedilmesi anlamına gelmektedir. Ev bireylerin gündelik hayatlarını ve rutinlerini şekillendiren, hayatlarının merkezinde bulunan sabit bir mekanı oluşturmaktadır. Bu nedenle evin kaybı, bireyin ontolojik güvenlik hissinin oluşumunu sağlayan en önemli mekanın da kaybı anlamına gelmektedir (Çakmak, 2018: 356). *“Bu bağlamda yitirilen ev, yer ve muhit bir yönüyle kaybedilen geçmiş ve zeminsiz kalan sosyal hafızanın da anımsatıcısı olarak göçmen kimliğinin en eksik yanlarından biri olmaktadır. Ev, mekan, muhit ve güven ağı sarsılan göçmenin bu ağ içinde oluşmuş olan bütüncül kimlik algısı da büyük oranda yara almaktadır.”* (Çakmak, 2018: 358) Bireyler için herhangi bir nedenle göç etmek yani yerinden yurdundan olmak, beraberinden bir bilinmezliği, belirsizliği getirmektedir. Evini terk etmek ve mekansızlık bireyin zihnindeki yurt ve sınır kavramlarını da sarsmakta ve birey başka şekildeki bir bilinmezlikle de baş etmeye çalışmaktadır (Çakmak, 2018: 360).

Yaşlı bireyler yaşamlarının önceki dönemlerini sürdürdükleri yerlerde yaşlılık evresini tamamlamak istemektedir. Yaşlılıkla birlikte bireylerin fiziksel, zihinsel problemlerle daha çok karşılaşmaları, çocukların evden ayrılması, eşin kaybı, ekonomik durum gibi nedenler yaşlıların göç etme konusunda önüne çıkan engelleri oluşturmaktadır. Bu durum sadece ülkeden ülkeye ya da köyden kente gibi kapsamlı bir mekan değişimiyle alakalı değildir. Yaşlılık döneminde bireyler buldukları ev, mahalle gibi küçük sosyal çevrelerinden de göç etmek istememektedirler (Özmete ve Dinç, 2020: 200-201).

Ev, yaşlılar için güvenlik ve koruma gibi temel ihtiyaçları karşılayan bir alanı oluşturmaktadır. Ayrıca yaşlıların aileleriyle, komşularıyla, arkadaşlarıyla paylaştıkları anılar, evlerini onlar için anlamlandırmaktadır. Yaşlıların uzun yıllar aynı evde yaşaması, komşularıyla sıkı ilişki kurmalarına ve fiziksel çevrelerini tanımalarına neden olmaktadır. Bu durum dolayısıyla da yaşlı bireyler kendilerini güvende hissetmektedirler (Özmete ve Dinç, 2020: 201-202). Bu nedenle yaşlıların buldukları evden herhangi bir sebeple taşınmaları, onların endişeli ve kaygılı olmalarına neden olabilecektir. Aynı zamanda da ontolojik güvenlik hislerinin zedelenmesi durumu ortaya çıkabilecektir. Kentsel dönüşüm projeleri ise son yıllarda yaşlı bireylerin zorunlu olarak mekan değişikliğine gitmesine sebep olan konulardan birini oluşturmaktadır (Özmete ve Dinç, 2020: 203). Kentsel dönüşüm, kentlerde

yaşanan çökme ve bozulmalar sonucunda kentin bu sorunlarının çözülerek kentsel alanın iyileştirilmesini ifade etmektedir. Dolayısıyla kentsel dönüşüm ile problem yaşanan alanın, planlar dahilinde yenilenmesi amaçlanmaktadır (Özmete ve Dinç, 2020: 203).

Kentsel dönüşüm sonucu yaşlılar, eski yaşadıkları bölgeden ayrılmamış olsalar da sahip oldukları mekan hem konut olarak hem de çevre olarak bambaşka bir şekle bürünmüş olacaktır. Aynı zamanda sahip olunan komşuluk ilişkilerinin de kopmasına neden olmaktadır. Kentsel dönüşüm sonucu sahip olunan konut yerine bireylere kat verilmesi sonucunda komşular da değişime uğrayacaktır (Özmete ve Dinç, 2020: 203). Örneğin, kentsel dönüşüm sonucu evini ve mahallesini terk etmek zorunda kalan ve apartman dairesine yerleşen bir vatandaş bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *“Herkes birbirini tanıyordu. Akşamları bahçelerde bir araya gelip sohbet ederdik gözümüz arkada kalmazdı. Şimdi ise öyle değil.”* (“Kentsel Dönüşüm Mağdurları”, 2019) Aynı şekilde bir başka vatandaş da şunları dile getirmektedir: *“Burada bir apartman dairesinde kalıyoruz. Evler, bizim Sur’daki evimize kıyasla daha küçük. En kötü yanı ise hep birlikte olduğumuz bir avlusu yok. Avluda nefesim açılıyordu resmen. Burada dört duvar arasına sıkışmış gibiyim. Hiçbir zaman kendimi buraya ait hissedemeyeceğim.”* (“Sur’dan Zorunlu Göç”, 2021) Dolayısıyla bireyler kentsel dönüşüm sonucu evlerinden zorunlu olarak ayrılmaktadır ve yeniden yerleştikleri yerde de eski düzenlerini bulamamaktadırlar. Bu durumda eski evlerine, mahallerine özlem duyan bireyler, buldukları yerlere kendilerini ait hissedemedikleri için ontolojik güvenlik duyguları da zarar görmektedir.

Kentsel dönüşüm sürecinde kalınacak yeni konut bulunması, hukuki işlemler, taşınma gibi konular, gündelik hayatında fiziksel, ekonomik, psikolojik sorun yaşayan yaşlı bireyleri ayrıca etkilemektedir. Yaşlılık döneminde bireylerin uyum yeteneğinin azalması, bireylerin daha çok zorlukla baş başa kalmasına da neden olmaktadır (Özmete ve Dinç, 2020: 203). Kentleşmenin mekânsal değişimin hızını artırması uyum konusunda sıkıntı yaşayan yaşlı bireyleri oldukça güç durumlarla karşılaştırmaktadır. Yaşlıların yaşam dönemlerinin büyük çoğunluğunu geçirmiş oldukları mekanlar, yaşlı bireylere sabitlik ve süreklilik sunarak güven duygusu vermektedir. Dolayısıyla mekanın her geçen gün yaşlı bireyler için daha konforlu hale

gelmesi bu noktada bir avantaj oluşturmamakta aksine yaşlı bireylerin hayatlarındaki süreklilikleri sekteye uğratmaktadır (Özmete ve Dinç, 2020: 203-204).

3.2.4. Kronik Hastalıklar: Gündelik Hayatın Kesintiye Uğraması

Gündelik yaşamı idame edebilme yeteneği, uzun süreli kronikleşmiş rahatsızlıkları bulunanlarda sekteye uğramaktadır. Dolayısıyla ontolojik güvenlik kavramının gündelik hayattaki karşılığı olan düzen ve süreklilik duygusunun sekteye uğraması kaygı ve endişe ortamının oluşmasına sebebiyet vermektedir. Uzun süreli kronikleşmiş rahatsızlıklar, bireylerin gündelik hayatlarındaki rutinlerin ve düzenlerin bozulmasına neden olarak ontolojik güvenlik duygusunun zedelenmesine sebebiyet vermektedir (Brooks ve diğerleri, 2016: 1-2).

Uzun dönemli kronik bir rahatsızlıkla yaşamak bireylerin güvenlik ve kimlik duygularını tehdit edebildiği gibi güçsüzlük hissine de neden olabilmektedir. Dolayısıyla bireyin kendi yaşamı üzerindeki kontrolü azalmakta; stres ve kaygı duygularıyla baş başa kalmaktadır. Bu dönemde bireylerin bir başkasına bağımlı hale gelmesi başkalarına kendilerini yük gibi hissetmelerine neden olabilmektedir. Dolayısıyla yaşamları üzerindeki kontrol duygusu azalan, uzun dönemli kronik rahatsızlık sahibi bireyler saygınlık gibi sosyal statülerini kaybettikleri endişesine kapılabilmekte ve kendilerini kötü hissedebilmektedirler (Vassilev, 2014: 3-4).

Kronik rahatsızlıklar, bireylerin uyum kapasitesini değiştirmekte ve bireylerde bir stres kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kabadayı, 2019: 6). Belirli bir ruh sağlığı sorunu yaşayan bireyler, bu sorunun çıktıkları sebebiyle yakın çevrelerindeki kişilerle sıkıntılı durumlar yaşamaktadır. Bu durum bazen ilişkilerin gerilmesine sebep olurken bazen de ilişkilerin tamamıyla yıkılmasına neden olmaktadır (Brooks ve diğerleri, 2016: 6). Yaşam tarzlarında değişikliğe gitmek zorunda kalan bu bireyler, aile ve arkadaşlık ilişkilerini de yeniden düzenlemekte, iş ilişkilerinde de zorunlu değişimlere gitmektedirler (Vassilev, 2014: 2). Aynı zamanda bu tarz sıkıntılı durumlar yaşamak, bireyleri kaygı ve endişe durumlarına daha çok yöneltmektedir. Dolayısıyla da ontolojik güvenliğin sürekliliği zedelenmektedir (Brooks ve diğerleri, 2016: 6).

Uzun dönemli kronik rahatsızlıkları bulunanlar gündelik hayatlarındaki faaliyetlerini de inşa etmekte zorlanmaktadır. Kötü sağlık durumu, bireyi kısıtlarken

bir başkasına yük olma düşüncesi, sağlığın daha da kötüleşmesine neden olabilmektedir (Vassilev, 2014: 12). Yaşlanma ile birlikte bireylerde kronik rahatsızlıklarla karşılaşma riski artmaktadır. Kronik rahatsızlıkları bulunan yaşlı bireylerin evlerini idame edebilmeleri, alışverişlerini gerçekleştirebilmeleri, kişisel temizlik ve bakımlarını sağlayabilmeleri güçleşmektedir. Dolayısıyla gündelik hayatın idamesinde gerekli olan bu faaliyetlerinden birini veya birkaçını yerine getiremeyen yaşlı birey, bir başkasının yardımına ihtiyaç duymaktadır (Narin, 2019: 67). Ayrıca kronik rahatsızlıkların strese yol açması hatta daha da ilerleyerek bireylerde depresyon benzeri ruhsal sorunlara neden olması, özellikle yaşlıların hayat kalitesini düşürmektedir (Kabadayı, 2019: 18).

Sağlık sorunları yaşlı bireylerin gündelik yaşamlarını oldukça etkilemektedir. Herhangi bir hastalığın etkisi diğer yaş gruplarına göre yaşlılarda daha çok hissedilir. 65 yaş ve üstü bireylerin %80 inden fazlasında kronik ya da sürekli bir fiziksel rahatsızlık bulunabilmektedir. Yaşlılıkta en çok demans(bunama), Alzheimer, görme bozuklukları, işitme kaybı, kemik erimesi, uyku bozuklukları, kireçlenme gibi rahatsızlıklar görülebilmektedir (Narin, 2019: 16). Bu hastalıklardan özellikle unutkanlıkla ilgili olan hastalıklar yaşlıların gündelik hayatlarını daha çok sekteye uğratmaktadır. Örneğin, demans hastalığı bulunan bir yaşlı, hafıza, öğrenme, hatırlama, dil fonksiyonları, algılama, karar verme, plan yapma gibi yetilerinde bozulma yaşamaktadır. Ayrıca kafa karışıklıkları, kişilik ve davranış değişimleri gibi olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bireyin gündelik hayatını ve sosyal hayatını olumsuz etkileyen bu hastalık ölümle sonuçlanabilmektedir (Narin, 2019: 17). Yaşlılık döneminde birçok bireyi etkileyen bu hastalıkla ilgili çok fazla haber örneğine rastlamak mümkündür. Bu haberler genellikle demansın nasıl bir hastalık olduğu ve ne gibi önlemler almak gerektiği ile ilgilidir. Bunlardan birinde yine demans hastalığı bulunan bireylerin giyinip soyunma, yemek yeme gibi günlük basit aktiviteleri yerine getirmekte zorlandıklarından ve demans hastalarında huzursuzluk, agresif davranışlar, inatçılık, şüphe gibi psikotik belirtiler görülebileceğinden bahsedilmektedir (“Yaşlılarda Unutkanlık”, 2016). Bütün bunlar yaşlı bireylerin gündelik faaliyetlerini olumsuz etkilemekte ve sekteye uğratmaktadır. Bireyler için gündelik hayattaki düzen ve sürekliliğin ontolojik güvenlik hislerinin sürdürülmesi bakımından gerekli olduğu

düşünüldüğünde demans hastalığı bulunan yaşlı bir bireyin ontolojik güvenlik kaygısı ile de baş başa olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Yaşlıların gündelik hayatını etkileyen bir diğer önemli hastalık ise Alzheimer'dır. Alzheimer, günümüzde en çok duyduğumuz ve genellikle yaşlılık hastalığı olarak kabul edilen ve en basit tanımıyla bir bunama hastalığıdır. Yine demansta olduğu gibi bireylerin düşünme, hafıza, dil ile ilgili yetilerinde sorunlar yaşamaya başlaması en önemli özelliklerindedir. Zamanla bireyler kişisel temizliklerini ihmal etmekte, akli dengesizlikler yaşamakta, ani panik reaksiyonlar göstermekte ve kendi yaşamlarını tehlikeye atabilmektedirler. Bütün bunlar zamanla kişiyi bir başkasına muhtaç hale getirmektedir (Narin, 2019: 18). Hafif, orta ve ileri seviyeden oluşmaktadır. Hafif seviyede yabancı mekanlarda kaybolma, mali işlerde hata, hobilere karşı ilginin azalması, beceri sorunları, ev işlerinde özensizlik görülebilmektedir. Orta seviyede ev dışı bağımsızlık neredeyse kaybolmuştur. Yeni bir şey öğrenme hemen hemen hiç mümkün olmamakta; anlama, okuma, yazma giderek bozulmaktadır. Kişisel bakımda bozulmalar, şüphecilik, saldırgan davranışlar, hayal görme gibi durumlar yaşanabilmektedir. İleri seviyede ise bireyin temel günlük faaliyetlerinde artık yanında sürekli biri olması gerekmektedir. İletişim azalmış hatta kaybolmuştur. Yeme, içme gibi faaliyetleri reddetme ve unutma gözlemlenmektedir. Birey artık tamamıyla bir başkasına muhtaç hale gelmektedir ("Alzheimer Zihne", 2016). Bir Alzheimer hastası yakını ise yaşadıklarını şu şekilde ifade etmektedir:

"Oturup kalkma, yemek, tuvalet, temizlik, banyo vb. işlemleri yardımla yapabiliyor. Eskiden ilgilendiği aktivitelerin hiçbirisiyle ilgilenmiyor. Tarih, yer, zaman, gündüz-gece, mevsim, saat gibi kavramlar hiç yok. Çevresindeki insanları artık tanımıyor. Eskiden bu tanımamazlık kısa süreliydi. İnsanlar, eşyalar, çiçekler karışıyor; yürümek, el-kol kullanmada zorlanıyor. Altına kaçırma henüz yok. Çiğneme-yutma güçlüğü çekiyor. Yalnızlıktan korktuğunu düşünüyorum. Daha gergin, agresif. Son bir aydır hayalleri, halüsinasyonları arttı. Neredeyse her gün ve günde 5-6 saat tavanda, duvarda, perdede gördüğü insanlarla tartışıyor. Hiç yerinde oturamıyor, devamlı hareket halinde. Anlamlı cümleler kuramıyor ama devamlı konuşuyor. Henüz şiddetle karşılaşmadım ama gerginliği zaman zaman şiddet sınırına kadar ulaşıyor. Çok yorgun ve bitkin. Günde üçer ana ve ara öğün besliyor, sıvı alımına özen gösteriyorum. Ancak iştahı çok azaldı. Kilo kaybediyor. Ek gıdalara geçilebilir mi? Zil sesleri, dışarıdan gelen sesler gerginlik başlatabiliyor. Evden yalnız çıkma alışkanlığı yok. Fırın, radyo, TV, makas, bıçak vb. kullanamadığından bir tehlike yaratmıyor. Evini tanımadığından evine gitmek istiyor. Ev beşinci katta. Terasa çıkıp evi olarak karşuları göstermesi beni endişelendiriyor; ya demirlerden atlarsa... Hiç yalnız bırakılmıyor. Bazen 'beni bekliyorlar, annem, babam merak etmiştir' diye yalvarıyor." ("Bal Ailesinin Alzheimer Öyküsü", 2013)

Dolayısıyla bir Alzheimer hastasının gündelik hayatını idame ettirmede ne kadar çok güçlük yaşadığı bu örnekten oldukça açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Gündelik hayattaki rutinlerin sürekliliği, bireylerin hayatında bir düzen oluşturmaktadır. Ancak Alzheimer gibi önemli ve sürekli bir hastalığa sahip olan yaşlılar, gündelik hayatlarında bu düzeni kuramamakta hatta bir başkasına muhtaç olarak yaşamlarını devam ettirmektedirler. Dolayısıyla bireylerin gündelik hayatlarında güven duygusu oluşmamakta, endişe ve kaygı duygularıyla daha çok karşılaşmaktadırlar. Ontolojik güvenlik kaygısına neden olan bu durum bireyleri ayrıca etkilemektedir. Bu bağlamda bu hastalıkla mücadele eden bireylerin hayatlarını idameleri konusunda en yakınları, aileleri destek olmaktadır. Ancak ailelerin de yetemediği ya da engelleyemediği durumlar oluşmaktadır. Örneğin, gündelik hayatta Alzheimer hastalarının kaybolduklarına dair haberlere rastlayabilmekteyiz.¹ Bu nedenle çeşitli kurumlar bu soruna çözüm oluşturabilmek için çeşitli projeler başlatmaktadır. Bunlardan birini de Nazilli Belediyesi proje olarak sunmuştur. “Hayatım Bileğimde Projesi” ile Alzheimer ve Demans hastalarının kaybolmaları gibi durumlar yaşandığında hastaların bileğindeki akıllı bileklik sayesinde kaybolan yaşlının sistem üzerinden anlık konum ve koordinat bilgisine ulaşılabilir ve yaşlıya yardım edilebilecektir (“Nazilli Belediyesi”, 2020). Yaşlı hastanın kaybolması, hem yaşlının kendisinin hem de yakınlarının endişe duymasına sebebiyet vermekte ve ontolojik güvenlik kaygısı taşımalarına neden olmaktadır. Böyle bir durumda bireylerin güven duydukları uzmanlık sistemlerini oluşturan yerel yönetimlerin bireylerin sorunlarına çözüm oluşturabilmesi bireylerin yaşadıkları bu ontolojik güvenlik kaygısına küçük de olsa yardımda bulunabilmektedir. Aynı şekilde Eyüp Sabri Tuncer ve Türkiye Alzheimer Derneği’nin birlikte başlattığı “Kokular Hatıraları Tazeler” sosyal sorumluluk projesi ile Alzheimer hastalarına ve yakınlarına yardım edilmesi amaçlanmaktadır. Projede özellikle hastaların geçmişteki kokuları hatırlamalarına vurgu yapılmakta ve bu

¹ İlgili haberler için bkz. <https://www.cnnturk.com/turkiye/alzheimer-hastasi-5-gundur-kayip>; <https://www.yenisafak.com/foto-galeri/gundem/kayip-yasli-adamdan-gelen-telefon-polisi-harekete-gecirildi-15-metrelik-cukurda-bulundu-2054926?page=1>; <https://www.haberturk.com/video/haber/izle/kayip-babasini-bulabilmek-icin-ses-kaydiyla-sokak-sokak-dolasiyor/742730>; https://www.ntv.com.tr/yerel-haberler/tokat/kayip-alzheimer-hastasi-kadin-araniyor,K_NXR0JGk0C3SHvGaRfFfQ; <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/manisada-alzheimer-hastasi-yadigar-ozcan-3-gundur-kayip-ekipler-her-yerde-onu-ariyor-465394h.htm>; <https://www.egedeizmir.com/sevindirici-haber/>; <https://www.egedeizmir.com/ormanlik-alanda-2/>; 24.11.2021.

kokularla bireylere hem bir aidiyet duygusu hissettirildiğinden hem de eski iyi anların hatırlanıp mutlu olunmasından bahsedilmektedir (“Alzheimer Hastaları”, 2021). Böylelikle bireylerin kendilerini oldukça güvensiz hissettikleri bir durumda; eskiye ait güzel bir koku ile bireylerin kendilerini bir yerlere ait hissetmeleri ve kendilerini güvende ve mutlu hissetmeleri sağlanmaktadır. Ontolojik güvenlik kaygısının yeterince belirgin gözlemlendiği Alzheimer hastalığında bireylere bu projelerle destek sağlamak, bireylerin hayatlarını idameleri konusunda yardımcı olacaktır.

Yaşlıların gündelik hayatlarını olumsuz etkileyen hastalıklardan biri de hastalık hastalığıdır. Hastalık hastalığında bireyler, kendi sağlıkları konusunda sürekli endişe halindedirler. Normal şartlarda kendilerinde herhangi bir fiziksel veya ruhsal sorun olmamasına rağmen bireyler sürekli hasta olduklarını ifade etmekte ve bir bahane ile doktora gitmeyi istemektedirler. Bu durumun uzun sürmesi ise saldırganlık ve güvensizlik gibi belirtiler baş göstermektedir. Yaşlıların gündelik hayatlarını idame ettirebilmesini engelleyen bu durumda bireyler sadece kendi sağlık sorunları ile ilgilenmektedirler (Narin, 2019: 24-25).

Yaşlıların hayatlarını olumsuz etkileyen bir diğer hastalık ise depresyondur. Bireylerin duygu durumlarının aşırı yükselmesi veya düşmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bireyler bu ruhsal hastalıkta neredeyse her şeye karşı bir ilgisizlik, iştahta ve uyku durumunda bozulma, yavaşlama, enerjisinde düşme, yorgunluk, bitkinlik, değersiz hissetme, suçluluk duygusu, düşüncelerini ve dikkatini toplayamama gibi belirtilerle karşılaşmaktadırlar. Yaşlı bireylerde ise depresyon yaşamalarına neden olabilecek birçok faktöre rastlanmaktadır. Yaşlılıktan kaynaklı fiziksel veya zihinsel kayıplar yaşanması, sosyal çevrenin azalması, eş kaybı, arkadaşların kaybı, ekonomik sıkıntılar, kronik rahatsızlıklar, çoklu ilaç kullanımı gibi sebepler yaşlı bireyler için depresyon oluşmasında ciddi risk faktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Narin, 2019: 25; Vassilev, 2014: 13). Depresyon yaşayan yaşlılar “*Kendilerini bu dünya için gereksiz gördüklerini, işe yaramadıklarını*” söyleyebilmektedirler. Ayrıca “*Hiçbir tedavinin faydalı olmayacağını, durumlarının umutsuz olduğunu ya da tedaviyi hak etmediklerini*” ifade edebilmektedirler. Geç fark edilen veya tedavisi gerçekleştirilmeyen depresyonlarda bireyler yatağından çıkmamakta ve yemek yemeyi reddedebilmektedirler (“Yaşlılık Depresyonu”, 2021). Dolayısıyla yaşlılıkta depresyon yaşayan bireyler, gündelik faaliyetlerini yerine getirmekte

zorlanmaktadırlar. Düzen ve sabitlik konusunda sıkıntı yaşayan bu bireyler bu durumda ontolojik güvenlik kaygısı ile de baş başa kalmaktadırlar.

Sonuç olarak yaşlıların kronik rahatsızlıklar yaşamalarının gündelik hayatın rutinlerini sekteye uğrattığını söyleyebiliriz. Kronik rahatsızlıklar, bireylerin gündelik hayattaki yeme-içme, giyinme, kişisel temizlik, bakım gibi sıradan rutinlerini gerçekleştirebilmelerini engellemektedir. Bütün bunlar da yaşlı bireylerin kendi başlarına hayatlarını idame ettirebilmeleri güçleştirmektedir. Bir başkasına muhtaç olmalarına sebep olan bu durum, bireylerin ontolojik güvenlik kaygısı taşımalarına neden olmaktadır.

3.3. ONTOLOJİK GÜVENLİK KAYGISI İLE BAŞ ETME

3.3.1. İnanç Sistemleri: Kaygı ve Endişe Duygularının Azaltılması

Ontolojik güvenlik diye bahsettiğimiz şey toplumun devamlılığı ve sürekliliği için elzem olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ontolojik güvenliğin zedelenmesi, herhangi bir şekilde zarar görmesi hem bireysel hem de toplumsal açıdan sıkıntıların ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Bu noktada ontolojik güvenlik ihtiyacının karşılanabilmesi önemli bir meseleyi oluşturmaktadır. Bireyler, ontolojik güvenliği zedeleyen unsurlar karşısında çeşitli baş etme stratejileri geliştirmektedirler. Bu baş etme stratejilerinden birini de inanç sistemleri oluşturmaktadır (Şengün Gürsoy, 2019: 4-5).

İnanç sistemleri, insan ilişkilerinin verdiği garantinin de ötesinde bir güven ortamı sunmaktadır. Birey inanç sistemleri sayesinde hayatın belirsizlikleri ve zorlukları karşısında yaşadığı olumsuz durumları kabul edebilmekte ve buradan bir anlam çıkarabilmektedir. Dolayısıyla inanç sistemleri, hayatın anlamı konusunda bireyi yönlendirmekte, bireye bir cevap verebilmektedir (Şengün Gürsoy, 2019: 5). Özellikle insanüstü bir güce sahip olduğuna inanılan tanrı unsuru ile bu sistemler, bireylere daha korunaklı bir alan yaratmaktadır. Bu korunaklı alanda kendini güvende hisseden birey, ontolojik güvenlik duygusunun sürekliliğini koruyabilmektedir.

Dolayısıyla her dini inanış, inanç sistemi bireylerin hayatlarını düzenleyen, bireylere belirli rutinler sunan, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu gösteren yaşam tarzları sunmaktadır. Bütün bireyler, hayatları boyunca belirli zorluklarla

karşılaşmaktadır. Bunun yanında modernitenin beraberinde getirdiği birçok belirsizlik ve süreksizlik bulunmaktadır. Dini inanışlar ise bu zor koşullarda birer yol gösterici konumundadır. İnanç sistemleri, bireylerin olaylara farklı pencerelerden bakmalarını sağlayarak bireylere zorluklarla baş etme stratejisi sunmaktadır. Aynı zamanda da modern dünyanın beraberinde getirdiği çeşitli risk ve tehlikeler karşısında da bir sığınak konumundadır. Dolayısıyla dini inanışlar bireylerin kendilerine saygılarının artmasını sağlamakta, psikolojik destek sunmakta, umut etmesini sağlamakta ve mutlu olmasına neden olmaktadır. Bu noktada dua etmek, bireylerin en önemli dini ritüellerinden birini oluşturmaktadır. Yaratıcı ile iletişime geçmeye olanak sağlayan dua etme eylemi, bireylerin hayatlarındaki zorluklar ve tehditler karşısında yardım isteyebileceği bir ortam oluşturmaktadır (Akpınar ve Özdemir, 2021: 148).

Din, bireylerin hayatlarının hemen hemen her anında karşımıza çıkabilmektedir. Doğum, ölüm, evlenme gibi insan hayatının önemli noktalarıyla ilgili olabileceği gibi gündelik hayattaki rutinlerde de karşımıza çıkabilmektedir. Dolayısıyla da bu yönüyle bireylere yön gösterici konumda olabilmektedir. Ayrıca din insan hayatında karşılaşılabilecek olumsuz durum ve zorluklarla bir baş etme yöntemi olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Bireyler gündelik hayatta karşılaştıkları hastalık, felaket, yakınların kaybı, ekonomik sıkıntılar gibi problemler karşısında dini ritüellerle veya dua ederek rahatlamaya ve bir çıkar yol bulmaya çalışmaktadırlar (Yılmaz, 2013: 246). Modern sonrası dönemde geleneksel kurumların yıkılması, bireylerin güven ortamlarının da zarar görmesine neden olmaktadır. Din, özellikle de kutsal dinler bu kurumlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak dini inanışlar daha doğrusu bireyin inanma ihtiyacı, her dönemde devam etmektedir. Özellikle yaşlı bireyler için bu konu daha önemli bir konumdadır. Yaşlılar için din veya inanma veya maneviyat olarak tanımlayabileceğimiz şey yaşlı bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine olanak sağlamaktadır.

Yaşlılıkla birlikte bireyler birçok olumsuz durumla karşılaşmaktadır. Bu olumsuz durumları hem yaşlıların birebir yaşadıkları olaylar hem de çevrelerindeki bireyler tarafından maruz kaldıkları olaylar oluşturmaktadır. Yaşlanmayla birlikte bireylerde görülen yavaşlama, görme, duyma gibi duylarda azalma, algılamadaki gerilemeler ve sağlıkla ilgili diğer problemlerin daha sık ortaya çıkması gibi durumlar, yaşlıların diğer insanlar tarafından işe yaramaz, yeniliklere kapalı, üretime katılmayan

bireyler olarak görülmesine neden olabilmektedir. Yaşlı olmayan bireylerin yaşlı bireylere karşı sergiledikleri bu olumsuz tutum ve davranışlar yaşlıların kendilerini kötü hissetmelerine, yaşam isteklerinin azalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle yaşlı bireyler toplumdan izole olmakta ve giderek daha çok yalnızlaşmaktadırlar. Diğer taraftan eş, dost gibi yakın çevrenin kaybı, ölüm korkusu, yaşlı bireylerin karşılaştıkları diğer olumsuz durumları oluşturmaktadır (Gürsu ve Ay, 2018: 1177).

Yaşlı bireylerin yaşadıkları olumsuz durumlar sebebiyle stres ve endişe düzeylerinin artması, psikolojik sorunlarla baş başa kalmalarına neden olabilmektedir. Bu noktada hem din hem de maneviyat yaşlı bireylerin yardımına koşturmaktadır. Maneviyat yaşlılıkta yaşanan değişimler ve kayıplarla başa çıkmada önemli bir role sahiptir. Özellikle üstün bir gücün olduğunun kabulü ve bu gücün bireylere yardım edeceği düşüncesi, yaşlı bireylerin yaşadıkları sorunlarla baş etmek amacıyla bu üstün güç ile iletişime geçmesine ve çeşitli yöntemlerle yaşadıkları zorlu koşullar karşısında yardım dilemelerine olanak sağlamaktadır (Gürsu ve Ay, 2018: 1180-1181). Dini inanç ya da manevi inanç bireylerin hayatlarında çeşitli ritüeller oluşturmalarına ve bu ritüellerin rutinleşmesine olanak sağlayarak ontolojik güvenlik hislerinin de devamlılığına katkı sağlamaktadır. Bunlara ek olarak dini inanç, bireyleri ruhi belirsizlikten uzak tutmaktadır. Dolayısıyla bireyler bunalım gibi risklerden uzak yaşamaktadırlar. Ayrıca dini inanç, stres ve depresyonla başa çıkmada da önemli bir role sahiptir (Yılmaz, 2013: 251-252).

Covid19 pandemisi bireyleri ruhsal, psikolojik ve manevi olarak oldukça etkilemekte ve bireylerin endişe ve korku duyguları taşımalarına sebebiyet vermektedir. Dini inanç, ibadet ve dini sosyalleşmenin bireylerin ruh sağlığını olumlu yönde etkilediği, psikolojik ve fizyolojik sıkıntılar çeken bireylerin sağlıklarına kavuşmalarında yardımcı olduğu öne sürülmektedir. Covid19 pandemisinin de ekonomi, istihdam, gelir kaybı, çevreden soyutlanma, yalnız kalma gibi konularda bireylerin belirsizliklerle karşılaşmasına sebep olduğu ve bunun sonucunda da bireylerin endişe ve kaygı duygularının artmasına sebep olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bireylerin bu zor zamanlarda dini inanç, ibadet, dua, tefekkür gibi dini uygulamalarla yaşanan zorlukların üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar (“Anksiyet Pandemisi”, 2020). Bireylerin yaşadıkları zorluklar karşısında inanç biçimlerini bir baş etme aracı olarak kullanması, ontolojik güvenlik hissinin sürekliliğinin sağlanmasına

katkıda bulunmaktadır. Özellikle yaşlı bireylerin daha çok etkilendikleri bu pandemi sürecinde yaşlıların yaşadıkları psikolojik sıkıntılar, stres, yalnızlaşma gibi olumsuz durumlarla baş edebilmeleri oldukça güçleşmektedir. Yaşlı bireylerin ontolojik güvenlik hislerine bir tehdit oluşturan bu durum psikolojik ve manevi destek ile aşılabilecek, başa çıkılabilecek bir durumu oluşturmaktadır. Bu dönemde psikologların, psikiyatrların, manevi destek uzmanlarının harekete geçmesi ve bireylere uzaktan çevrimiçi destek hizmeti sunmaları, bireylerin özellikle de yaşlı bireylerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlayacak, bu olumsuz durumla baş edebilmeleri için yön gösterebileceklerdir. Din adamlarının bu konudaki manevi danışmanlık hizmeti, inancı kuvvetli bireyler için oldukça önemli olabilmektedir (“Kovid-19 Sürecinde”, 2020).

Bütün bunların yanında yaşlılıkla birlikte ölüme daha da yaklaşıldığı düşüncesi, yaşlı bireylerin ölüm olgusuyla daha yakından karşılaşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla ölüm ve sonrasının içerdiği birçok belirsizlik de yaşlı bireylere kaygı, korku gibi duygular yaşatabilmektedir. Bu noktada din, ölüme ve ölüm sonrasına dair açıklamalarda bulunarak, bireyin anlam arayışına yardımcı olmakta ve bu kaygı, endişe duygularıyla baş etmesine yardımcı olmaktadır (Yılmaz, 2013: 247).

Covid19 pandemisi ile birlikte özellikle yaşlı bireylerin ölüm olgusu ile daha çok karşılaşır oldukları görülmektedir. Corona virüsün diğer yaş gruplarından çok yaşlı bireylerde ölümcül bir seyir izlemesi ve bunun gerek kamusal kurumlar gerek medya tarafından sürekli dile getiriliyor oluşu, yaşlı bireylerin ölümlle ilgili kaygı ve endişelerinin daha çok oluşmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda “Pandemi ile Gün Yüzüne Çıkan Soru: Başıma Ne Gelecek?” başlıklı seminer de bireylerin tevekkülde bulunmalarının önemli bir konu olduğu ve bu şekilde yok olma endişesinden uzaklaşarak, gücün yetmediği olaylara karşı dayanak oluşturduğundan bahsedilmektedir. Yani maneviyat, psikolojik sağlamlık konusunda önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan sık dua eden, yeterli ve sağlıklı uyuyan, egzersiz yapan ve sosyal destek alan bireylerin psikolojik sağlamlıkları da yüksektir. Bütün bunlar da bireylerin belirsizliğe karşı tahammüllerini arttırmakta ve endişe, kaygı gibi duygularla baş edebilmelerini sağlamaktadır (“En Temel Problem”, 2021). Buradan da anlaşılacağı gibi ontolojik güvenlik kaygısına neden olan durumlarla baş etme noktasında oluşturulan rutinler, inanç sistemlerinin bireylere sundukları

ritüellerle oluşturulmakta; inanç sistemlerinin hayatı anlamlandırma, ölüm ve ölümden sonraki hayatla ilgili açıklamaları da bireylerin belirsizliklerden uzaklaşmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla zedelenen ontolojik güvenlik duygusunun yeniden oluşturulmasında din önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda din bireylerin hayatlarındaki bir boşluğu doldurabilmektedir.

İnanç sistemleri içerdikleri ibadet ve ritüellerle (*namaz, cami, kilise ve gidiş ritüelleri, yoga asanaları, meditasyon vs.*) (Şengün Gürsoy, 2019: 57) birlikte bireylerin hayatlarında bir rutin oluşturmaktadırlar. Ayrıca bütün bunlara ek olarak inanç sistemleri, bireylere manevi bir güven ortamı oluşturarak bireylerin ontolojik güvenlik duygularının oluşumuna da katkı sağlamaktadırlar (Şengün Gürsoy, 2019: 49). Dolayısıyla çeşitli belirsizlik ve süreksizliklerle dolu günümüz toplumunda inanç sistemleri, bireylere ihtiyaç duydukları bu manevi güven ortamını sağlamaktadır. Geçmiş, şimdi veya gelecek fark etmeksizin din yukarıda da ifade edildiği gibi her dönemde bireyler için korunaklı ve güvenli manevi bir alan oluşturmaktadır. Modern öncesi dönemde geleneksel dinlerin üstlendiği bu görev, modern dönemde ya kutsal dinler tarafından ya da yeni dini hareketler diye adlandırılan inanç sistemleri tarafından üstlenilmektedir.

Yeni dini hareketler, modern toplumda ortaya çıkmış maneviyat arayışlarını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Yeni dini hareketler, yeni dini organizasyonlar, alternatif inanç sistemleri, dinsel özellikte marjinal oluşumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Şengün Gürsoy, 2019: 60). Günümüzde tüm dünyada yeni dinler, yoga gibi yeni maneviyat arayışları yükselmektedir. Bireyler, zedelenen ontolojik güvenlik hislerinin yeniden oluşturulabilmesi, endişe ve korku duygularını atlatabilecekleri yeni arayışlara yönelmektedirler. Bu noktada bireyler ya var olan dini inançlara daha çok bağlanmakta ya da yeni inanç sistemlerine başvurumaktadırlar. Bu inanç sistemleri, bireylere kendini var etme alanları yaratırken aynı zamanda bireylerin ait olma hislerini de perçinlemektedir. Günümüzde bireylere bu duyguları yaşatan sistemlerden biri olan yoga, kimi zaman bir inanç sistemi kimi zaman bir öğreti olarak kabul edilmektedir. Yoga artık her yerdedir. Üniversitelerde, hastanelerde, iş yerlerinde, parkta, bahçede her yerde uygulanabilir hale gelmiştir. Üniversitelerde araştırmalar yapılmakta, hastanelerde fiziksel tedavi yöntemlerinde kullanılmakta, iş yerlerinde stres azaltıcı yönü üzerine yoğunlaşmaktadır (Şengün Gürsoy, 2019: 8-9).

Bütün bunların sonucunda bireylerin gündelik hayatlarında karşılaştıkları kaygı, endişe, korku, stres gibi durumlar karşısında bireylere kendilerini iyi hissedebilecekleri bir alan yaratmakta olan inanç sistemleri ve yeni dini hareketler, ontolojik güvenlik kaygısı ile baş etme stratejisi olarak bireylerin güven duygularının oluşumuna katkı sağlamaktadır diyebiliriz.

3.3.2. Yoga: Kaygı ve Endişe Duygularının Azaltılması

Din ile benzerlik taşıyan meditasyon, yoga gibi belirli ritüellere sahip oluşumların özellikle yaşlı bireylerin hayatlarında yaşadıkları stres, kaygı, korku gibi olumsuz durumlarla baş etme konusunda yardımcı oldukları belirtilmektedir. Türkiye gibi bir yerde, geneli Müslümanlık gibi kutsal bir din inancı taşıyan bireylerin, yoga veya meditasyon gibi oluşumları, bir din olarak hayatlarına dahil ettiklerine dair pek örnek bulunmamıştır. Özellikle yaşlı bireyler arasında geçerli olan bu durum yaşlı bireylerin modern dünya koşullarında semavi dinlere olan inancının hala yıkılmadığını göstermektedir. Bununla birlikte uzmanlar, yaşlılar her ne kadar bu oluşumları din olarak görmese de yaşlı bireylerin hayatlarında yaşadıkları sıkıntı, zorluk ve belirsizliklere iyi geleceğini ve bireylerin stres, kaygı, endişe gibi duygularla baş etmelerine olanak sağlayacağını dile getirmektedir. Örneğin, Egeli bilim insanları yaşlılar günü açıklamalarında şu sözlere yer vermektedirler:

“Yaşlanma ile birlikte bazı sosyal roller kaybedilebilir, hastalıklarla birlikte kendi başına yaşamını idame ettirebilme yetisi yitirilebilir, özerklik azalabilir. Bunlara yakın arkadaş, akrabaların kaybı ve daha da önemlisi eş kaybı ile birlikte sosyal izolasyon, maddi zorluklar da eklenebilir. Bu sorunlar, kişisel başarısızlık ya da zayıflık olarak görülmemelidir. Meditasyon yapmak ve bilinçli farkındalığı arttırmak, hayattaki değişikliklere karşı zihinsel esneklik kazandırarak stres ile başa çıkmada yardımcı olabilir.” (“Egeli Bilim İnsanları”, 2021)

Aynı şekilde oturarak ya da ayakta yapılabilen yoga uygulamaları, bireyin konsantrasyonunu arttırmakta, zihnini arındırmakta ve farkındalığını arttırmaya yardımcı olmaktadır. Bütün bunlar aynı zamanda bireyin stresini kontrol altına alabilmesi için nefes egzersizleri ve meditasyonu da içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla da yoga hareketleri, denge ve güç sağlayarak bireyin gündelik hayatının devamlılığının sağlanması için gerekli olan enerji, fiziksel yeterlilik ve motivasyonu arttırmaktadır (“İleri Yaşta Yoga”, 2019).

Yoga, farkındalık noktasında yoğunlaşan bir öğretiy olarak görölmektedir. Dolayısıyla beş duyu organıyla algılanabilen her şeyin bireyin kendisiyle alakalı olduğu ve bireyin kendisinin merkezde olduğu bilinci, bireyin kendisine dönmesine ve farkındalığının artmasına yardımcı olmaktadır. Diğer taraftan ise yoga, ontolojik güvenlik hissi zedelenen bireyler için bir baş etme stratejisi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Yoganın bu sahip olduğu özellikler sebebiyle dünyanın hemen her yerinde yaygınlaştığı görölmektedir. İş verenler, yoga yapan çalışanların daha uyumlu, sabırlı ve verimli oldukları düşüncesi ile çalışanlar arasında yoganın özendirilmesi konusu üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Bireyler için ise yoga kaygı ve endişeleri azaltıcı, sağlıklı görünümü destekleyen, stres seviyesini düşüren bir öğretiy, spor, yaşam biçimi olarak görölmektedir. Ayrıca yoga yapan bireylerin, ontolojik güvenlik hissini yeniden oluşturulması bakımından olumlu görüşlerinin oluşması, toplum içinde yoganın görünürlüğünün artmasına sebebiyet vermektedir (Şengün Gürsoy, 2019: 66-67).

“Yoga literatüründe genel olarak yoga bir din veya inanç sistemi değil, bir yaşam felsefesi sistemi olarak ele alınmaktadır.” (Şengün Gürsoy, 2019: 67) Ancak bazı yerlerde yoganın bir din olarak kabul edilmesiyle de karşılaşılabilir. Örneğin: Hindistan (Şengün Gürsoy, 2019: 68). Diğer taraftan yoga, sağlıklı bir yaşam için bireylerin günlük hayatlarına dahil olabilmektedir. Kasların güçlenmesi, esnekliğin artması, nefes egzersizleri ve bireyleri sakinleştirici yapısı nedeniyle zihin ve beden sağlığına olumlu katkıları olduğu düşünölmektedir (Şengün Gürsoy, 2019: 69). Yoga günümüzde daha çok son anlatılan amaca uygun olarak kullanılmaktadır. Bedensel aktivitelerle özdeşleştirilen yoga, sağlıklı yaşam anlayışı çerçevesinde bir yaşam biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla yoganın önceliği bireyi, bedensel, zihinsel, psikolojik olarak dengede tutmaktır (Şengün Gürsoy, 2019: 83). Covid19 sürecinde yaşlıların evden dışarı çıkamaması hareketsiz kalmalarına sebep olmaktadır. Hareketsiz kalmak, kas ve kemik erimesinin hızlanmasına ve eklem ağrılarının artmasına sebep olduğu için bireylerin gündelik hayatlarının sekteye uğramasına neden olmaktadır. Bu nedenle uzmanlar, yaşlı bireylerin evde egzersiz yapmasını önermektedir. Bu egzersizlerden birini de yoga oluşturmaktadır. “Herkes İçin Yoga ve Yaşlıların Sandalye Üzerinde Rahatlıkla Yapabileceği 6 Yoga Hareketi” haberi bu duruma bir örnek olmaktadır (“Yaşlılar İçin”, 2020). Yoganın sahip olduğu

çeşitli pozisyonlarla kas iskelet sistemi rahatsızlıklarında, ağrı hissinde uzun süreli yararlı etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Dahası yoga yapmanın beyin ve hafıza aktivitelerini kuvvetlendirerek, Alzheimer riskini azaltabilecek olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur (“Alzheimer Riski”, 2021). Bu nedenle bireylerin yaşam kalitelerini arttırabilmeleri, denge fonksiyonlarını geliştirebilmeleri, demans gibi hastalıkların önüne geçebilmek için yoga egzersizleri yapmaları önerilmektedir (“Uzmanından Dengeli Yaşlanma”, 2021).

Yoga genel olarak kasların güçlenmesi, esnekliğin artması, stresin azalması, konsantrasyonun arttırılması gibi bireyleri rahatlatan belli başlı fiziksel ve zihinsel iyi oluşları desteklemektedir (Şengün Gürsoy, 2019: 83). Bu nedenle yoga pratiklerinin bireylerin hayatlarında birer rutine dönüşmesi, ontolojik güvenlik hissinin oluşumu noktasında önem taşımaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi rutin dediğimiz şeyler ontolojik güvenlik duygusunun oluşumunda öncelikli olarak ihtiyaç duyulan şeylerdir. Dolayısıyla da yoga rutinlerinin bireylerin gündelik hayatlarının birer parçası olması, ontolojik güvenlik hissinin oluşumunu desteklemektedir (Şengün Gürsoy, 2019: 83-84). Sonuç olarak ise gündelik hayatın birçok kaygı, endişe, risk faktörleri ile dolu olduğu bilindiğine göre bireyin farkındalığının artmasına yardımcı olan, psikolojik ve fiziksel olarak bireyin daha iyi olmasını amaçlayan yoganın, ontolojik güvenlik kaygısı ile bir baş etme stratejisi olarak kullanılabileceğini söyleyebiliriz.

3.3.3. Yavaş Kentler ve Yaşlı Dostu Kent: Yaşlılar İçin Güvenli Yaşam Alanları

Giddens’a göre günümüzde yüz yüze iletişimlerden ziyade, daha yüzeysel ve soyut ilişkiler mevcuttur. Ayrıca bu ilişkiler zaman ve mekan sınırlaması olmadan devam etmektedir. Bunun yanında birçok birey için gündelik faaliyetler hala yerleştirilmekte ve güvenlik duygusu belirli bir yerle de konumlandırılmaktadır. Bu nedenle asıl odaklanılan mesele kentsel ontolojik güvenlik bağlamında şehirdeki birey yani bireysel olarak şehirde var olma halidir. Dolayısıyla arazi kullanımları, binalar, sokaklar, yollar, kaldırımlar, açık alanlar gibi gündelik yaşamın ortamını oluşturan alanlar, kentsel ontolojik güvenlik kavramı için öne çıkan yaşamsal alanları oluşturmaktadır (Jabareen ve diğerleri: 2). Kentsel ontolojik güvenlik, günlük yaşamın rutinlerinde bireylerin güvende hissetmelerini sağlayarak, bireylerin kentsel dokunun

sosyal ve fiziksel sabitliğine inançlarını desteklemektedir (Jabareen ve diğerleri: 4). Dolayısıyla bireylerin yaşadıkları kent ortamının sosyal ve fiziksel yapısının sabitliğine, yani bozulmayan ve sürekliliğini koruyan yapısına olan inançları gündelik rutinlerinin de zedelenmesini engelleyerek, sürekliliğinin devam ettirilmesine olanak sağlamaktadır.

Kentsel ortamın sahip olduğu fiziksel özelliklerin o yerin güvenli ya da güvensiz bir yer olduğunu tasvir etmede kullanılabilir. Örneğin, yürünebilir alanlara sahip olan kentler kişisel güvenlik açısından olumlu bir izlenim yaratmaktadır. Ayrıca bir kentin daha iyi bir mimariye sahip olması, gündelik yaşamın etkinlikleri için daha uygun açık alanlara sahip olması veya aydınlatmasının yeterli olması kentsel ontolojik güvenliğin oluşumuna katkı sağlamaktadır (Jabareen ve diğerleri: 4-5). Bu fiziksel özelliklere sahip olan kentler, güvenli yerler olarak tasvir edilebilmektedir. Bütün bu fiziksel unsurların yanı sıra kentsel ontolojik güvenliği etkileyen bir de psikolojik ve sosyal faktörler bulunmaktadır. Kent sakinlerinin yaşadıkları çevreden genel tatmini ve komşularına duydukları güven bu faktörlerin önde gelen örneklerindedir. Bu noktada şehirdeki güvenliği tehdit eden askeri, politik, kültürel, ekonomik, suç ve şiddet gibi korku kaynaklarını en aza indirmek önemli bir durumu oluşturmaktadır. Dolayısıyla kentsel ontolojik güvenlik, psikolojik olarak yerlerimizi paylaştığımız insanlarla ve insanların süregiden işlevini garanti eden fiziksel ve soyut sistemler ile güvene dayalı ilişkilerin inşası üzerine kurulmaktadır (Jabareen ve diğerleri: 4-5). Kentsel ontolojik güvenlik bir kere oluşturulduktan sonra sürekliliği sağlanarak bireylerin hayatlarında var olmaya devam eder. Parklarda, bahçelerde yürüyüşe çıkmak, mahallede dolaşmak, evcil hayvanları gezdirmek gibi kent odaklı gündelik rutinlerin devam ettirilmesi bu sürekliliğe katkı sağlamaktadır (Jabareen ve diğerleri: 5).

Genel olarak kentsel yaşam kalitesi ve özelde memnuniyet, şehirdeki ontolojik güvenlik duygusu ile doğrudan ilişkilidir. Ontolojik güvenlik kavramı dünyada olmakla ilgilidir dolayısıyla şehirde olmakla da ilgilidir. Soyut sistemler, uzmanlık sistemleri, rutinler ontolojik güvenliğin şehirle ilgili olması noktasında önemli ipuçlarını oluşturmaktadır (Jabareen ve diğerleri: 5).

Bütün bu anlatılanlar, yani genel olarak kentsel ontolojik güvenlik meselesi kentte yaşayan tüm insanları kapsamaktadır. Dolayısıyla kentin yapısını oluşturan

fiziksel ve sosyal etmenlerin tüm yaş grubu bireylere yönelik etkileri oluşmaktadır. Daha önce “Kent: Yaşlılar İçin Risk Oluşturan Yaşam Alanı” başlığında da değinildiği gibi kent yapısının yaşlıların fiziksel özelliklerine uygun oluşturulmaması, kentin işleyiş biçiminde yaşlıların göz önüne alınmaması, kentin olanaklarından yaşlıların yeterince yararlanamaması gibi nedenler yaşlıların kent ortamında ontolojik güvenlik kaygısı taşımalarına sebep olmaktadır. Dolayısıyla yaşlıların bu ontolojik güvenlik kaygısı ile baş edebilmeleri için kent ortamının yaşlılar gibi dezavantajlı gruplar düşünülerek oluşturulması önemli bir meseleyi oluşturmaktadır. Yaşlıların yaşam kalitelerinin artırılması, kentin olanaklarından diğer yaş grupları gibi yararlanabilmeleri hem merkezi hem de yerel yönetimlerin ana konularından birini oluşturmaktadır. Kentler sadece yaşlılar için değil engelliler, çocuklar, hamileler gibi birçok dezavantajlı grup da düşünülerek oluşturulmalıdır (İçli, 2017: 68).

Bu noktada yaşlı dostu kent kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram ile kentin olanaklarından yaşlıların, çocukların ve diğer bütün yaş gruplarının kendi ihtiyaçları doğrultusunda ne kadar yararlanabildikleri, kentin özelliklerinin ne kadar kendilerine ait olduğu anlatılmaktadır. Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğu günümüzde kentlerde yaşamaktadırlar. Yaşlıların da diğer yaş grupları gibi kentin sağlamış olduğu olanaklardan yararlanma hakları vardır. Dolayısıyla kentsel alanların tasarlanmasında yaşlıların ihtiyaçlarının da göz önüne alınması gerekmektedir. Bu şekilde tasarlanan kentlerde, bireyler güvenli kentsel mekanlar, yeşil alanlar, düzenli toplu taşıma gibi birçok olanak hem yaşlıların hem de diğer yaş gruplarının kullanımına sunulacaktır (Tekten Aksürmeli, 2017: 707-708).

“Yaşlı Dostu Kent, Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2006 yılında kabul edilen bir program olup, toplumlarda aktif ve sağlıklı yaşlanmayı sağlamayı ve üyesi olan şehirler ve topluluklar arasında bilgi ve deneyim paylaşımını amaçlayan uluslararası bir girişimdir. Dünya çapında birçok kentin dahil olduğu ağda, dış mekanlar ve binalar, ulaşım, konut, sosyal katılım, toplumsal yaşama dahil olma ve toplumun yaşlıya saygısı gibi kriterler aranıyor. Ayrıca vatandaşlık görevini yerine getirme ve iş gücüne katılım, bilgi edinme ve iletişim, toplum desteği ve sağlık hizmetleri başlıkları altında gerekenleri yerine getiren her kent, yaşlı dostu kent olarak Yaşlı Dostu Kentler Küresel Ağı'nın bir parçası olabiliyor.” (“Bornova Uluslararası”, 2021)

İzmir Bornova Belediyesi de 60 yaş üstü vatandaşlara yönelik hayata geçirilen Sağlıklı Yaş Alma Merkezi ve Evde Yaşlı Bakım Hizmeti Programı ile Dünya Sağlık Örgütü Yaşlı Dostu Şehirler ve Topluluklar Küresel Ağı'na dahil olmuştur. Sağlıklı

Yaş Alma Merkezi ile belediye yaşlıların daha sağlıklı ve kaliteli bir yaşam sürmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle yaşlıları bir araya getiren merkez, spor, sanat ve kültür aktiviteleri ile yaşlı bireylerin sosyal hayata dahil olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca bu merkezde yaşlı bireyler, hemşire, diyetisyen, diş hekimi gibi uzmanlardan ücretsiz sağlık hizmeti alabilmektedir. Evde Bakım Hizmeti ile ise evden çıkamayan ihtiyaç sahibi yaşlılar düzenli olarak ziyaret edilerek ihtiyaçları karşılanmakta ve tansiyon, kan şekeri, kolesterol ölçümleri yapılmaktadır (“Bornova Uluslararası”, 2021). Böylelikle kentteki yaşlıların sosyal hayattan uzaklaşmaması sağlanmakta ve yaşlıların kendilerini yalnız hissetmelerinin önüne geçilmektedir.

Yaşlı dostu kentler gibi yavaş kentler de yaşlıların kentlerde kaliteli bir yaşam sürmesini hedeflemektedir. Yavaş kentler yaşlılar gibi dezavantajlı grupların ve tüm yaş gruplarının kentlerin imkanlarından yeterli düzeyde faydalanabilmesini, kendilerini güvende hissetmelerini amaçlamaktadır. Sosyal yaşantımızı sürdürdüğümüz kamusal alanların yaşlılar ve engelliler gibi dezavantajlı gruplara yönelik düzenlenmesi, bu grupların yaşamlarını kolaylaştırmakta ve çeşitli güvenlik sorunlarından uzaklaştırmaktadır. Bu şekilde tasarlanan kentler yaşlıların sosyal hayata katılımını kolaylaştırmakta ve yaşam kalitelerini arttırmaktadır. Sağlıklı bir fiziksel çevre beraberinde sağlıklı bir sosyal çevre de getirmektedir (İçli, 2017: 69). Dolayısıyla kendilerini bu ortamlarda güvende hisseden yaşlı bireyler daha önce de bahsedildiği gibi kent hayatının olumsuzluklarının sebep olduğu ontolojik güvenlik kaybını ile baş edebilmektedirler.

Yavaş şehir hareketi, diğer adıyla cittaslow, kentsel dokunun öne çıkarılmasını sağlayan yapıların desteklenmesi, yaya yollarının daha geniş ve kullanışlı olması, bisiklet yollarının artırılması, toplu taşımanın özendirilmesi, ekonomi dostu mimarilerin desteklenmesi, yeşil alanların ve parkların artırılması, doğal beslenmenin yaygınlaştırılması, yerel yemeklerin ve geleneklerin korunmaya çalışılması gibi birçok unsur bünyesinde barındırmaktadır. Bu sayılan özelliklerden de anlaşılacağı gibi yavaş şehir hareketi, modern toplumun hızına, insanların tek tipleştirilmesine, benzer tüketim kalıplarının toplumun yerel özelliklerinin önüne geçmesine karşı bir tepki olarak oluşturulmuş toplumsal bir harekettir. Dolayısıyla toplumdaki bireylerin yaşam kalitesinin artırılması hareketin temel meselesini oluşturmaktadır (İçli, 2017: 70). Örneğin, Türkiye'nin ilk yavaş şehri olan Seferihisar'da motorlu taşıtlar yerine bisiklet

kullanımı, sokak aydınlatılmasında güneş enerjisi kullanımı, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, organik tarımın yaygınlaştırılması gibi birçok yavaş şehir özellikleri ilçeye kazandırılmıştır (“Seferihisar’dan Ahlat’a”, 2020). Diğer taraftan toplumdaki dezavantajlı gruplara yardımda bulunan Darülaceze, Sosyal Hizmet Şehri Projesi ile yavaş şehir, yatay şehir ve yaşanabilir şehir konseptini gerçekleştirerek yavaş şehir özellikleri taşıyan bir yaşam alanı yapmayı planlamaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarından ve elektrikli araçlardan yararlanılacak olan bu yaşam alanında çocuk merkezi, engelli birimi, yatağa bağlı birimi gibi dezavantajlı gruplara yönelik sağlık ve hizmet merkezlerinin yanı sıra kültür, eğlence ve ibadet alanlarına da yer verilecektir (“Darülaceze’ye Yeni Yaşam Merkezi”, 2019). Bütün bunlar yaşlılar ve diğer dezavantajlı grupların kentlerde güvenle yaşayabilmelerini amaçlamaktadır. Kentsel alanlarda yapılan bu değişiklikler yaşlıların kentsel ortamda karşı karşıya kaldıkları ontolojik güvenlik kaygısı ile baş edebilmelerini sağlamaktadır.

Özellikle kentte yaşayan dezavantajlı gruplara yönelik kent ortamında yapılan değişiklikler, kent ortamında ontolojik güvenlik kaygısı taşıyan bireylerin bu durumla başa çıkabilmelerini ve kendilerini güvende hissedebilmelerini sağlamaktadır. Bu amaçla yavaş şehir hareketi ile birlikte kentlerde yapılan değişiklikleri ise şu şekilde sıralayabiliriz: kamusal alanlarda engellilerin ve yaşlıların ulaşımını zorlaştıran unsurların ortadan kaldırılması, kaldırım, merdiven ve yollara işaretlerin konulması, hem bireysel hem de topluluk olarak sosyalleşmenin sağlanması için spor ve eğlence aktivitelerinin düzenlenmesi, bakıma muhtaç kişilerin evde bakım hizmetlerinin sağlanması, sosyal yardımların sağlanması, sağlık merkezlerinin oluşturulması (İçli, 2017: 2). Bütün bunların sonucunda cittaslow ile birlikte kentsel mekanlar yeniden planlanmakta ve bireylerin yaşam kalitesini arttırmakta dolayısıyla da kentteki tüm bireylerin hayatını kolaylaştırmaya çalışmaktadır. Ulaşımında yapılan iyileştirmeler, kentle ve bireylerle uyumlu ulaşım ağlarının oluşturulması, özellikle yaşlılar ve engelliler için hayat kolaylaştırıcı yeniliklerdir. Yaşlıların hizmet ve destek görmesi, sosyalleşebilecek alanlar bulabilmeleri, toplumla etkileşimlerinin artması, yaşlıların kendilerini yaşadıkları yere ait hissetmelerini sağlayacak ve kentte yaşamlarını sürdürme noktasındaki kaygılarını azaltacaktır (İçli, 2017: 73-74). Örneğin, Türkiye’deki yavaş şehirlerden biri olan Şavşat’ta kurulan huzurevine yerleşen bir vatandaş, buradaki hayatın kendisini ne kadar iyi hissettirdiğini şu şekilde dile

getirmektedir: *“Burada mutlu oldum yalnızlığımı paylaşacağım insanlar buldum, doğası havası muhteşem. Burada itilip kakılan değil de sevgiyle yanaşan insanları gördüm. Burası havası suyu, doğası anlatmakla bitmiyor. Burayı yapan emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum.”* (“Artvin’de Tatil Köyü”, 2021)

Yaşlıların yaşadıkları konutlardan güvenle çıkabilmesi, sosyal yaşamlarını başkalarının desteğine ihtiyaç duymadan idame ettirebilmeleri, gündelik rutinlerinin sürekliliğini koruyabilmeleri, hayatın getirmiş olduğu endişe ve kaygı duygularından uzaklaşabilmelerini sağlamak ve ontolojik güvenlik duygularının devamlığını korumaktadır. Bilgi ve birikim seviyeleri bakımından yaşamlarındaki en üst seviyeye ulaştıkları düşünülen yaşlılar için hayatlarının kontrolünü kendilerinin sağlayamaması, hayal kırıklıklarına ve çeşitli psikolojik sorunlara sebep olabilmektedir. Dolayısıyla hayatlarının kontrolünün elinde olduğunu bilen ve çevrelerindeki olaylara yön verebilen yaşlılar, olaylara ve yaşamlarına daha olumlu bakabilmekte ve kendilerini iyi hissetmektedirler. Bu durumda yavaş şehir hareketi, yaşlıların hayatlarında, gündelik rutinlerinde onlara kolaylık sağlayarak, yaşam kalitelerini arttırmakta ve kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır (İçli, 2017: 74).

3.3.4. Kahvehaneler ve Üçüncü Nesil Kahveciler: Sosyalleşme Mekanları

Modern toplumda bireyler, küreselleşme, kentleşme, teknolojik gelişmelerle birlikte gelenekselden farklı yeni yaşama biçimleriyle, sosyalleşme biçimleriyle, yeni ilişki biçimleriyle karşılaşmaktadır. Bu noktada bireyler yeni olan bütün bu faktörlere uyum sağlama konusunda zorluklar yaşayabilmekte, topluma yabancılaşabilmekte ve yalnızlaşabilmektedir. Dolayısıyla da modern bireyin ontolojik güvenlik hissini tesisinde zorlandığı görülmektedir (Özdamla Akkaya, 2019: 58). Bu durumda birey kendini ait hissedebileceği, yalnızlık ve yabancılaşma duygularını bertaraf edebileceği yeni mekanlar keşfederek ontolojik güvenlik hissini sürekliliğini korumaya çalışmaktadır. Kahvenin bir zanaat olarak ele alındığı üçüncü nesil kahveciler günümüzde bu ihtiyacı karşılayan mekanlardan birini oluşturmaktadır. Kahve çekirdeklerinin yetiştirilmesinden toplanmasına, kavrulmasından demlenmesine, ticaretine kadar her bir adımın dikkatle işlendiği üçüncü nesil kahve akımında; kahve, bir zanaat olarak ele alınmaktadır. Bu noktada kahvenin girdiği her sürecin şeffaf

olması, üretimi ve çiftçiyi destekleyen adil ticaret koşullarının oluşturulması önemli bir meseleyi oluşturmaktadır (Özdamla Akkaya, 2019: 1-2).

Kahve sadece bir içecek değildir. Kahve gündelik toplumsal etkinliklerin bir parçası olarak simgesel bir anlam taşımaktadır. Kimi insan için güne başlamanın ilk adımını kahve içmek oluşturmaktadır. Bireylerin gündelik rutinlerinin bir parçasıdır. Aynı zamanda büyük bir sosyalleşme aracıdır. Bir araya gelen insanlar kahve içmek için buluşurlar ancak buradaki amaç kahve içmek değil beraber vakit geçirmek, sohbet etmektir (Giddens, 2012: 39). Bir yaşam tarzı aktivitesi olarak kahve tüketme eylemi, ayıltıcı ve zindelik verici özellikleriyle de gündelik hayatlarımızın birer parçası olmaktadır. Dolayısıyla kahve içmek sadece bir içecek tüketme eylemi olarak kalmaz aynı zamanda toplumsal ve sosyal sembolik anlamlar içeren bir ritüele dönüşmektedir. Dolayısıyla günümüzde varlığını sürdüren nitelikli kahve tüketimi, bunu bir hayat tarzı haline getiren bireyler için, onların hayata bakışlarını simgeleyen, kendi içinde kendine bir habitus oluşturan ve rutinleşmiş sosyal ilişkileri içeren güvenli bir alana işaret etmektedir (Özdamla Akkaya, 2019: 58).

Bireyler, insan olarak var olmanın çeşitli kaygılarına sahiptirler dolayısıyla da bu kaygıları giderecek ontolojik güvenlik hissine ihtiyaç duyarlar. Kültürel, sosyal ekonomik sermaye birikimlerinin ortaya çıkardığı hayat tarzları ise bu hissin devamlılığına yardımcı olmaktadır. Gündelik hayatın belirli rutinler dahilinde ilerlemesi, bireylerin ontolojik güvenlik hissini oluşmasında oldukça önemli bir yere sahiptir (Özdamla Akkaya, 2019: 59).

Üçüncü nesil kahveciler gibi son zamanlarda karşımıza çıkan alternatif mekanlar, beraberinde alternatif yaşam biçimlerini de getirmektedir. Modern toplumda bireyler, karşı karşıya kaldıkları yalnızlaşma ve yabancılaşma gibi olumsuz durumlarla bu alternatif yaşam biçimlerini benimseyerek başa çıkmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla üçüncü nesil kahveciler ve bu kahveleri tüketen bireylerin, hayata alternatif bir yerden bakan orta sınıfın çoğunlukla genç kesiminin benzer kültürel sermayelerinin bir araya gelmesiyle bir habitus oluşturduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Butik kahve dükkanları çerçevesinde oluşturulan bu habitus, nitelikli kahve, tasarım, yoga, sağlıklı beslenme, çevrecilik gibi unsurları da içerdiği ve böylelikle bireylere benzer sosyalleşme ve iletişim mekanları sunduğu da görülmektedir. Modern hayatın ve tüketim toplumunun beraberinde getirdiği

yabancılaşma ve yalnızlaşma duygusu içinde olan bireylerin, bu tarz mekanlarda kendileri gibi olan diğer insanlarla bir aidiyet ilişkisi kurduklarını ve kendilerini güvende hissettikleri bir alan oluşturduklarını söyleyebiliriz (Özdamla Akkaya, 2019: 57-60). Bu durumu üçüncü nesil kahvecileri işletenler şu şekilde dile getirmektedir: *“Sanıyorum duyduğum şeylerden yola çıkarak insanlar burayı evi gibi görüyor. Samimi buluyor. Yani gelip şurada çok rahat olmayan sandalyelerimizde bile saatlerce oturabiliyorlar. Sanırım ben samimi diye tanımlayabilirim.”* (Özdamla Akkaya, 2019: 74) Aynı şekilde bir başka kişi de şunları ifade etmiştir: *“Burayla ilgili en güzel şey de ne biliyor musun, buraya gelen herkes mekanın sahibi gibi hissediyor kendini. En önemli duygu o aslında. Geliyorsun oturuyorsun ‘burası bizim’ diyorsun. Mesela birisi bir müşterisiyle görüşecekse bizim bir kahveci var oraya gelirsiniz diyor, diğeri aynı şekilde.”* (Özdamla Akkaya, 2019: 72) Dolayısıyla yukarıda da ifade edildiği gibi bireylerin kendilerini bu mekanlara ait hissetmeleri modern dünyanın karmaşasında, zorluklarında kendilerini güvende hissedebilecekleri bir ev imgesini belirtmektedir.

Modern hayatın beraberinde getirdiği çeşitli zorluk ve risklerle başa çıkmak için üçüncü nesil kahvecileri hayatlarının bir parçası haline getirenler genellikle gençlerdir. Gençlere bir yere ait olma, orada kendini güvende hissetme, sosyalleşme, gündelik hayatın kaygı ve endişelerinden uzaklaşma, iletişim kurma gibi imkanlar sağlayan üçüncü nesil kahveciler, gençlerin ontolojik güvenlik hislerinin sürekliliğine de katkıda bulunmaktadır. Ancak konuya yaşlılar özelinde baktığımızda bu mekanların yaşlılar için ontolojik güvenlik hissi sağlayan mekanlar olduğunu söylemek zordur. Günümüzde yaşlılar için bu tarz bir mekanı ise geleneksel kahvehaneler oluşturmaktadır.

Kahve evi anlamına gelen kahvehane, herhangi bir içeceğin tüketildiği bir mekandan ziyade bireylerin sosyal ilişkilerini sürdürebildikleri, sosyalleşebildikleri, sürekli gidebildikleri sabit ve değişmeyen, uzun zamandır varlığını sürdüren geleneksel mekanlardır (Şahbaz, 2007: 183).

Modern dünyanın beraberinde getirdiği birçok sosyalleşme mekanı bulunmasına rağmen (sinema, tiyatro, spor etkinlikleri gibi) kahvehanelerin varlıklarını devam ettirebilmelerinin birçok nedeni bulunmaktadır. Kahvehanelerin kolay ulaşılabilirliklerinin olması yani her mahallede bulunmaları, ekonomik olmaları,

tanıdık çevreden oluşmaları, sadece erkeklere özel bir mekan olması gibi kahvehanelerin müdavimleri tarafından rahat mekanlar olarak tasvir edilmelerini sağlayan özellikleri, bu mekanların hala sosyalleşme mekanları olarak sürekliliklerini korumalarını sağlamaktadır. Özellikle emekli olan yaşlı kesim tarafından oldukça etkin kullanılmaktadırlar (Şahbaz, 2007: 183). Hatta bazı kahvehaneler sadece yaşlılardan oluşmaktadır. Örneğin, Van'da bulunan kahvehanelerden birinin müşterileri 65-90 yaşları arasındadır. Burada yaşlılar tüm günlerini geçirebilmektedir. Sabah kahvaltıya gelip sonrasında çayını, kahvesini içen yaşlılar kimi zaman sohbet etmekte kimi zaman da gazete okuyup, televizyon izlemektedir. Ayrıca siyasetin de bolca konuşulduğu bir ortamı oluşturmaktadır ("Yaşlılar 75 Yıldır", 2018). Ontolojik güvenlik hissinin kişilerin ve şeylerin sabitliğine ve sürekliliğine dayandığı düşünüldüğünde bireylerin, sürekli aynı kahvehaneye gitmesi yani kahvehanenin bireyin hayatındaki sabit bir mekanı oluşturması, bireyin ontolojik güvenlik hissine katkıda bulunmamaktadır diyebiliriz. Aynı şekilde kahvehaneye gelen kişilerin de sürekli aynı olması ve bireylerin kendilerine burada bir çevre oluşturmaları yine ontolojik güvenlik hislerini güçlendiren bir durumdur.

Kahvehaneler özellikle sosyal çevresi giderek azalan yaşlı bireylerin bir ortama girerek sohbet edebilmelerini sağlamak ve aidiyet duygusunun oluşumuna katkı sağlamaktadırlar. Bireylerin sosyal hayatlarında sahip oldukları statü ve sıfat gibi faktörleri dışarıda bırakarak bu mekanlara dahil olması, her bireyin eşit seviyede ortamda bulunmasını ve iletişimin daha akıcı olmasını sağlamaktadır (Şahbaz, 2007: 184). Bütün bunların yanında kahvehanede konuşulan her konunun eşit seviyede ele alındığı söylenmektedir. Herhangi bir konu diğerinden üstün tutulmamakta hepsine eşit seviyede önem verilmektedir (Sağman, 2019: 59). Dolayısıyla kahvehaneler sadece vakit geçirme mekanları değil yaşlılar gibi dezavantajlı grupların düşüncelerini dile getirebildikleri sosyalleşme alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düşünceler siyaset, din, spor, ekonomi gibi gündelik hayatı oluşturan tüm konuları kapsayabilmektedir. Bu noktada yaşlı bireyler konular hakkındaki düşüncelerini dile getirirken çoğu zaman çok da bir muhatap aramamaktadırlar (Sağman, 2019: 57). Bütün bunlardan dolayı da yaşlılar kahvehaneyi daha serbest ve rahat bir mekan olarak görmektedir (Sağman, 2019: 59).

Kahvehanelerin düzenli kullanımı ve genellikle bireylerin buldukları çevredeki kahvehaneleri kullanmaları, aynı arkadaş grubunun sürekliliğini de sağlamaktadır. Dolayısıyla oluşturulan bu yüz yüze iletişim, bireylere bir samimiyet duygusu vermekte ve kurdukları ilişkilerde kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır (Şahbaz, 2007: 184). Örneğin, yaşlı bireylerden biri kahvehanedeki rahatlığını ve burayı tercih sebebini şu şekilde açıklamaktadır: “*Kahvehane evim gibidir. Her bir masanın ve sandalyenin hafızamda yeri var.*” (Sağman, 2019: 62) Aynı şekilde bir başka yaşlı bir birey de şunları söyleyerek bu durumu desteklemektedir: “*Burası bizim ikinci evimiz sevdiğim arkadaşlarımı gördüğüm, oyun oynadığım ve mutlu olduğum bir yer.*” (“NYT: Türkiye’de Erkeklerin Sosyalleşme Merkezi”, 2020) Dolayısıyla kahvehanenin ev ile benzerliğinin kurulması, bireylerin bu mekanlara olan aidiyet duygularının ne kadar ileri seviyede olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu aitlik hissi beraberinde bir güven duygusu da getirmektedir. Bireylerin kendilerini evinde gibi hissetmesi ortamın onlar için korunaklı bir mekan olduğunu da göstermektedir. Bütün bunlar bireylerin özellikle de toplumdan dışlanmış olan yaşlı bireylerin, kendilerini ifade edebilecekleri ve kendilerini ait hissedebilecekleri bir alana ulaşabildiklerini göstermektedir. Dolayısıyla da ontolojik güvenlik duygularının devamlılığı sağlanmaktadır.

Ayrıca burada oynanan oyunlar bireylerin bir süreliğine de olsa gündelik hayatın zorluklarından, sıkıntılarında, kaygı ve endişe duygularından uzaklaşmalarını sağlamaktadır. Bu durum sorunlara kesin çözüm sağlamasa da bireylerin bir süreliğine gerçeklikten uzaklaşmalarını sağlayarak rahatlamalarına yardımcı olmaktadır. Böylelikle birey, daha sonra gündelik hayatına döndüğünde sorunlarına, sıkıntılarında bir başka gözle bakabilecek ve kendisine çeşitli baş etme yöntemleri bulabilecektir (Şahbaz, 2007: 184). Örneğin, Siirt’te bulunan bir kahve satranç kahvesi olarak 50 yaş üstü vatandaşların gelip satranç oynadıkları bir mekan olarak hizmet vermektedir. Satrancı bireylerin hayatlarının bir uğraşı haline getiren bu kahve, gündelik hayatında birçok uğraşısından uzakta kalmış yaşlı bireyler için önemli bir mekandır. Günlerinin büyük bir kısmını burada arkadaşlarıyla satranç oynayarak geçiren yaşlı bireyler, gündelik hayatın dertlerinden, sıkıntılarında uzaklaşmakta ve hayatlarına anlam katacak bir hobiyle uğraşmaktadırlar. Hatta öyle ki bu yaşlı bireylerden bazıları çeşitli turnuvalara katılıp ödüller almışlardır (“Satranç Severleri Buluşturan Kahve”, 2019).

Böylelikle hayatlarında bir amaç duygusu edinen yaşlı bireyler, gündelik hayatta kendilerine yeni yerler bulabilmektedirler. Bu durum bireylerin ontolojik güvenlik hislerinin sürekliliğine de katkı sağlamaktadır. Ancak Covid19 pandemisi sebebiyle alınan önlemler sonucunda kahvehaneler ya bir süreliğine kapatılmış ya da kahvehane açık olmasına rağmen kahvehanede oyun oynamak yasaklanmıştır. Bu durum özellikle yaşlı bireyler için gündelik hayatta bir sosyalleşme mekanı olarak kullandıkları kahvehanelerden ve dolayısıyla arkadaşlarından da uzaklaşmalarına neden olmuştur. Örneğin, müşterilerinin çoğunluğu 65 yaş ve üstünde kişilerin oluşturduğu bir kahvehane, yasakların kalkmasından sonra açılmıştır ve kahvehane müşterileri yeniden kahvehaneye gelerek oyunların tadını çıkarmışlardır. Bu müşterilerden biri kahvehanenin hayatındaki önemini ise şu şekilde dile getirmiştir: *“Bir zevkimiz oyundu; ne zamandır evlerden çıkartmadılar. Şimdi oyun yasağı kalkar kalmaz arkadaşlarımızla buluştuk.”* (“Kahvehanelere Oyun Döndü”, 2021) Bu bağlamda bu mekanların özellikle yaşlı bireyler için önemli bir sosyalleşme mekanı olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla pandemi döneminde uygulanan yasakların özellikle toplumda çok az sosyalleşme alanlarına sahip olan yaşlıların daha çok yalnızlaşmasına ve toplumdaki izole olmasına neden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kahvehanelerde çocukluk yaşlarından itibaren vakit geçirdiğini söyleyen 77 yaşındaki bir vatandaş bu konuyu destekler nitelikte sözler dile getirmiştir: *“Devamlı evde oturduk. Dışarıya çıkamadık. Zor geçti. Azaldı kahve olayımız da. Eskisi gibi sık sık kahvede olamayacağım.”* (“İstanbul’da Kademeli Normalleşme”, 2021) Diğer bir vatandaş ise *“Kahveden çok, arkadaşlarımızı özlemişiz.”* (“İstanbul’da Kademeli Normalleşme”, 2021) diyerek kahvehanelerin aslında kendileri için önemli bir sosyalleşme mekanı olduğunu dile getirmiştir. Aynı şekilde İzmir’de bir kahvehaneye giden vatandaş, *“Burada dostluklar, arkadaşlıklar pekiyor. Psikolojik olarak rahatlıyoruz. Çok mutlu olduk. Epeydir göremediğimiz arkadaşlarımızı göreceğiz. Oyun masasını özlemişiz. Oyun bahane, muhabbet önemli olan.”* (“Kahvehane Esnafı”, 2021) diyerek kahvehanelerin ve kahvehanede oynanan oyunların aslında arkadaşlarıyla vakit geçirmelerini sağlayan ve kendilerini psikolojik olarak rahatlatan mekanlar olduğunu dile getirmektedir. Dolayısıyla yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kahve içmek veya bir yeme içme aktivitesinde bulunmak sadece karın doyurmak ya da susuzluğu gidermek için yapılan eylemler değildir. Bireyler kahve, kahvehane,

oyun bahanesi ile sevdikleri insanlarla beraber vakit geçirmeyi, sosyalleşmeyi amaçlamaktadırlar. Bu nedenle bireylerin kendilerini güvende hissettikleri alanları oluşturan kahvehaneler özellikle yaşlı bireylerin ontolojik güvenlik duygularının sürekliliğine katkıda bulunmaktadır diyebiliriz.

Üçüncü dalga kahveciler ve diğer kafeler şu an yaşlılar için bir anlam ifade etmese de bugünün gençlerinin yaşlılık döneminde birer sosyalleşme alanları olarak varlıklarını sürdürebileceklerdir. Günümüzde kafeler, artık kentlerde sosyal yaşamı inşa eden mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ara sokaklarda, alışveriş merkezlerinde her yerde bir kafeye özellikle de konsept kafelere rastlamak çok mümkün. Bu kafeler aynı zamanda tüketimin ve söylemin moda olduğu mekanları oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu mekanlarda anı yakalamak gibi bir iddia da söz konusu. Bu nedenle de yaşlılar için çok cazip mekanlar olmasa da özellikle yaşlı kadınların, ev hanımlarının yıllardır evlerde sürdürdüğü gün etkinliğini bu mekanlara taşımaya başladığını da görmekteyiz (Sağman, 2019: 63-64). Yaşlı kadınlar için bir buluşma, toplanma sosyalleşme mekanına dönüşen bu kafeler bireylerin hayatlarını doldurabilmeleri, günlük sıkıntılarından uzaklaşabilmeleri için bir alan ve imkân oluşturmaktadır.

Sonuç olarak modern hayatın beraberinde getirdiği süreksizlikler ve belirsizlikler sonucu yalnızlaşma, yabancılaşma, kaygı, endişe gibi durumlarla baş başa kalan birey, üçüncü dalga kahveciler ve kahvehaneler gibi sosyalleşme alanlarının kendisine sunduğu ait olma, süreklilik, güven duyguları sayesinde karşı karşıya kaldığı olumsuz duygular ile baş edebilmektedir. Ontolojik güvenlik hissini devamlılığına katkı sağlayan bu durum bireyin zorluklar karşısında mücadele edebilmesini sağlamaktadır.

3.3.5. Evcil Hayvan Sahipliği: Kaygı ve Endişe Duygularının Azaltılması

Evcil hayvanlar günümüzde birçok evde bulunmaktadır ve bireyler evcil hayvanlarını ailelerinin birer üyesi olarak kabul etmektedirler. Dolayısıyla her iki taraf da birbirine arkadaşlık, dostlu etmektedir (Pamuk, 2015: 298). Bu arkadaş, dost ilişkisi, birey ve evcil hayvanı arasında bir güven duygusu oluşturmaktadır. Özellikle yakın arkadaşları ve aileleri olmayan bireyler için evcil hayvanlar, en sık görülen, yoğun ve yakın ilişkiler kurulan ve dolayısıyla da bireylerin ontolojik güvenlik

duygularının sürekliliğine katkı sağlayan önemli varlıklardır (Brooks ve diğerleri, 2016: 6). Dolayısıyla bireylerin gündelik hayatın rutinlerinde çevrelerindeki kişilerle olan ilişkilerinde evcil hayvanlarıyla olan ilişkilerindeki kadar yakın ve samimi ilişkilerinin olmadığını evcil hayvanlarıyla ayrı bir bağ oluşturduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle bireyler ve evcil hayvanları arasında oluşan güven duygusu bireylerin evcil hayvanlarıyla daha yakın ilişkiler kurmasını sağlamaktadır (Brooks ve diğerleri, 2016: 6).

Covid19 ile birlikte yasakların hayatımıza girmesiyle eve kapanan bireyler, en çok yüz yüze ilişkilerden mahrum kalmışlardır. Sosyal izolasyonda her türlü ilişki ve bağ kurma yönteminin kısıtlandığını dile getiren “Kaygı ve Strese Karşı Evcil Hayvan Sahiplenin” başlıklı haber pandemi döneminde evcil hayvan sahiplenme oranlarının arttığından bahsetmektedir. Aynı zamanda pandemi döneminde bunun yaşanmasının daha anlamlı olduğu ifade edilmektedir. Evcil hayvanlarla kurulan ilişkiler empati, iletişim becerileri gibi kişilik özelliklerini geliştirmektedir. Evcil hayvanlarıyla güçlü bağları olan yaşlı bireylerin diğerlerine göre depresyon, anksiyete gibi sorunlarla daha az karşılaştıkları görülmektedir. Hatta evcil hayvan ile sahiplenen kişi arasındaki bağlanmanın insan insana kurulan ilişkiler arasındaki bağlanma ile benzer özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir (“Kaygı ve Strese Karşı”, 2021). Yine bir başka haber örneğine göre hayvan sahiplerinin %95’i evcil hayvanlarını ailelerinin bir ferdi olarak görmektedirler. Birbirinden farklı özelliklere sahip olan evcil hayvanlarla kurulan dostluklar, bireylerin hayatlarına mutlu birçok anı kazandırmaktadır (“Evcil Hayvan Sahipleri”, 2021). Kişilerin ve şeylerin sabitliğine odaklanan ontolojik güvenlik duygusu açısından bakıldığında evcil hayvanlar, bireylerin hayatlarındaki sabit ilişkilerden birinin oluşmasını sağlamakta ve böylelikle bireylere güven duyabilecekleri ilişkiler sunmaktadır. Evcil hayvanın aileden biri gibi görülmesi, dostluk ilişkisi kurulması, güçlü bağların oluştuğu anlamına gelmektedir. Sürekli birbirleriyle vakit geçiren evcil hayvan ve birey, birbirlerinin ihtiyaçlarını gidermede de birbirlerine yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla gündelik hayatta karşılaşılabilecek kaygı ve endişe duygularının hafifletilmesi sağlanmakta ve böylelikle de ontolojik güvenlik duygusunun sürdürülebilirliği sağlanmaktadır.

Evcil hayvanlar özellikle de bireylere gündelik hayatta bir rutin oluşturma noktasında katkı sağlamaktadırlar. Bireyler için evcil hayvanlar, bazen egzersiz

yapmaya teşvik edici rol üstlenirken bazen de yataktan kalkmak için bir sebep olarak görülmektedir. Özellikle de hayvanların tek başına karşılayamayacakları ve bireyler tarafından karşılanması gereken ihtiyaçları bireylerin rutinlerine katkı sağlamaktadır (Brooks ve diğerleri, 2016: 8). Yaşlı bireyler açısından daha da önemli olan bu durum, gündelik hayatta yalnız kalan yaşlılar için hem fiziksel aktivite olanağı sağlamakta hem de yaşlıların yanında bir arkadaş, dost olmasını sağlamaktadır. Evcil hayvanlar, özellikle de kedi ve köpekler hareketli hayvanlar oldukları için yaşlıların onlarla birlikte hareket etmesi, oyun oynaması, dışarı çıkarması yaşlıların fiziksel olarak aktif olmalarını sağlamaktadır (Pamuk, 2015: 298-299). Hatta bir haber örneğine göre evcil hayvanları ile oyun oynayan, hareket eden bireylerin, olası sağlık riskleri ile karşılaşma oranı azalmaktadır. Bu habere göre evcil hayvanı olan kalp hastaları, olmayanlara göre daha uzun yaşamakta, köpekleriyle haftada beş veya daha fazla gün yürüyüşe çıkanların daha düşük obezite oranlarına sahip oldukları ifade edilmektedir (“Evcil Hayvan Sahipleri”, 2021). Ayrıca 65 yaş üstü evcil hayvan sahibi olan bireylerin olmayanlara göre %30 daha az doktora gittiği belirtilmektedir (“Evcil Hayvan Sahipleri”, 2021). Bütün bunların yanında evcil hayvanların birçok ihtiyacını tek başına gideremeyecek olması, evcil hayvan sahiplerinin belirli rutinler oluşturmasını sağlamaktadır. Evcil hayvanların beslenmelerini, temizliklerini sağlamak, dışarıya çıkarmak, veterinerine götürmek gibi ihtiyaçlarını karşılamak sosyal faaliyetleri azalan yaşlıların hayatlarına hareketlilik kazandırmakta ve belirli rutinler oluşturmalarını sağlamaktadır (Pamuk, 2015: 298-299). Dolayısıyla da hayatla bağlarının sürekliliği korunmaktadır. Ontolojik güvenlik duygusunun devamlılığı için gerekli olan gündelik rutinlerin, yaşlanma ile bireylerin sosyal hayatlarının kısıtlanması sebebiyle sekteye uğradığı görülmektedir. Bu nedenle yaşlılıkta evcil hayvan sahibi olmak, yukarıda değinilen evcil hayvanların ihtiyaçlarının karşılanması ile yaşlı bireylerin hayatlarında yeni rutinlerin oluşmasını sağlamakta ve yaşlı bireylerin ontolojik güvenlik duygularına katkı sağlanmaktadır.

Bütün bunların yanında evcil hayvanlar, günümüzde yaşlı bireylerin çevrelerindeki insanların azlığından dolayı yaşadıkları yalnızlık duygusunun tolere edilmesini de sağlamaktadırlar (Pamuk, 2015: 298-299). Örneğin, “Evcil Hayvan Sahibi Olmak Her Yaştan İnsana İyi Gelir” başlıklı habere göre özellikle insan desteğinin az olduğu yaşlı bireylerin evcil hayvanlarına bağlılıkları daha az depresyon

yaşadıkları gözlenmiştir. Aynı zamanda da hayvanlarla etkileşimin dopamin, seratonin ve oksitosin miktarını arttırdığı ve bu sayede de olumlu duygu durumunun oluşmasına katkıda bulunduğu düşünülmektedir (“Evcil Hayvan Sahibi Olmak, 2021). Bu bağlamda İzmir’de yaşayan emekli 66 yaşındaki bir birey, emekli maaşı ile günlük 200 kediye mama götürdüğünü dile getirmekte ve bunu yapmanın kendisini nasıl hissettirdiğini şu sözlerle ifade etmektedir: “*Onlara mama bıraktığımda kendimi daha iyi hissediyorum.*” (“Her Gün 200 Sokak Kedisi”, 2021) Dolayısıyla yaşlanmayla birlikte sosyal çevresinde azalma yaşayan yaşlı bireyler, her geçen gün yalnız kalma riski ile baş başa kalmaktadırlar. Aile, arkadaş ve akraba gibi yaşlı bireylerin sosyal hayata katılımını arttıracak ilişki ağlarından uzak kalması, kendisini kötü hissetmesine ve kaygı, endişe duyguları ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bütün bunların yanında herhangi bir evcil hayvana sahip olmak ise yaşlı bireylerin arkadaşlık gibi insan ilişkisi ihtiyacını gidermede yardımcı olmakta ve yaşlılara olumlu ortamlar oluşturmaktadır. Yaşlıların sosyal hayatının hareketlenmesini sağlayan evcil hayvanlar hem fiziksel hem de psikolojik olarak yaşlıların kendilerini iyi hissetmelerini sağlamakta ve bu sayede de ontolojik güvenlik duygularının devamlılığına katkı sağlamaktadırlar.

SONUÇ

Gündelik yaşamın devamlılığı için gerekli olan güven duygusu, günümüzde bireyler için önemli bir meseleyi oluşturmaktadır. Bu bağlamda güvenin bir biçimi olarak ele alınan ontolojik güvenlik kavramı, araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Gündelik hayatta her türlü belirsizliğin, istikrarsızlığın ve riskin hüküm sürdüğü modern sonrası yaşam, bireyler için kaygı ve endişe duygularına sebep olan bir ortam oluşturmaktadır. Bütün bunlar da modern sonrası dönemde güven kavramının önemli bir araştırma konusu olduğunu göstermektedir; ki birçok düşünür de çok farklı şekillerde güven kavramını ele almaktadır. Anthony Giddens da bu düşünürlerden biridir. Giddens, güvenin bir biçimi olarak ontolojik güvenlik kavramını literatüre dahil etmiştir. Daha sonrasında da birçok düşünür tarafından ele alınan bu kavram, en basit haliyle bireylerin gündelik hayatlarında kendi kimliklerinin, çevrelerindeki kişilerin ve şeylerin sürekliliğine olan itimatları olarak açıklanabilmektedir. Bireyler, gündelik hayatlarında ve tabii ki hayatlarının tamamında güvende olma ihtiyacı duymaktadırlar. Bu ihtiyaç, bireylerin hayatlarının sürekliliği açısından fizyolojik ihtiyaçları kadar gereklidir. Dolayısıyla bireyler, kendilerini güvende hissetmediklerinde kaygı ve endişe duyguları ile baş başa kalmaktadırlar ve bu durum da bireylerin hayatlarının sürekliliğini olumsuz etkilemektedir.

Modern sonrası yaşam, geleneksel dönemden oldukça farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma risk faktörlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Modern sonrası dönemde bireyler, geleneksel döneme göre çok daha farklı risklerle karşılaşabilmektedirler. Aynı zamanda modern sonrası dönemde bireylerin geleneksel dönemde sahip oldukları birçok kurum değişmektedir. Gelenekler ve dinlerin günümüzde etkisi oldukça azalmaktadır ve artık bireyin hayatını şekillendiren temel unsurlar olarak bulunmamaktadırlar. Diğer taraftan modernleşmeyle birlikte zaman-mekan arasında bir uzaklaşma yaşanmıştır. Bireyler için artık zaman da mekan da çok farklılaşmaktadır. Modern sonrası yaşamda bireyler, değişimleri çok hızlı yaşamakta ve değişimler çok daha geniş alanı etkilemektedir. Bütün bunlara ek olarak küreselleşme, sanayileşme, endüstrileşme ve bireyselleşme artık hayatın her alanında kendini göstermektedir. Yaşanan bütün bu değişimler ve ortaya çıkan yeni risk unsurları, bireylerin risklere karşı daha savunmasız olmasına neden olmaktadır. Aynı

şekilde bireylerin belirsizliklerle ve süreksizliklerle karşılaşması ise daha muhtemeldir.

Modern öncesi dönemde de risklerle karşı karşıya olan birey, riskler sonucu karşılaştığı belirsizlik ve süreksizlikleri dini inançları veya gelenekleri sayesinde aşabilmekteydi. Ancak modern sonrasında yaşamın daha çok bireyselleşmesi, dini inançların ve geleneklerin bireylerin hayatları üzerindeki etkisini azaltmaktadır. Dolayısıyla birey, modern sonrasında karşılaştığı belirsizlik ve süreksizlikler sonucu baş başa kaldığı kaygı ve endişe duygularından uzaklaşmakta zorlanmaktadır. Bu durumu ontolojik güvenlik kaygısı olarak adlandıran Giddens, bireylerin bu durum ile baş edebilmeleri için hayatlarında belirli rutinler oluşturmuş olmalarının öneminden bahsetmektedir.

Bireyler, gündelik hayatlarının sürekliliğini sağlamak için hayatlarını belirli rutinler çerçevesinde idame ettirmektedirler. Bu rutinler; yemek yemek, okula, işe gitmek, spor yapmak, hobi edinmek gibi basit eylemleri oluşturabildiği gibi modern hayatın beraberinde getirdiği yeni deneyimleri de oluşturabilmektedir. Bireyler, gündelik hayatlarında herhangi bir zorlukla karşılaştıklarında sahip oldukları rutinlerle bu kaygı ve endişe duygularından uzaklaşmaya çalışmaktadırlar. Ancak bireylerin bozulan rutinlerinin yerine bir yenisini koyması; bireylerin temel güven sisteminin tam olarak oluşması ile mümkündür.

Temel güven sistemi, bebeklik döneminde bireyin annesiyle veya ona bakan her kimse onunla oluşturduğu bir sistemdir. Bebeklik döneminde bireyler, kendi ihtiyaçlarını karşılayamadığında bebeğe bakan her kimse ihtiyaçlarını o yerine getirmektedir. Ancak buradaki asıl meseleyi bu ihtiyaçların tam ve yeterli karşılanması oluşturmaktadır. Bireyler, kendisine bakan kişi tarafından ihtiyaçlarının tam ve yeterli karşılandığını hissettiğinde bunun sürekliliğine inanır ve dolayısıyla da güven duygusu gelişir. İhtiyaçlar karşılanmadığında ya da bir karşılanıp bir karşılanmadığında ise bireyin güven duygusu sarsılmaktadır. Dolayısıyla bebeklik döneminde bebek ve bakıcısı arasında gelişen bu güven duygusu temel güven sistemini oluşturmaktadır. Bu noktada ontolojik güvenlik duygusu için de asıl olanın, temel güven duygusu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda bireylerin gündelik hayatlarında karşılaştıkları riskler ve belirsizlikler sonucu rutinlerinin sekteye uğraması durumunu aşabilmeleri, temel güven sistemlerinin oluşmasına bağlıdır diyebiliriz. Temel güven

sistemi tam olarak oluşmuş olan birey, bozulan rutinlerinin yerine bir yenisini koyarak ontolojik güvenlik kaygısı ile baş edebilmektedir.

Modern sonrası dönemde bireyler, ontolojik güvenlik hislerini tehdit edecek birçok unsurla karşılaşmaktadırlar. Bireylerin bu tehditleri bertaraf edecek yeni rutinler oluşturması ise oldukça muhtemeldir. Ancak birçok dezavantajlı grup ise bu tehditler karşısında oldukça savunmasızdır. Bu dezavantajlı gruplardan biri olan yaşlılar da ontolojik güvenlik hislerini sekteye uğratan tehditlerle baş etmekte zorlanmaktadırlar. Yaşlıların diğer yaş gruplarına göre tehlikeler karşısında daha savunmasız olmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bireyler yaşlandıkça fizyolojik, psikolojik ve zihinsel kayıplar yaşamaktadırlar. Özellikle görme, duyma gibi duylarda yaşanan kayıplar, algılamadaki güçlükler, fiziksel kapasitenin azalması, birçok hastalığın kronikleşmesi, hastalığa yakalanma riskinin artması gibi fizyolojik sıkıntıların yanında sevdiklerin kaybedilmesi, emeklilik sebebiyle günün çoğunluğunu kaplayan işten uzaklaşma, gelirden yaşanan azalmalar gibi sosyoekonomik sıkıntılar yaşlıların gündelik hayatta diğer yaş gruplarına göre daha çok sorunla karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle araştırmamız, yaşlıların gündelik hayatlarındaki ontolojik güvenlik hissi ile karşılaşma alanlarına yoğunlaşmaktadır. Bu noktada yaşlıların gündelik hayatta kendilerini güvende hissettikleri alanlar, kaygı duymalarına neden olan alanlar ve bu kaygı duygusu ile baş etme yöntemleri, bu araştırma ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Yaşanan teknolojik gelişmeler ve tıptaki ilerlemeler, insan ömrünün uzamasına yardımcı olmuştur. Bunun yanında doğum oranlarının da azalması yaşlı nüfusun toplumdaki oranını arttırmaktadır. Dolayısıyla yaşlı nüfusun görünürlüğü artmakta, sorunları daha belirgin hale gelmektedir. Bu sorunlara çözüm bulma amacıyla sosyal politikalar geliştirilmektedir. Yaşlılara yönelik sosyal politikalar, genellikle merkezi yönetim eliyle yürütülse de hem yerel yönetimlerin hem de sivil toplum kuruluşlarının da bu konularda çalışmaları, projeleri bulunmaktadır. Bu noktada tüm bu kurum ve kuruluşlar, sosyal politikalar ile yaşlıların, fiziksel ve psikolojik iyiliklerini korumaya, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara aktif katılımlarını sağlamaya çalışmaktadır. Diğer taraftan yaşlıların karşı karşıya kaldıkları yalnızlık, ekonomik sıkıntılar, istismar gibi konularda sorunlarını çözmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla bu kurumlar, yaşlıların gündelik hayatlarını bağımsız bir şekilde ve güven içinde sürdürebilmelerini

amaçlayan politikalar oluşturmaktadırlar (Altun, 2021: 31). Yaşlıların gündelik hayatında ontolojik güvenlik hissini oluşturan alanların ve ontolojik güvenlik kaygısına neden olan alanların sıralanması da bu sosyal politikaların oluşturulması açısından önemlidir. Sıralanan bu güven ortamları ve kaygı ortamları, politika yapıcılara yön gösterecektir. Böylelikle yaşlıların gündelik hayatlarını güven içinde sürdürebilmeleri için çeşitli sosyal politika yöntemleri geliştirilebilecektir.

Yaşlıların, gündelik hayatlarında ontolojik güvenlik hissi oluşturdukları alanların başında ev gelmektedir. Ev, daha önce de anlatıldığı gibi bireylerin hayatlarının sabit ve sürekli parçaları olduğu için güven hissini destekleyen önemli bir mekânsal alanı oluşturmaktadır. Özellikle evde hatıraların oluşması, evlerin bilindik mekanlar olması, belirli rutinelere sahip olması, bireylerin yaşlılıklarında evlerinden uzaklaşmak istememelerine neden olmaktadır. Ancak bu güven duygusunu sağlayan ev, yaşlanmayla birlikte fiziksel birçok sorunla karşılaşan bireyler için riskli bir ortama dönüşebilmektedir. Modernleşmeyle birlikte geniş aileden çekirdek aileye doğru bir dönüşüm yaşanması, bu risk ortamını daha da etkilemektedir. Çünkü evde yalnız yaşayan yaşlı sayısı artmaktadır. Bu nedenle bakıma muhtaç yaşlıların gündelik hayatlarını güven içerisinde idame ettirebilmelerinin güçleşmesi, önemli bir sorun olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu sorunu çözebilmek için çeşitli kamu kurumları ve özel kuruluşlar, huzurevleri ile yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri oluşturmaktadırlar (Şeker ve Kurt, 2018: 19). Önemli bir sosyal politika uygulaması olan huzurevleri, 60 yaş ve üzerindeki yaşlıların bakımlarının sağlanması, korunmaları, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması için kurulan, yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Tuncel ve Uzun, 2019: 323). Yaşlıların gündelik hayatlarını güven içinde idame ettirebilmelerini sağlayan bu kurumlar, her yaşlı için aynı anlamları ifade etmemektedir. Daha önce de dile getirdiğimiz gibi bireyler, yaşlanmayla birlikte uyum sağlama konusunda daha çok zorlanmaktadırlar. Dolayısıyla alıştıkları, bildikleri, kendilerini güvende hissettikleri evlerinden ve çevrelerinden ayrılmak, onların daha çok kaygı duygusu ile karşı karşıya kalmalarına sebep olabilecektir. Bu nedenle yaşlıların kendi evlerinde bakımlarının sağlanması, ihtiyaçlarının giderilmesi yönündeki sosyal politikalar, yaşlılar için daha anlamlı uygulamalar olabilir. Bu durumun farkına varılması çeşitli kurumların da bu şekilde

sosyal politikalar geliştirmesini sağlamaktadır. Evde bakım hizmeti bu uygulamalardan biridir.

Evde bakım hizmeti, belediyeler tarafından yürütülmektedir. Standart bir uygulama yöntemi olmamakla birlikte genel olarak, yaşlının evini temizleme, alışverişini yapma, tansiyon, kan şekeri gibi ölçümlerini yapma, basit tamirat ve onarım işlerini yürütme gibi hizmetleri içermektedir (Aca, 2021: 129). Evde bakım hizmeti, özellikle buldukları konut ve çevreden ayrılmak istemeyen yaşlılar için önemli bir uygulamadır. Evde bakım hizmeti, yaşlanmadan kaynaklı değişimlere uyum sağlama konusunda sıkıntı yaşayan bireylerin, kendi evlerinde, bildikleri ortamda gündelik hayatlarını sürdürebilmelerine olanak tanır. Dolayısıyla yaşlıların kendilerini güvende hissetmeleri sağlayan önemli bir sosyal politika uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan ortaya çıkan yeni kent modelleri de yaşlıların, kentlerde ve evlerinde gündelik hayatlarını güven içinde sürdürebilmelerini sağlayacak projeler içermektedir. İçerisinde evde bakım hizmeti uygulamasının unsurlarını taşıyan yaşlı dostu kent bunlardan biridir. Ayrıca akıllı kent uygulamaları da yaşlıların kentlerde, kendi evlerinde güven içerisinde hayatlarını idame ettirebilmelerini sağlayacak özellikler taşımaktadır. Akıllı kent uygulamalarının, yaşlıların hayatını güven içerisinde devam ettirmelerini sağlayacak şekilde sosyal politika olarak hayata geçirilmesi, ontolojik güvenlik duygusunun gelişimine de katkı sağlayacaktır. Akıllı kent, yaşanan teknolojik gelişmelerin kent hayatına adapte edildiği, sürdürülebilir, verimli, güvenli, konforlu kent modelidir. Odağında insan vardır ve insanların kent yaşamında yaşadığı sorunlara bilgi ve iletişim teknolojileri ile çözümler üretilmesini amaçlamaktadır (Bulut ve Arslan, 2018: 1131). Özellikle toplumda dezavantajlı olarak bulunan ve evlerinde yalnız yaşayan yaşlıların hayat kalitesini arttıran ve kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak yöntemler, akıllı kent uygulamaları ile geliştirilebilir. Bu amaçla belediyeler tarafından oluşturulmuş birkaç proje bulunmaktadır; Alzheimer hastalığı bulunan kişilerin takip edilmesi ve bağlantı kurulabilmesini sağlayan bir takip sistemi oluşturulması, kronik hastalığı bulunlar için tansiyon, nabız, şeker gibi değerlerin ölçülmesi ve dijital ortamda takip edilmesi, panik butonu ile acil durumlarda ambulans ağırılabilmesi gibi projeler ve uygulamalar, yaşlıların gündelik hayatlarını kaygı ve endişe duymadan sürdürebilmelerini sağlamaktadır (Bulut ve Arslan, 2018: 1133). Dolayısıyla bu

projelerin geliştirilip çoğaltılması, akıllı kent uygulamalarının dezavantajlı grupların kullanımına daha çok sunulması ve bütün bunların birer sosyal politika uygulaması olarak hayat bulması, yaşlıların ontolojik güvenlik hislerinin oluşumuna ve sürekliliğine katkı sağlayacaktır.

Yaşlılıkta bireylerin yaşadıkları fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyolojik değişimler, bireylerin gündelik hayatlarını sürdürmelerini sağlayan temel ihtiyaçların giderilmesini ve gündelik rutinlerin devamlılığını zedelemektedir. Bu durumda yaşlıların çeşitli sosyal politikalar ile desteklenmesi önemli bir meseleyi oluşturmaktadır (Yıldırım, 2021: 1891). Yaşlılara yönelik sosyal politikaların en önemlilerinden biri de sosyal güvenlik sistemidir. Diğer bir deyişle emeklilik sistemi olarak adlandırabileceğimiz bu uygulama ile bireylerin yaşlandıklarında hayatlarını idame ettirebilmelerini sağlayacak bir emekli aylığı bireylere tanımlanmaktadır. Bireylerin gündelik hayatlarının idamesi için gerekli olan maddi gücün oluşmasını sağlayan bu aylık, aynı zamanda bireylerin sağlık sisteminden de yararlanmasına imkan tanımaktadır (Uyanık, 2017: 92).

Sosyal güvenlik sistemi, bireylerin yaşamlarında karşılaşılabilecekleri risklere karşı bir güvence oluşturmaktadır. Özellikle yaşlılık döneminde bireylerin sosyoekonomik risklere daha açık durumda olması, yaşlılar için sosyal güvenlik sisteminin önemli bir sosyal politika olduğunu ortaya koymaktadır (Şeker ve Kurt, 2018: 17). Emeklilik gelirin yeterli seviyede olması, yaşlıların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve bir istikrara sahip olması, yaşlıların ontolojik güvenlik hislerinin sürekliliğine katkıda bulunmaktadır. Ancak Türkiye gibi emeklilik gelirin pek de yüksek olmadığı ülkelerde yaşlılar, emeklilik gelirleriyle yeterli olarak geçinememektedirler. Bu durumda da bireylerin ontolojik güvenlik duyguları zedelenmektedir. Emeklilik sistemi, modern dönemde bir uzmanlık sistemini oluşturmaktadır. Uzmanlık sistemleri, modern dönemde bireylere güven ortamını sunan sistemlerdir. Dolayısıyla bireyler emekli olduklarında bu sistem sayesinde düzenli bir gelire sahip olacaklarını düşünmekte ve hayatlarını idame etme konusunda bu sisteme güvenmektedirler. Sistemin bir uzmanlık sistemi ve düzenli olması, bireylerin ontolojik güvenlik hislerinin inşasına katkıda bulunmaktadır. Ancak emeklilik gelirlerinin bireylerin yaşamlarını idame ettirebilecek seviyede olmaması ve bireylerin emekli olduktan sonra bile çalışmak zorunda kalması, bireylerin bu sisteme

duydıkları güveni zedelemektedir. Dolayısıyla ontolojik güvenlik hislerinin de sekteye uğradığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu noktada politika yapımcılarının, emeklilik aylığını yaşlıların gündelik hayatını idame ettirebileceği düzeye çıkaracak sosyal politikalar geliştirmeleri gerektiğini söyleyebiliriz. Ayrıca emeklilik sistemine ek yeni uygulamaların geliştirileceği başka sosyal politikalar da oluşturulabilir. Yaşlıların, kademeli olarak iş hayatına devam edebilmesi ya da yaşlıların kendi ilgi alanlarına göre yeni iş alanlarında deneyim sağlayabileceği projelerin oluşturulması gibi yeni oluşturulacak sosyal politikalar, hem yaşlıların gelir düzeylerinde iyileşme sağlayacak hem de toplum hayatına daha aktif katılmalarına olanak tanıyacaktır. Gelir düzeyinin iyileşmesi, bireylerin hayat kalitesini de arttıracaktır. Ayrıca iletişimin, ontolojik güvenlik hissinin sürdürülmesinde önemli bir yere sahip olduğu düşünüldüğünde iş hayatına devam etmek yaşlıların sosyal çevreleri ile iletişiminin de devam etmesini sağlayacaktır. Böylelikle iletişim olanaklarından uzak kalmayan yaşlılar, yeni gelişmelere de daha kolay ayak uydurabileceklerdir. Dolayısıyla bu konularda hem merkezi hem de yerel kuruluşlar tarafından sosyal politikalar oluşturulması yaşlıların ontolojik güvenlik hislerinin devamlılığı için önemli bir meseleyi oluşturmaktadır.

Yaşlılara yönelik sosyal politikalar ile yaşlıların yaşam kaliteleri arttırılmaya çalışılmaktadır. Yaşam boyu öğrenme politikası da bu amaçla oluşturulan bir sosyal politika uygulamasıdır. Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler eğitimin belirli bir yaşta noktalanmaması gerektiğini ve bireyin hayatı boyunca bir öğrenme faaliyeti içerisinde olabileceğini göstermektedir. Yaşlıların yaşam boyu öğrenme politikalarından yararlanması kuşaklararası aktarımı ve dayanışmayı arttırmaktadır. Ayrıca yaşlıların yalnızlaşmasının önüne geçilerek toplumla etkileşim halinde olmasını sağlamaktadır (Altun, 2021: 34; Yavuz, 2020: 252).

Yaşam boyu öğrenme politikasının en iyi örneklerinden birini üçüncü yaş üniversiteleri oluşturmaktadır. Türkiye’de tazelenme üniversitesi olarak kendine yer bulan proje, tamamıyla sosyal sorumluluk anlayışı çerçevesinde gönüllülük esasına dayanmaktadır. Hem öğretim üyeleri hem de öğrenciler, gönüllü olarak bu projeye dahil olmaktadır (Altun, 2021: 34). Üçüncü yaş üniversiteleri ile yaşlıların özerklik duygusunu kazanmaları ve kendilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca yaşlıların topluma dahil olmaları ve sosyalleşebilmeleri sağlanırken entelektüel olarak

gelişmeleri ve ruhsal olarak daha iyi durumda olmaları da sağlanmaktadır. Diğer taraftan sağlık, arkeoloji, sosyoloji, ekonomi, güzel sanatlar, tamirat, yemek pişirme, örgü gibi olukça çeşitli ders olanaklarına sahip üçüncü yaş üniversiteleri, yaşlıların yeni ilgi alanları geliştirmelerini ve hayatlarında bir hareketlilik olmasını sağlanmaktadır. Bütün bunlar yaşlıların toplumda kendilerine yer bulmalarına ve kendilerini işe yarar hissetmelerine olanak tanır (Yavuz, 2020: 254-257). Yaşlıların gündelik hayatta ontolojik güvenlik hislerinin zedelenmesine sebep olan unsurların başında yalnızlık, izolasyon, iletişimden mahrum kalma, kent hayatından uzaklaşma gibi unsurlar gelmektedir. Tazelenme üniversiteleri yaşlıların karşı karşıya kaldıkları bu kaygı unsurlarına karşı bir baş etme yöntemi olarak düşünülebilir. Dolayısıyla tazelenme üniversitelerinin bir sosyal politika uygulaması olarak politika yapıcılar tarafından daha çok desteklenmesi, yaşlıların ontolojik güvenlik hislerinin sürekliliğine de katkı sağlayacaktır.

Artan yaşlı nüfusla birlikte yaşlı bireylerin görünürlüğü artmaktadır. Bu durumda yaşlıların, karşı karşıya oldukları risklerin de fark edilirliliği artmakta ve toplumun genelini ilgilendiren bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu risklere karşı yeni sosyal politika uygulamaların geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Yaşlıların gündelik hayattaki sorunlarına bir çözüm oluşturan bu sosyal politika uygulamalarının artması ve dolayısıyla çeşitlerinin fazlalaşması, yaşlıların gündelik hayatlarını güven içinde sürdürebilmelerine olanak sağlayacaktır (Uyanık, 2017: 94).

Bütün bunların sonucunda, yaşlıların ontolojik güvenlik hislerinin oluşumuna katkı sağlayan ev, iletişim, ekonomik kaynaklara erişim gibi alanların geliştirilmesi, ontolojik güvenlik kaygısına sebep olan ekonomik güvencesizlik, kentsel yaşam, göç, kronik rahatsızlıklar gibi alanlarda yaşanan sorunlara çözümler geliştirilmesi ve ayrıca ontolojik güvenlik kaygısı ile baş etme yöntemleri olan din, yoga, yeni kent modelleri, sosyalleşme mekanları, evcil hayvan sahipliği gibi konuların geliştirilmesi ve çoğaltılması için adımlar atılması gerektiğini söyleyebiliriz. Bu amaçla oluşturulacak sosyal politikalar, yaşlıların gündelik hayatlarını kimseye muhtaç olmadan güven içinde sürdürebilmelerini, hayat kalitelerinin artmasını ve toplumla uyum içinde yaşayabilmelerini sağlayacaktır. Dolayısıyla bu araştırmada yaşlıların ontolojik güvenlik ile karşılaştıkları alanların bu şekilde sıralanması, politika yapıcılara bir yol gösterici olabilir.

Ontolojik güvenliğin gündelik hayatta yaşlıların hayatında görünür olduğu bu alanlar elbette genişletilebilir. Ancak ontolojik güvenlik kavramının literatürde yeni bir kavram olması, inceleme alanlarının da kısıtlı olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu araştırma sonrasında yaşlıların hayatında ontolojik güvenliğin ne şekilde yer aldığı daha başka alanlar ele alınabilir. Örneğin, yaşlılığın cinsiyet özelinde değerlendirilmesi ve cinsiyetin ontolojik güvenlik kavramında nasıl görüldüğünün incelenmesi, bu alana katkıda bulunabilecektir. Yine aynı şekilde yaşlıların eğitim durumu, yaşlı istismarı, Covid19 gibi konular da ontolojik güvenlik bağlamında incelenebilecek ve alana katkı sağlayabilecek konuları oluşturmaktadır. Diğer taraftan her bir başlığın ayrı birer inceleme olarak ele alınabileceğini de söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Aca, Zeynep, Aktif Yaşlanma Kavramının Temel Çerçevesini Anlamak ve Türkiye’de Aktif Yaşlanmaya Yönelik Politikalar, *Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Yaşlılık*, (ed. Fatih Altun), Ankara: Gazi Kitabevi, 2021, s. 117-140.
- Acar, Burak, Ömer Miraç Yaman, “21. Yüzyılda Yeni Bir Dezavantajlı Grup: Yaşlı Hükümlüler”, *Turkish Studies*, Cilt: 14, Sayı: 4, (2019), s. 1179-1199.
- Adewale, S. A., “Afrika’nın Geleneksel Dininde Kurban”, (çev. Ahmet Güç). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, (1998), s. 587-600.
- Akpınar, Bahar, Nur Özdemir, Yaşlı Bireylerde Serbest Zaman Kuramı Bağlamında Dini Algılama ve Yaşama, *9. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı – IV*, (ed. Burak Yuvalı, Latif Karagöz, Taha Eğri), İstanbul: İlem, 2021, s. 139-150.
- Altun, Fatmanur, “Modernite ve Modernizm: Batı-İçi Bir Tartışma”, *İbn Haldun Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, (2021), s. 95-120.
- Altun, Zeynep, “Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar ve Sosyal Hizmetler: Sivil Toplum Kuruluşları Üzerinden Bir Değerlendirme”, *Toplumsal Politika Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, (2021), s. 30-40.
- Areni, Charles, “Ontological Security as an Unconscious Motive of Social Media Users”, *Journal of Marketing Management*, Vol: 35, No: 1-2, (February 2019), s. 75-96.
- Aydıner Boylu, Ayfer, “Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Konut İlişkisi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, (Nisan 2013), s. 145-156.
- Aytekin, Humeyra, *Gündelik Hayatta Gelenek ve Hurafelerin Yeri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.
- Beck, Ulrich, *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*, (çev. Kazım Özdoğan ve Bülent Doğan), İstanbul: İthaki Yayınları, 2019.
- Brassett, James vd., “EU’ ve Got to Be Kidding: Anxiety, Humour and Ontological Security”, *Global Society*, Vol: 35, No: 1, (October 2020), s. 8-26.

- Brooks, Helen vd., “Ontological Security and Connectivity Provided by Pets: A Study In The Self-management of The Everyday Lives of People Diagnosed With A Long-term Mental Health Condition”, *BMC Psychiatry*, (2016), s.2-12.
- Bryant, Melanie, Vaughan Higgins, “Securitising uncertainty: Ontological security and cultural scripts in smart farming technology implementation”, *Journal of Rural Studies*, Vol: 81, (November 2020), s. 315-323.
- Bulut, Yakup, Muhammed Miraç, Aslan, Akıllı Kentler ve Sağlık Hizmetleri: Akıllı Yaşlı Bakım ve Koordinasyon Merkezi Örneği, *Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar ve Etkin Belediyecilik Uygulamaları*, (ed. Mehmet Mecek, vd.), Ankara: Nobel Yayıncılık, 2018, s.1130-1137.
- Ceylan, Harun vd., Literatür: Türkiye’de Yaşlıların Yaşam Durumları, *İstanbul’da Yaşlanmak İstanbul’da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması*, (ed. Murat Şentürk ve Harun Ceylan), İstanbul: Açılım Kitap, 2015, s.35-60.
- Cohen, Jonathan, Miriam Metzger, “Social Affiliation and the Achievement of Ontological Security through Interpersonal and Mass Communication”, *Critical Studies in Mass Communication*, Vol: 15, Sayı: 1, (May 2009), s.41-60.
- Colic-Peisker, Val vd., “Asset poverty, precarious housing and ontological security in older age: an Australian case study”, *International Journal of Housing Policy*, Vol: 15, No: 2, (December 2014), s. 167-186.
- Croft, Stuart, “Constructing Ontological Insecurity: The Insecuritization of Britain's Muslims”, *Contemporary Security Policy*, Vol: 33, No: 2, (Jun 2012), s. 219-235.
- Çakmak, Fatma, “Zorunlu Göç Sürecinde Mekânın Kaybı ve Evin Yitimiyle Başlayan Yersiz Yurtsuzluğun Ürettiği Bir Travma Olarak “Kimliğin Anonimleşmesi”, *Turkish Studies*, Cilt: 13, Sayı: 2, (2018), s. 349-364.
- Çolak, Murat, Yunus Emre Özer, “Sosyal Politika Anlamında Aktif Yaşlanma Politikalarının Ulusal ve Yerel Düzeydeki Analizi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 55, (Güz, 2015), s. 115-124.
- Danış, Mehmet Zafer, “Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık ve Yoksulluk Durumları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt: 20, Sayı: 1, (2019), s. 67-83.

- Dupuis, Ann, David C. Thorns, "Home, Home Ownership and The Search For Ontological Security", *The Editorial Board of The Sociological Review*, Vol: 46, No: 1, (February 1998), s. 24-47.
- Ersoy, Sıddıka vd., "Televizyon, Sabah Programları ve Yaşlıdaki Yansımaları", *Qualitative Studies*, Cilt: 14, Sayı: 13, (2019), s.18-26.
- Furedi, Frank, *Korku Kültürü: Risk Almanın Riskleri*, (çev. Barış Yıldırım), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017.
- Giddens Anthony, *Modernite ve Bireysel-Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, (çev. Ümit Tatlıcan), İstanbul: Say Yayınları, 2010.
- _____, *Modernliğin Sonuçları*, (çev. Ersin Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018.
- _____, *Sosyoloji*, (çev. Hüseyin Özel vd.), İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012.
- Giddens, Anthony, Christopher Pierson, *Conversations with Anthony Giddens Making Sense of Modernity*, Cambridge: Polity Press, 1998.
- Grenville, Jane, "Conservation as Psychology: Ontological Security and the Built Environment", *International Journal of Heritage Studies*, Vol:13, No: 6, (September 2007), s. 447-461.
- Gündal, Kenan, *Anthony Giddens'ta Süreksizlikler ve Ontolojik Kaygı: Geç Modern Çağda Varlıksal Güvenlik Problemi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2015.
- Gürsu, Orhan, Yaşar Ay, "Din Manevi İyi Oluş ve Yaşlılık", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 61, (2018), s. 1176-1190.
- Hiscock, Rosemary vd., "Ontological Security and Psycho-Social Benefits from the Home: Qualitative Evidence on Issues of Tenure", *Housing, Theory and Society*, Vol: 18, No: 1-2, (Nov 2001), s. 50-56.
- Hudson, Barbara, *Justice in the Risk Society Challenging and Re-affirming Justice in Late Modernity*, London: SAGE Publications, 2003.
- İçli, Gönül, "Yavaşlayan Kentler ve Yaşlılar", *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 2, (2017), s. 67-75.

- Jabareen, Yosef vd., "Conceptualizing Urban Ontological Security: 'Being-in-the-City' and Its Social and Spatial Dimensions", *Cities*, Vol: 68, (August 2017), s. 1-7. 70.
- James, Inger vd., "Ontological Security in Nursing Homes for Older Persons – Person-Centred Care is the Power of Balance", *The Open Nursing Journal*, Vol: 8, (2014), s.79-87.
- Kabadayı, Sedanur, *65 Yaş Üzeri Bireylerde Algılanan Sosyal Destek ile Depresyon ve Bilişsel Beceriler Arasındaki İlişki*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.
- Kalınkara, Velittin, "Evinde Yalnız Yaşayan Yaşlı Bireylerin Covid19 Salgısıyla Başa Çıkmalarında Geronteknolojinin Kullanımı", 11. Ulusal Yaşlılık Kongresi: Sağlıklı Yaşlanma, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 09-11 Nisan 2021.
- Kaya, Selim, Rahime Kıyılı, "Antakya'da Ortaçağ'da Meydana Gelen Doğal Afet ve Salgın Hastalıklara Bir Bakış", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, Sayı:12, (2009), s. 403-418.
- Kazharski, Aliaksei, "Civilizations as Ontological Security? Stories of the Russian Trauma", *Problems of Post-Communism*, Vol: 67, No: 1, (May 2019), 24-36.
- Kırılmaz Harun, Fatma Ayparçası, "Modernizm ve Postmodernizm Süreçlerinin Tüketim Kültürüne Yansımaları", *İnsan ve İnsan Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 8, (2016), s. 32-58.
- Korkmaz Yaylagül, Nilüfer, Melis Aslan, "Yaşlılık, Mültecilik ve Sosyal Dışlanma: Suriyeli Yaşlı Mültecilerin Deneyimleri", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 29, Sayı: 4, (2020), S. 406-422.
- Kurt, Gökhan vd., "Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti", *Adli Tıp Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 2, (2010), s. 32-39.
- Mansvelt, Juliana vd., "Pursuing security: economic resources and the ontological security of older New Zealanders", *Ageing & Society*, Vol: 34, No:10, (Nov 2014), s. 1666-1687.
- Misztal, Barbara A., *Trust in Modern Societies The Search for the Bases of Social Order*, USA: Polity Press, 1996.

- Mitzen, Jennifer, “Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma”, *European Journal of International Relations*, Vol: 12, No: 3, (September 2006), s.341-370.
- Mitzen, Jennifer, Kyle Larson, “Ontological Security and Foreign Policy”, *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, (September 2017), s. 1-26.
- Mythen, Gabe, *Ulrich Beck A Critical Introduction to the Risk Society*, London: Pluto Press, 2004.
- Narin, Büşra, *Türkiye’de Yaşlı Politikaları ve Yaşlı İhmal ve İstismarına Yönelik Uygulamalar*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2019.
- Özdamla Akkaya, Özlem, *Küreselleşme Sürecinde Sosyalleşme Aracı Olarak 3. Dalga Kahveciler ve Tasarım Kültürü*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.
- Özmete, Emine, “Yaşlılıkta Yaşamın Anlamının Refah Göstergeleri ile Yordanması”, *Aile ve Toplum*, Sayı: 4, (2008), s. 7-20.
- Özmete, Emine, Bahadır Dinç, “Yaşlıların “Göç ve Yerinde Yaşlanma” Bağlamında Kentsel Dönüşüm ile İlgili Değerlendirmeleri”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 46, (2020), s. 197-234.
- Pamuk, Deniz, “Yaşlı Bireylerin Yaşamında Evcil Hayvanların Rolü”, *Mediterranean Journal of Humanities*, Sayı: 2, (2015), s. 297-306.
- Rasmussen, Mikkel V., *The Risk Society at War Terror: Technology and Strategy in the Twenty-First Century*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Sağman, Mahmud Mücahit, *Yaşlı Erkek Bireylerin Mekan Tercihleri: İstanbul Örneği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019.
- Saramago, Jose, *Körlük*, (çev. Işık Ergüden), İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2015.
- Saygın, Arda Umut, “Anthony Giddens’in Sosyolojisinde Modernliğin Boyutları”, *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, (2016), s. 69-80.
- Schütze, Carolin, “Ontological Security in Times of Global Transformations? Bureaucrats’ Perceptions on Organizational Work Life and Migration”, *Political Psychology*, Vol: 0, NO: 0, (2021), s. 1-19.

- Serdar, Murat, “Ortaçağ Avrupa’ında Tanrının Laneti Cüzzam ve Cüzzam Evleri”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 2, (2014), s. 100-110.
- Stonehouse, Darran vd., “Homeless Pathways and the Struggle For Ontological Security”, *Housing Studies*, Vol: 36, No: 7, (Mar 2020), s. 1047-1066.
- Şahbaz, Selin, *Geçmişten Günümüze Kahvehaneler, Kahvehanelerin Sosyal Yaşamdaki Yeri ve Önemi: Aydın Merkez Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2007.
- Şeker, Aziz, Gökhan Kurt, “Bir Sosyal Politika Alanı Olarak Yaşlılık ve Sosyal Hizmet Uygulamaları”, *NüfusBilim Dergisi*, Cilt: 40, (2018), s. 7-30.
- Şengün Gürsoy, Serpil, *Tüketim Toplumu ve Ontolojik Güvenlik Erozyonu Dahilinde Yükselen Akım Yoga*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.
- Tekten Aksürmeli, Zeynep Serap, “Yaşlılık Ekseninde Türkiye’de İç Göç ve Kent”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 64, (2017), s. 703-716.
- Telek, Alphan vd., *Türkiye’de İşgücündeki Yaşlılar ve Güvencesizlik*, İstanbul Politika Araştırmaları Enstitüsü, 2021.
- Touraine, Alain, *Modernliğin Eleştirisi*, (çev. Hülya Tufan), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1992.
- Tuna Uysal, Meryem, “Yaşlı Bireylerin Sosyalleşmesinde Dijital Teknolojinin Rolü: Dijital Yaşlılar Üzerine Bir Çalışma”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 50, (2020), s. 43-59.
- Tuncel, Gülnihal, Hasan Uzun, “Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar Üzerine Bir İnceleme”, *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 2, (2019), s. 309-334.
- Turan, Erol, Emre Aydilek, “Modernite ve Postmodernite Ekseninde Kamusal Yaşamın Dönüşümü”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 17, (2017), s. 279-290.
- Tutar, Hüseyin, “Kırgızlarda Akrabalık Terminolojisi ve Akrabalık İlişkileri”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, Sayı: 6, (2007), s. 155-169.

- Uyanık, Yücel, “Yaşlılık, Yaşlanan Nüfus ve Sosyal Politika”, *İş ve Hayat*, Cilt: 3, Sayı: 5, (2017), s. 69-100.
- Vassilev, Ivaylo vd., “Social Status and Living with a Chronic Illness: An Exploration of Assessment and Meaning Attributed to Work and Employment”, *Chronic Illness*, Vol: 10, No: 4, (Jan 2014), s. 1-18.
- Yamagishi, Toshio, *Trust An Evolutionary Game of Mind and Society*, (çev, Feixue Wang), Tokyo: Tokyo University Press, 1998.
- Yavuz, Cemil, Aktif Yaşlanma ve Üçüncü Yaş Üniversiteleri, *Yaşlılık ve Sosyal Politika Tartışmaları*, (ed. Zahide Gençtürk), İstanbul: Detay Yayıncılık, 2020, s. 248-263.
- Yıldırım, Arzu, “Sosyal Politika Kapsamında Türkiye’de Yaşlanmaya İlişkin Ulusal Düzeydeki Düzenlemeler”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 3, (2021), s. 1889-1909.
- Yılmaz, Macid, “Yaşlılıkta Manevi Destek ve Din Eğitiminin Önemi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 39, (2013), s. 241-164.
- Wilkinson, Iain, *Anxiety in a Risk Society*, London: Routledge, 2001.
- World Health Organization, *Active Ageing-A Policy Framework*, Madrid, 2002.
- “65 Yaş Üzeri Olduğu İçin Otobüsten İndirilmek İstenen Yurttaş: Ben Çalışmazsam Açım”, (2021, 08 Ocak). <https://www.birgun.net/haber/65-yas-uzeri-oldugu-icin-otobusten-indirilmek-istenen-yurttas-ben-calismazsam-acim-329652> (Erişim Tarihi: 14.10.2021).
- “Alzheimer Hastaları İçin En Anlamlı Proje: Kokular Hatıraları Tazeler”, (2021, 28 Ekim). <https://www.sabah.com.tr/saglik/2021/10/28/alzheimer-hastalari-icin-en-anlamli-proje-kokular-hatiralari-tazeler> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).
- “Alzheimer Hastası 5 Gündür Kayıp”, (2021, 23 Kasım). <https://www.cnnturk.com/turkiye/alzheimer-hastasi-5-gundur-kayip> (Erişim tarihi: 24.11.2021).
- “Alzheimer Hastası Yedigâr Teyze 3 Gündür Kayıp”, (2021, 27 Temmuz). <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/manisada-alzheimer-hastasi-yadigar-ozcan-3-gundur-kayip-ekipler-her-yerde-onu-ariyor-465394h.htm> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).

- “Alzheimer Riskini Azaltmanın En Etkili 14 Yolu”, (2021, 31 Ağustos).
<https://www.ensonhaber.com/saglik/alzheimer-riskini-azaltmanin-en-etkili-14-yolu>
(Erişim Tarihi: 03.11.2021).
- “Alzheimer Zihne Parkinson Vücuda Hakim”, (2016, 12 Mart).
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/alzheimer-zihne-parkinson-vucuda-h-kim-oluyor-2208226> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).
- “Anksiyete Pandemisi Geliyor! Şimdi Ruhumuzu Onarma Vakti”, (2020, 12 Nisan).
<https://www.sabah.com.tr/pazar/2020/04/12/anksiyete-pandemisi-geliyor-simdi-ruhumuzu-onarma-vakti> (Erişim Tarihi: 03.11.2021).
- “Araştırma: Zoom Yaşlılara Hava Yastığı Etkisi Yarattı”, (2021, 15 Mayıs).
<https://www.diken.com.tr/arastirma-zoom-yasli-lara-hava-yastigi-etkisi-yaratti/>
(Erişim Tarihi: 07.09.2021).
- “Artvin’de Tatil Köyünü Aratmayan Huzurevi”, (2021, 30 Ekim).
<https://www.haberler.com/haberler-artvin-de-tatil-koyunu-aratmayan-huzurevi-14496552-haberi/> (Erişim Tarihi: 19.11.2021).
- “Bağcılar’daki Suriyeli Mülteciler Anlatıyor”, (2016, 13 Temmuz).
<https://m.bianet.org/bianet/toplum/176680-bagcilar-daki-suriyeli-multeciler-anlatiyor>
(Erişim Tarihi: 24.10.2021).
- “Bal Ailesinin Alzheimer Öyküsü”, (2013, 16 Kasım).
<https://m.bianet.org/biamag/yasam/151310-bal-ailesinin-alzheimer-oykusu> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).
- “Bornova Uluslararası Yaşlı Dostu Kentler Ağı’na Üye Oldu”, (2021, 06 Ekim).
<https://www.izmirgundemi.net/bornova-uluslararasi-yasli-dostu-kentler-agi-na-uye-oldu/39526/> (Erişim Tarihi: 14.10.2021).
- “Buca Mülteci Destek Masası 3 Bin 486 Mülteciye Destek Verdi”, (2020, 20 Haziran).
<https://www.egedeizmir.com/multeci-destek-masasi/> (Erişim Tarihi: 25.10.2021).
- “Covid-19’la Yaşlıların İnternet Kullanımı Arttı”, (2021, 22 Mart).
<https://www.ntv.com.tr/teknoloji/covid-19la-yasli-larin-internet-kullanimi-artti,oKqEtBLbik27yURB2pQUlw> (Erişim Tarihi: 16.05.2021).

“Darülaceze’ye Yeni Yaşam Merkezi”, (2019, 14 Nisan).
<https://www.posta.com.tr/darulacezeye-yeni-yasam-merkezi-2139130> (Erişim Tarihi: 19.11.2021).

“Durum Vahim! 65 Yaş ve Üzeri Vatandaşlar Bunalıma Girdi”, (2021, 22 Şubat).
<https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/durum-vahim-65-yas-ve-uzeri-vatandaslar-bunalima-girdi-6275137/> (Erişim Tarihi: 15.09.2021).

“Egeli Bilim İnsanlarından 1 Ekim Dünya Yaşlılar Günü Açıklaması”, (2021, 01 Ekim). <https://www.mahalligundem.com/egeli-bilim-insanlarindan-1-ekim-dunya-yasli-lar-gunu-aciklamasi/52650/> (Erişim Tarihi: 03.11.2021).

“Elazığ’da Otomobilin Çarptığı Yaşlı Adam Hayatını Kaybetti”, (2021, 16 Temmuz).
<https://www.haberler.com/elazig-da-otomobilin-carptigi-yasli-adam-hayatini-14273325-haberi/> (Erişim Tarihi: 20.10.2021).

“Emekliler Hallerini Anlatıyor: Bu Aylıklarla Nasıl Geçinelim”, (2020, 08 Haziran).
<https://www.birgun.net/haber/emekliler-hallerini-anlatiyor-bu-ayliklarla-nasil-gecinelim-303705> (Erişim Tarihi: 11.09.2021).

“En Temel Problem Gelecek Kaygısı”, (2021, 28 Ekim).
https://www.yeniasya.com.tr/aile-saglik/en-temel-problem-gelecek-kaygisi_552118 (Erişim Tarihi: 03.11.2021).

“Evcil Hayvan Sahipleri, Günlük Yaşamlarında Daha Çok Gülüyor”, (2021, 21 Mart).
<https://www.cnnturk.com/saglik/evcil-hayvan-sahipleri-gunluk-yasamlarinda-daha-cok-guluyor> (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

“Evcil Hayvan Sahibi Olmak Her Yaştan İnsana İyi Gelir”, (2021, 20 Mayıs).
<https://ajanim.com/evcil-hayvan-sahibi-olmak-her-yastan-insana-iyi-gelir/> (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

“Her Gün 200 Sokak Kedisini Eliyle Besliyor”, (2021, 03 Ekim).
<https://www.posta.com.tr/her-gun-200-sokak-kedisini-eliyle-besliyor-haber-fotograf-2382811-1> (Erişim Tarihi: 15. 10.2021).

“Huzurevlerinde Dijital Bahar Projesi Başladı”, (2021, 23 Mart).
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/huzurevlerinde-dijital-bahar-projesi-basladi-/2185347> (Erişim Tarihi: 21.10.2021).

“İleri Yaşta Yoga”, (2019, 17 Haziran). <https://gaiadergi.com/ileri-yasta-yoga/> (Erişim Tarihi: 07.06.2021).

“İstanbul’da Kademeli Normalleşmenin Üçüncü Etapının Başlamasıyla Kırcaathane ve Kahvehanelerde Hareketlilik”, (2021, 01 Temmuz). <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/istanbulda-kademeli-normallesmenin-ucuncu-etabinin-baslamasiyla-kiraathane-ve-kahvehanelerde-hareketlilik-/2291526> (Erişim Tarihi: 11.11.2021).

“İş Gücündeki 65 Yaş ve Üstü Çalışanlar”, (2021, 13 Ocak). <https://www.birgun.net/haber/isingucundeki-65-yas-ve-ustu-calisanlar-330190> (Erişim Tarihi: 13.10.2021).

“İzmir’de Kayıp Yaşlı Kadın 2 Gün Sonra Bulundu”, (2020, 17 Temmuz). <https://www.egedeizmir.com/ormanlik-alanda-2/> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).

“İzmir’de Yaşlılar Yasağa Rağmen Pazarlara Çıktı”, (2020, 22 Mart). <https://www.izmirgundemi.net/izmir-de-yasli-lar-yasaga-ragmen-pazarlara-cikti/13422/> (Erişim Tarihi: 14.10.2021).

“Kahvehanelere Oyun Döndü: En Az Bir Sene Borç Ödeyeceğiz”, (2021, 02 Temmuz). <https://www.gazeteduvar.com.tr/kahvehanelere-oyun-dondu-en-az-bir-sene-borc-odeyecegiz-haber-1527308> (Erişim Tarihi: 11.11.2021).

“Kahvehane Esnafı, Taş ve Kağıt Oyunları Yasağının Kaldırılmasından Memnun”, (2021, 01 Temmuz). <https://www.izmirgazetesi.com.tr/genel/kahvehane-esnafi-tas-ve-kagit-oyunlari-yasaginin-kaldirilmasindan-memnun-h21511.html> (Erişim Tarihi: 11.11.2021).

“Kaş’ta Polis Yolun Karşısına Geçmekte Zorlanan Yaşlı Kadına Yardım Etti”, (2021, 30 Nisan). <https://www.trthaber.com/haber/guncel/kasta-polis-yolun-karsisina-gecmekte-zorlanan-yasli-kadina-yardim-etti-577203.html> (Erişim Tarihi: 20.10.2021).

“Kaygı ve Strese Karşı Evcil Hayvan Sahiplenin”, (2021, 14 Haziran). <https://www.sabah.com.tr/saglik/2021/06/14/kaygi-ve-strese-karsi-evcil-hayvan-sahiplenin> (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

“Kayıp Alzheimer Hastası Kadın Aranıyor”, (2021, 07 Eylül). https://www.ntv.com.tr/yerel-haberler/tokat/kayip-alzheimer-hastasi-kadin-araniyor,K_NXR0JGk0C3SHvGaRfFfQ (Erişim Tarihi: 24.11.2021).

“Kayıp Alzheimer Hastası Yaşlı Adamdan Sevindirici Haber”, (2020, 05 Mart). <https://www.egedeizmir.com/sevindirici-haber/> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).

“Kayıp Babasını Bulabilmek İçin Ses Kaydıyla Sokak Sokak Dolaşıyor”, (2021, 03 Kasım). <https://www.haberturk.com/video/haber/izle/kayip-babasini-bulabilmek-icin-ses-kaydiyla-sokak-sokak-dolasiyor/742730> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).

“Kayıp Yaşlı Adamdan Gelen Telefon Polisi Harekete Geçirdi: 15 Metrelik Çukurda Bulundu”, (2021, 15 Kasım). <https://www.yenisafak.com/foto-galeri/gundem/kayip-yasli-adamdan-gelen-telefon-polisi-harekete-gecirdi-15-metrelik-cukurda-bulundu-2054926?page=1> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).

“Kendini Polis Olarak Tanıtan Dolandırıcı Yakalanarak Tutuklandı Yaşlı Kadını Polisim Diyerek Kandırıp Altınlarını Çaldı”, (2021, 01 Ekim). <https://www.haberturk.com/bartin-haberleri/90990469-kendini-polis-olarak-tanitan-dolandirici-yakalanarak-tutuklandiyasli-kadini-polisim-diyerek> (Erişim Tarihi: 20.10.2021).

“Kentsel Dönüşüm Mağdurları Yaşadıkları Manevi Kaybı Anlattı: Evlerimizle Beraber Yok Olup Gidiyoruz”, (2019, 13 Ağustos). <https://www.birgun.net/haber/kentsel-donusum-magdurlari-yasadiklari-manevi-kaybi-anlatti-evlerimizle-beraber-yok-olup-gidiyoruz-264888> (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

“Kovid-19 Sürecinde Uzaktan Manevi Destek Girişimi Önerisi”, (2020, 29 Mart). <https://www.aa.com.tr/tr/saglik/kovid-19-surecinde-uzaktan-manevi-destek-girisimi-onerisi/1783709> (Erişim Tarihi: 03.11.2021).

“Nazilli Belediyesi Hayatım Bileğimde Projesiyle Ankara’da Yarışacak”, (2020, 15 Ocak). <https://www.haberturk.com/aydin-haberleri/74787763-nazilli-belediyesi-hayatim-bilegimde-projesiyle-ankarada-yarisacak> (Erişim Tarihi: 24.11.2021).

“NYT: Türkiye’de Erkeklerin Sosyalleşme Merkezi Olan Kahveler Koronavirüse Dayanamayabilir”, (2020, 16 Aralık). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-55335316> (Erişim Tarihi: 04.11.2021).

- “Oturacak Yer Bulamayan Yaşlı Adam Ağaca Çıktı”, (2020, 08 Temmuz).
<https://www.posta.com.tr/oturacak-yer-bulamayan-yasli-adam-agaca-cikti-video-2265849> (Erişim Tarihi: 16.10.2021).
- “Pandemide 65 Yaş Üstü Vatandaşlara Evlerinde Psikolojik Destek”, (2021, 9 Şubat).
<https://www.haberler.com/pandemide-65-yas-ustu-vatandaslara-evlerinde-13915559-haberi/> (Erişim Tarihi: 15.09.2021).
- “Satranç Severleri Buluşturan Kahve”, (2019, 24 Temmuz).
<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/satrancseverleri-bulusturan-kahve-/1539961> (Erişim Tarihi: 04.11.2021).
- “Seferihisar’dan Ahlat’a Sakin Şehirler”, (2020, 05 Haziran).
<https://www.izmirgazetesi.com.tr/haber-arastirma/seferihisar-dan-ahlat-a-sakin-sehirler-h9849.html> (Erişim Tarihi: 19.11.2021).
- “Sosyal Medya Yaşlılara Fayda Sağlıyor Mu?”, (2016, 16 Mart).
<https://www.haberturk.com/saglik/haber/1210661-sosyal-medya-yasli-lara-fayda-sagliyor-mu> (Erişim Tarihi: 21.10.2021).
- “Sökülen Banklara Verdikleri Tepki Şaşırttı”, (2020, 21 Mart).
<https://www.posta.com.tr/sokulen-banklara-verdikleri-tepki-sasirtti-2245170> (Erişim Tarihi: 16.10.2021).
- “Sur’dan Zorunlu Göç: Eşim, Özlemden Öldü”, (2021, 10 Haziran).
<https://t24.com.tr/haber/sur-dan-zorunlu-goc-esim-ozlemden-oldu,958171> (Erişim Tarihi: 25.10.2021).
- “Suriyeli Algısı: Eğlenmesinler, Mağdur Kalsınlar İsteniyor”, (2019, 03 Ocak).
<https://www.dw.com/tr/suriyeli-alg%C4%B1s%C4%B1-e%C4%9Flenmesinler-ma%C4%9Fdur-kals%C4%B1nlar-isteniyor/a-46943442> (Erişim Tarihi: 24.10.2021).
- “Suriyeli Asırlık Ninenin Vatan Özlemi”, (2016, 18 Kasım).
<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/suriyeli-asirlik-ninenin-vatan-ozlemi/688147> (Erişim Tarihi: 24.10.2021).
- “Suriyeliler İstanbul’daki Yeni Uygulamadan Endişeli”, (2019, 24 Temmuz).
<https://www.amerikaninsesi.com/a/suriyeliler-istanbuldaki-yeni-uygulamadan-endiseli/5013532.html> (Erişim Tarihi: 24.10.2021).

“Suriyeli Mültecilere İçinde 930 TL Bulunan Yardım Kartı Verildiği İddiası”, (2018, 14 Mayıs). <https://teyit.org/suriyeli-multecilere-icinde-930-tl-bulunan-yardim-karti-verildigi-iddiasi> (Erişim Tarihi: 26.10.2021).

“Teknoloji Kullanımı Yaş Aldı”, (2021, 26 Mart). <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/teknoloji-kullanimi-yas-aldi-6465547> (Erişim Tarihi: 22.10.2021).

“Tuzla’da Minibüs Şoförü Yolu Keserek Yaşlı Çiftin Karşıya Geçmesini Sağladı”, (2020, 23 Ekim). <https://www.posta.com.tr/tuzlada-minibus-soforu-yolu-keserek-yasli-ciftin-karsiya-gecmesini-sagladı-video-2283476> (Erişim Tarihi: 16.10.2021).

“Uzmanlardan Dengeli Yaşlanma İçin İpuçları!”, (2021, 18 Ocak). <https://www.gazetevatan.com/saglik/uzmanindan-dengeli-yaslanma-icin-ipuclari-1367757> (Erişim Tarihi: 31.10.2021).

“YAGEP ile Yaşlılara Yönelik Hizmetler Geliştirilecek”, (2021, 18 Nisan). <https://www.haberturk.com/yagep-ile-yaslılara-yonelik-hizmetler-gelistirilecek-3043464-ekonomi> (Erişim Tarihi: 15.09.2021).

“Yaş Yetmiş Olunca İş Bitmiyor”, (2021, 21 Mart). <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/yas-70-olunca-is-bitmiyor-41767807> (Erişim Tarihi: 21.10.2021).

“Yaşlı Adamı 70 Bin Lira Dolandırdılar, Fitre Aldık Dediler”, (2021, 05 Mayıs). <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/dolandiricidan-sasirtan-savunma-fitrelerini-aldim-6414509/> (Erişim Tarihi: 20.10.2021).

“Yaşlı ve Engellilere Kol, Kanat Olan Projeler”, (2021, 11 Ocak). <https://www.sabah.com.tr/yasam/yasli-ve-engellilere-kol-kanat-olan-projeler-5325266> (Erişim Tarihi: 16.05.2021).

“Yaşlılar 75 Yıldır Bu Kahvede Çay İçiyor” (2018, 18 Ocak). <https://www.haberler.com/yaslılar-75-yildir-bu-kahvede-cay-iciyor-10467489-haberi/> (Erişim Tarihi: 04.11.2021).

“Yaşlılar İçin Sandalyede 6 Yoga Pozu”, (2020, 24 Nisan). <https://www.posta.com.tr/yaslılar-icin-sandalyede-6-yoga-pozu-haber-fotograf-2251382-15> (Erişim Tarihi: 31.10.2021).

“Yaşlılara Yönelik Sigorta Seçeneği Artıyor”, (2020, 02 Aralık).
<https://www.sozcu.com.tr/2020/sigorta/yasli-lara-yonelik-sigorta-secenegi-artiyor-6150608/> (Erişim Tarihi: 18.10.2021).

“Yaşlılık Depresyonuna Karşı Yapılması Gerekenler”, (2021, 16 Haziran).
<https://www.sabah.com.tr/saglik/2021/10/28/alzheimer-hastalari-icin-en-anlamli-proje-kokular-hatiralari-tazeler> (Erişim Tarihi: 21.10.2021).

“Yaşlılıkta Unutkanlık”, (2016, 22 Mart).
<https://www.haberturk.com/saglik/haber/1213376-yasli-larda-unutkanlik/6> (Erişim Tarihi: 01.06.2021).

“Yaşlılıkta Rahat Etmek İçin Uzun Dönemli Bakım Sigortası Geliyor”, (2020, 02 Ekim).
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yaslilikta-rahata-etmek-icin-uzun-donemli-bakim-sigortasi-geliyor/1993012> (Erişim Tarihi: 13.10.2021).

“Yaşlıya 30 GB Ücretsiz İnternet”, (2020, 12 Haziran).
<https://www.posta.com.tr/yasliya-30-gb-uccretsiz-internet-2260862> (Erişim Tarihi: 16.10.2021).

“Yaya Geçidinde Otomobil Çarpan Yaşlı Kadın Hayatını Kaybetti”, (2021, 11 Temmuz).
<https://www.izmirgundemi.net/yaya-gecidinde-otomobil-carpan-yasli-kadin-hayatini-kaybetti/35991/> (Erişim Tarihi: 14.10.2021).

“Yolun Karşısına Geçmek İsteyen Yaşlı Adama Kamyonet Çarptı Kamyonun Çarptığı Yaşlı Adam Hayatını Kaybetti”, (2021, 20 Ağustos).
<https://www.haberturk.com/sakarya-haberleri/89940598-yolun-karsisina-> (Erişim Tarihi: 20.10.2021).